

İSTANBUL BAROSU

ÇEVRE KENT ve İMAR HUKUKU KOMİSYONU

KENTSEL AFETLER/RİSK YÖNETİMİ/YEREL YÖNETİMLER

HUKUKİ SORUNLAR SERTİFİKA SEMİNERİ-1-

20 Mart 2019, İstanbul Barosu Konferans Salonu

AFETLER- ALEV SUNUM 20 MART

AÇILIŞ

Sayın katılımcılar, değerli konuklar hepimiz hoş geldiniz. Herkese iyi günler diler, saygılarımı sunarım.

İnsanoğlu mekândan faydalanma konusunda sınırlarını her geçen gün zorlamaya devam etmektedir. İnsanın çevreden daha fazla yararlanma düşüncesi endüstrileşme süreci ile yeni bir boyut kazanmış ve bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Dünya nüfusundaki hızlı artışın aksine kaynaklar hızla tükenmeye devam etmektedir.

Dünyanın gerek fiziki gerekse beşeri açıdan korunması konusunda alınabilecek önlemlerin belki de en etkilisi gelecek kuşaklara miras bırakılacak, sürdürülebilir bir Dünya için, bilinçli bireyler yetiştirmektir. Bu da yerelden başlayarak küresel ölçekte karşılık bulması gereken bir eğitim anlayışıyla gerçekleştirilebilir. Çevre-İnsan ve insan -çevre etkileşiminde dengeli bir yaklaşımla eğitimin her kademesinde yeterli ölçüde yer alması gerekmektedir.

Dünya'nın ve uluslararası toplumun yasalarla korunamayacağı bugün gelinen nokta itibariyle açık bir şekilde anlaşılmıştır. Sürdürülebilir bir dünya için siyaset kurumu, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları işbirliği içerisinde küresel sorunlara ilişkin farkındalığı artıracak gerçekçi ve uygulanabilir projeler üretmelidir, düşüncesinden hareketle İstanbul Barosu Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonu da bu tür eğitim, panel, sempozyumlar düzenlemektedir.

KENTSEL AFETLER /RİSK YÖNETİMİ / HUKUKİ SORUNLAR KONUSU SEMİNERİ AÇILIŞ KONUŞMASINI YAPMAK ÜZERE BARO BAŞK. SAYIN AV. MEHMET DURAKOĞLU'NU DAVET EDİYORUM.

Av. MEHMET DURAKOĞLU- Sevgili meslektaşlarım, değerli konuklar; ben de önce İstanbul Barosu yönetimi adına, sonra şahsım adına hepinize hoş geldiniz dileklerimi sunuyorum. Bugün gerçekten de komisyon başkanımızın söylediği gibi son derece yaşamsal bir konuyu tartışacağız. Bu yaşamsal sözcüğünü sadece verdiğim öneme binaen teşbih anlamında kullanmıyorum, doğrudan doğruya gerçekten

yaşamımızı doğrudan etkileyen bir sorunu konuşacağız. Yerel yönetim seçimleri var, 11 gün kaldı. 11 gün sonra bu seçimleri yapacağız. Dikkat ederseniz belki de en çok dünyanın her yerinde bu seçimler yapılırken gündeme gelmesi gereken çevre politikaları konuştuğumuz en az konu, merak ettiğimiz bir konu değil ya da adaylara sorduğumuz bir konu değil. Bunu bile başaramadığımız bir ülkede özellikle de üstümüze üstümüze gelen bu afetlerin geleceğini bildiğimiz sonuçlarının hangi anlamda neyi ifade ettiği konularında en azından hukukçular olarak çok daha sağlam temellere oturtmalıyız. Yaşadığımız kent gerçekten rantın çok büyük olduğu bir kent, bu anlamda neredeyse siyaset sınır tanımıyor. Bunu hiçbir parti ayrımı gözetmeksizin söylemiyorum, siyaset bu konuda sınır tanımaz hale geldi. Özellikle de afetlerde toplanma alanları olarak belirlenen yerlerin nasıl imara açıldığı konusunda çok net bilgilere sahibiz. Peki, ama yerel yönetimler ya da idare bu anlamda bu denli geniş etkilere sahip midir? İlan edilmiş bu alanlar onların en azından belediye meclislerinde ya da belediye başkanlarının iradeleriyle alacakları bir kararla bu denli ortadan kaldırılabiliyor mi, oralara Ali Sami Yen Stadının olduğu yerde olduğu gibi örneğin, sorumsuz bir biçimde binalar dikelererek olası bir afetin üzerimize geldiği belli olan bilimin bize söylediği afetin sonuçlarına ağır bir biçimde katlanmamıza neden olabilir mi gibi soruları en azından sormak, bunları uyarmak ve sonuç itibarıyla bir hukuk kurumu olarak da hukuki sonuçlarını irdelemek ve onları izah etmek durumundayız. Bu toplantıyı, bu semineri en azından böyle bir sonuçla kapatmayı düşündük. O nedenle geldiğimiz nokta itibarıyla bugün burada, bir hafta sonra yeniden burada yapılacak olan seminerlerin sözlerimin başında söylemeye çalıştığım yaşamsal bir önemi var. Hepimizin yaşamını ilgilendiren, geleceğini ilgilendiren bir önemi var ve bu önemi en azından kamuoyuna duyurmak, not etmek, tarihe not düşmek gibi bir sorumluluğu bugün yerine getirmiş olacağız. Ben bu vesileyle öncelikle Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonumuza onun Başkanının şahsında çok teşekkür ediyorum, ama özellikle de bize bu katkıyı veren değerli katılımcılara, sevgili hocalarımıza çok teşekkür ediyorum. Hepinize başarılı olması dileğiyle sevgi ve saygılar sunuyorum, sağ olun.

Av. ALEV SEHER TUNA- Sayın Başkanım, teşekkür ederiz açılış konuşmanız için, ben şimdi 1. Oturumdaki konuklarımı davet etmek istiyorum. Doç. Dr. Burak Gemalmaz İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi, sunumunun konusu da: *“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Devletin Yükümlülüğü”* Diğer

konuğumuz AFAD uzmanı Sayın Serdar Tüney ve üçüncü konuğumuz Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu “Afet Risk Yönetimi ve Afet Affetmez” diyecek bize, buyurun.

1. OTURUM

Canlı ve cansız çevreye zarar veren, can ve mal kayıplarına neden olan, olağan dışı doğal ve insanî olaylar olan afetler, Dünya'nın her yerinde etkili olabilmektedir. Afetler, afete neden olay ile oluştuıkları ortama göre, yer kökenli afetler, atmosfer kökenli afetler, biyolojik afetler, sosyal afetler ve teknolojik afetler olarak sınıflandırılmaktadır. *Doğal ve insan kaynaklı afetler. Sel, kuraklık, deprem, tsunami gibi doğal afetler önemli can ve mal kayıplarına neden olabilir. Yangın, kaza, salgın hastalık gibi insan faaliyetlerinin neden olduğu insan kaynaklı afetler doğal afetler kadar ani ve aynı derecede yıkıcı olabilir.* Dahası, insan yapımı tehlikeler genellikle çevre üzerinde büyük olumsuz etkilere sahiptir.

Günümüzün önemli dünya sorunları arasında; hızlı nüfus artışı, mülteci sorunu, terör olayları, açlık ve yoksulluk, doğal afetler ve çevre sorunları, uluslararası sular sorunu, eğitim sorunu, kadın sorunları, engellilerin sorunları, küresel enerji sorunu, sağlık sorunları, temel insan hakları sorunu, medya ve iletişim sorunları, tarım kaynaklı sorunlar, inançsal farklılıklardan kaynaklanan sorunlar, işsizlik sorunu vb. yer almaktadır.

Bugün ulusal ve uluslararası düzeyde mevcut dünya sorunlarının çözülebilmesi için birinci aşama toplumun, bireylerin ve o toplumdaki karar üreticilerinin sorunları tanınması gereklidir.

Dünya sorunlarının çözümünde ikinci önemli nokta ise bilinçten yoksunluktur. Yani günümüz dünya sorunlarına yalnızca bilgi düzeyinde yaklaşmak yeterli değildir. Büyük kitleleri ilgilendiren bu önemli sorunların çözülmesi için bir dünya vatandaşı olarak hareket etmek, ortak kararlar almak ve uluslararası işbirliği yapmak gerekmektedir. Bu durumda etkili bir dünya sorunları eğitimi ilk olarak ailede başlayan, okulda daha sistematik bir hal alan ve yaşam boyu devam eden bir süreç olarak değerlendirilmelidir,

Günümüzde afetlerin görülme sıklığı artarken, bilgi ve teknoloji çağında afetlerin neden olduğu kayıpların kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenemez. Oysa afetlerle yaşamak, can ve mal kayıplarını en aza indirmek nispeten mümkündür. Bu, afetlerin iyi bilinmesi, doğru afet yönetimi ve bilinçli bir toplum ile mümkün olabilir.

İstanbul Barosu Çevre-Kent ve İmar Hukuku Komisyonu olarak, düzenlediğimiz bu seminer ile; Dünyamızı etkileyen afetler ve afetlere yönelik bir farkındalık ve bilinç oluşturulması amaçlanmıştır. Bu bilgilerin ve farkındalıkların, hayatımızın herhangi bir döneminde işimize yarayabileceğini düşünmekteyiz.

“Evrensel hukuk açısından en temel insan hakkı olan Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı Anayasamızda, devletin görev ve hedefleri olarak yer almıştır. İyi yapıllı çevre, sağlıklı bir toplumsal çevrenin ön adımıdır.

1982 Anayasası'nın 17. 56 ve 57. maddeleri ile ; bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama ve barınma hakları koruma altına alınmıştır. Anayasamızın 17. maddesinde "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" hükmüne yer verilmiştir.

56. maddenin 3. fıkrası aynen öyle diyor. "Devlet beden ve ruh sağlığını sağlamakla yükümlüdür" diyor.

Anayasamızın 23. Maddesine göre ; devlet sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve vatandaşın can ve mal güvenliğini sağlamakla görevlidir.

" Kamu yönetimi, görevi gereği bütün yurttaşlara olabildiğince eşit özen içinde yaşama koşulları, kaliteli yaşam çevreleri sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle bütünsel olarak sosyo -ekonomik planlamaya paralel olarak bilimsel anlamda fiziki planlamayı esas alır.

Kentlerin ; Geleceğe Sağlıklı- Güvenli -Yasal ve Nitelikli bir şekilde hazırlanmasının yolu İmar Affı değil Planlamadır. Ayrıca siyasi otoritelerin sık sık başvurduğu imar afları, ülkemizde yerleşme ve yapılaşmaların kural dışı, denetimsiz ve güvensiz olarak gelişmesinin başlıca nedeni olmuştur.

İmara aykırı 12 milyon yapının tek sorumlusu vatandaş değildir. Bu tablonun oluşmasında, imar planlarını yapmayan ve ruhsat aşamasında aşırı bürokratik zorluklar çıkaran, imara aykırı yerleşim yerlerini oy deposu gibi görüp kamu alanlarının talan edilmesine göz yuman yönetimler de sorumludur."

Başta İstanbul'da olmak üzere çok sayıda depreme dayanaksız ve riskli alan üzerinde binalar bulunuyor. Ayrıca bu depreme dayanaksız binalara yapı belgesi verilmesi ve bazı semtlerde ruhsatlı, ancak imar mevzuatına aykırı yapıların Af kapsamına alınması bu yapı sahiplerine ve yüklenicilere ek bir rant sağlamaktadır.Yapı Kayıt Belgeli daireleri satın alanların, binanın yenilenmesi aşamasında hak iddia edemeyeceklerdir. "Yapı kayıt belgesi verilmiş olması binaların imara aykırılığını ortadan kaldırmamaktadır. Düzenlemeye göre, Yapının depreme dayanıklılığı malikin sorumluluğundadır.

Son imar affı ile Devlet yapının depreme dayanıksızlığının ve imara aykırılığının sorumluluğunu vatandaşa yüklemektedir.

Artık şehirlerin mevcut yapı kirliliği görüntüsünü ortadan kaldırmak daha da güçleşecektir.

Depreme dayanaksız binlerce binanın yasallaşması ve kendi kaderlerine bırakılması daha büyük sorunlara neden olacaktır. İstanbul'da yağış ve fırtına nedeni veya kendiliğinden her gün çöken istinat duvarı ve binalar maddi kayıp yanında büyük can kayıplarına neden olmaktadır. Geçen ay Kartal'da çöken bir binada 21 kişi hayatını kaybetti.

Bu durum Doğal afet mi ?

İnsan eliyle yaratılan bir Afet midir?

Sorumlusu kimdir ?

Sel, kuraklık, deprem, tsunami gibi doğal afetler önemli can ve mal kayıplarına neden olabilir. Yangın, kaza, salgın hastalık gibi insan faaliyetlerinin neden olduğu insan kaynaklı afetler doğal afetler kadar ani ve aynı derecede yıkıcı olabilir.

Afet nedir ?

Acil Durum nedir?

İlk olarak afet ve acil durum tanımının yapılarak kavramların ne ifade ettiğinin kesin olarak bilinmesi gerekiyor. Her Afet ve her acil durum aynı boyutta değerlendirilemeyeceği gibi bunlara yönelik alınacak önlemler de özellikli olarak birbirlerinden farklılık gösterecektir. Birçok kurum ve kuruluşun koordineli bir biçimde görev almasını gerektiren olaylara Afet denilmektedir. Bir olayın "afet" niteliğini kazanması için ne gerekir.

Afet ve Acil Durum Nedir? AFET VE ACİL DURUM TANIMLAMALARI VE YASAL MEVZUAT HÜKÜMLERİ konusunda

AFAD BAŞK. HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ AFAD UZMANI- Hukukçu Serdar TÜNEY -

SERDAR TÜNEY- Teşekkür ediyorum kıymetli misafirler, Sayın Baro Başkanı, hepiniz hoş geldiniz. Bendeniz Serdar TÜNEY AFAD Hukuk Müşavirliğinde, daha doğrusu AFAD kurulduğundan beri yaklaşık 9 yıldır görev yapmaktayım. Bu bağlamda afet ve acil durumlara ilgili temel mevzuat konusunda size kısa bilgilendirme yapacağım. Şöyle ki, az önce de Sayın Başkanımız söyledi, Çevre Hukuku Kent Komisyonu Alev Hanım söyledi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi AKOM yetkilileri neden burada olmadığını şahsen ben de merak ediyorum. Çünkü bu çok önemli bir konu, Sayın Baro Başkanımız da ifade etti. Hiçbir parti, hiçbir ideoloji gözetmeksizin bunu konuşuyorum, hiç kimse, ama hiç kimse bütün yerel yönetim adayları, ilçeler, büyük şehir, il yönetimleri dahil bu konuya hiç temas etmiyor. Gündem sadece siyaset ve diğer tartışmalar üzerinden dönüyor, ekonomik sıkıntılar üzerinden dönüyor, ama eğer bu afet risk yönetimini veya müdahale ve iyileştirmeyi doğru yapamazsak zaten konuşacağımız bir ekonomi ve belki de ülke kalmayacak. Çünkü İstanbul gerçekten önem arz ettiği konumu açısından, nüfusu açısından, bulunduğu bölgeler açısından, sanayi şehri olması açısından Türkiye'nin lokomotifidir.

1999 depremini burada yaşça büyük olanlar herkes hatırlar, yani bir Kocaeli'nde Gölcük ilçesinde yaşanan deprem neredeyse tüm Marmara bölgesini, onun şahsında tüm Türkiye'yi felç etti. Bugün de gördüğümüz üzere esasında her an olabilecek bir şey, ben buraya Ankara'dan geldim, ama 9.34'te Denizli Acıpayam depremi 5.5'la bence çok hafif atlatıldı. Ona rağmen hani Acıpayam ilçesinin Yeniköy Mahallesinde bazı evlerde hasarlar var. Allah'tan can kaybı veya herhangi bir

olumsuz durum Şu an yok. Yaralılar var, ama onlara işte biliyorsunuz, bizim halkımız da panik anında, Şu anda bu anda yapıyor. Çünkü biz bilinçsiziz, gerçekten bilinçsiziz. Bu 5.5 bir deprem Japonya'da, orada burada veya herhangi bir Avrupa veya Amerika ülkesinde hiç belki konuşulmayacak bir Şey, ama Şu an dikkatimi çektiği kadarıyla sosyal medyada bir-iki saatliğine trend topic oldu, ondan sonra geldi herkes unuttu. Bakalım, yani umarım unutmuyoruz, ama afet her an esasında yanı başımızda ve bence bu risk yönetimine dair olmak üzere hepimizin ortak bir Şekilde tüm devlet, baro ve diğer kurumların da çalışması gerekiyor.

Öncelikle bizim bir temel kanunumuz var: 7269 sayılı Kanun. Afetler dolayısıyla hazırlanan Afetler Temel Kanunu 1959 yılında yapılmış, Şu an hâlâ geçerliliğini koruyor ve çağının ötesinde bir kanun, zamanında kim yaptıysa hani bir Türk Medeni ve Türk Borçlar Kanunu gibi gerçekten 50 yılı devirmesine rağmen hâlâ uygulanabilen, hâlâ işlerliğini sürdürebilen bir kanun. Diğer yandan 3194 sayılı hepimizin malumu İmar Kanunumuz var, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların DönüŐtürölmesi Hakkında Kanun var ve 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu var. Bunlar esasında özellikle 7269 iyileştirme ve müdahale safhasında, yani bir deprem ve afet sonrasında o binalarda yaşayan kişilerin yeniden rehabilite etmesi açısından konut yardımı, ahır yardımı, nakdi yardımlar verilen bir kanun. 6305'se bugün az önce işte dediğimiz gibi 5.5 Acıpayam depreminde olduğu gibi orada eğer binaları sigortalanmıŐsa, insanlara gene belli bir maddi yardım sağlayan kanun, ama bence en önemlisi müdahale ve iyileştirme safhasından ziyade 6306 ve 3194'ü düzgün uygulamak, çünkü risk yönetimi esasında siz risk yönetimini çok güzel biçimde yaparsanız müdahale ve iyileştirme olayı daha kolay olur. Ben Şimdi bakıyorum, imar barışı, Şu bu bir sürü düzenleme yapıldı. Şahsi kanaatimi söyleyeyim, imar barıŐında düzenleme yapıldı, ama bu binaların, riskli yapıların, riskli alanların tespiti nasıl yapıldı, ne gibi bir tapu kayıt açısından verildi, biz bilmiyoruz. Bize mesela, afete maruz bölge kararına bir imar barıŐında tapu almış bir kimse geldi. Onun tapusunu AFAD olarak iptal etmek zorunda kaldık. Çünkü afete maruz bölge dediğimiz yer yapı ve ikamete yasaklı bir bölge, buna nasıl bir tapu verildiği veya nasıl Şey olduğunu artık biz de anlamıŐ değiliz.

Sayın Baro Başkanımız az evvel söyledi afet toplanma bölgelerinin imara açılması durumu diye, bu siyasetten bağımsız, gerçekten siyasetten bağımsız tüm belediyeler hangi görüŐten olursa olsun gerçekten o rant bölgesi olarak insanların

belli bir yaşam alanı sağlayabileceği, mesela özellikle afet sonrası bölgelerde o bölgelere sanki hani boş bir arazi, ölü bir yatırım, bize bir şey olmaz tarsında yaklaşıyor, ama çok acı söyleyeyim, gerçekten bize bir şey olur. Eğer biz bu riskli yapıları güçlendirmesek, yeterli bir şekilde Kentsel Dönüşüm Kanununu uygulamazsak çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabiliriz. Bu sadece İstanbul için geçerli değil, Anadolu'nun herhangi bir yerine gittiğinizde bu böyle, bizim kuruluş amacımıza gelirse, biz 1999 depremi sonrası özellikle Dünya Bankası hibeleriyle belli bir rapor hazırlanmış. Bu raporda afet kurumlarının, üç temel kurumu vardı, bunlar mülga oldu: Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü. Bunların üçü kapatılıp ortak bir çatı altında AFAD olarak birleştirildi ve koordinasyon kurumu olarak önceki hükümet sisteminde Başbakanlığa bağlandı. Şimdi biz yeni hükümet sisteminde 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle İçişlerine Bakanlığına bağlıyız. Açıkçası rantabl mı dersiniz bence değil, çünkü üst düzey koordinasyon kurumları genellikle üst makamlara bağlı olur. Örnek, Amerika Birleşik Devletlerindeki FEMA gibi direkt doğrudan Başkanlığa bağlıdır, bizse İçişleri Bakanlığına bağlıyız. Yani müdahale ve iyileştirme açısından evet, yerel yönetim ve mülki idarenin gücünü kullanmak güzeldir, ama özellikle AFAD'ın son 10 yılına baktığımızda hemen hemen her insani krizde meydana geldiği güzel çalışmalara rağmen İçişlerinde kalması açıkçası bizim de bir nasıl söyleyeyim, yani elimizi-kolumuzu biraz bağlamış gibi durmakta. Umarım ulusal mevzuat açısından kısa açıklamalar ve şey sizlere faydalı olmuştur, ben sizleri de çok sıkmadan soru-cevap bölümünde de daha daha konuşuruz. Sözü Burak Hocama bırakıyorum, saygılar sunuyorum.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkür ederiz Serdar Bey. Soru-cevap bölümünde kendisine sorular soracağız.

Bu konuda ulusal yasalar dışında AİHS. Kapsamında DEVLETİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ nedir?

İstanbul Üni. Huk. Fak. Kamu Huk. Böl. ögr. üyesi Doç. Dr. Burak GEMALMAZ.'a Sözü bırakıyorum.

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- Çok teşekkürler Sayın Başkan, nazik davetiniz için tekrar teşekkür ediyorum, herkesi saygıyla selamlıyorum. Ben de konuşmamda Türkiye'nin, genel olarak daha doğrusu devletin, herhangi bir devletin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf uluslararası sorumluluğu açısından konuyu

ele almak istiyorum.

Afetlerde, hatta gelmeden önce biraz baktım, kentsel risk kavramı devreye girmiş artık, şey listesini inceledim biraz bazı çalışmalarını, yani sadece doğal afetlerle sınırlı olarak da değil, doğal afetlerden daha geniş olarak kentler, kentte meydana gelebilecek risklerde devletin ne gibi sorumlulukları olabilir? Bunun üzerinde biraz kafa yordüğümüz zaman karşımıza Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yaşam hakkı ve mülkiyet hakkı bağlamında bazı kararları çıkıyor. Tabii bu noktada akla gelebilecek soru şu: Adı üzerinde risk, afet gibi aslında şeye atfedilemeyecek, bir idareye doğrudan atfedilemeyecek bir problemden ötürü devletin sorumluluğu nasıl tesis edilebilir? İlk akla gelen soru bu, şimdi buradaki bu soruya cevabı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve hatta Anayasa Mahkemesine de yayabiliriz bu söyleyeceklerimi büyük ölçüde, yaklaşımı şöyle: Aslında afet kendi başına bir afet olarak görmemek lazım. Çünkü afetler artık birazdan konuya ilişkin bilim adamları burada açıklama yapacak, aslında öngörülemezlik ve öngörülebilirlik kavramları açısından bir yaklaşım gerekli. Öngörülemez olduğu müddetçe devlete atfedebildiğimiz bir sorumluluk da yok, ama öngörülebilir olduğu, kestirilebilir olduğu ölçüde devlete atfedeceğimiz bir sorumluluk devreye girecek. Bu haliyle aslında doğal afet terminolojisi bile çok uygun olmayabilir. Çünkü üç aşağı beş yukarı öngörülebiliyor, nerede neyin ne zaman olduğu anlaşılabilir. Nitekim şimdi birazdan anlatacağım AİHM kararlarında bunun örneklerini göreceğiz. Birçok olayda, vakada devletin ilgili mercilerinin, makamlarının konuya ilişkin dataya sahip olmasına rağmen gerekli tedbirleri almamasından kaynaklanan çok sayıda ölüm, doğal afet adı altında meydana gelen ölüm devletin sorumluluğuna yol açtı. Dolayısıyla aslında bu afet terimini kullanmak bile bilmiyorum, şimdi hocalarımın yanında bunu çok ileri gitmek istemiyorum, ama çok isabetli değil. Çünkü sorumluluğu sanki atıyormuş gibi bir yaklaşım içeriyor. Belki o yüzden risk terimini kullanmak, kavramını kullanmak daha iyi, çünkü riski aynı zamanda öngörmek sizin üstünüzde ve dolayısıyla külfetlerine, öngörmemeden kaynaklanan ya da ihmalinizden kaynaklanan külfetlere katlanmayı da yükümleniyorsunuz diyebiliriz.

Şimdi meseleyi doğal afetin ötesinde kentsel riske taşıdığımızda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin sadece doğal afetlerle ilgili gerçekten şehirde meydana gelen çeşitli vakalardan ötürü de yaşam hakkıyla ilgili bazı kararlar verdiğini görüyoruz. Örneğin, tren kazası evvelki hafta Anayasa Mahkememiz verdi ki şu anda Türkiye'de

başka bir kaza, Çorlu kazası vesilesiyle gene gündemde veya bir çocuğun elinde demirle çatıda gezerken yüksek gerilim hattına dokunup vefat etmesi gibi normalde üçüncü sayfa haberleri olarak adlandırdığımız bazı meselelerin yaşam hakkı çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşındığını görüyoruz.

Şimdi burada devlet ne yapsın diye düşünülebilir. Yaşam hakkı bakımından devletin sorumluluğu iki türlü: Birincisi, negatif yükümlülük dediğimiz yaşama son vermeme yükümlülüğü. Konumuz itibariyle bu yükümlülük çok gündemde değil. İkinci yükümlülüğüse devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü, buna biz devletin pozitif yükümlülüğü diyoruz. Yaşamı koruyor çünkü, dolayısıyla devlet sadece öldürmemekle ya da can almamakla yetinmez, aynı zamanda yaşama gelebilecek öngörülebilir tehditlere karşı tedbirler almakla da yükümlü veya yaşam son bulduğumda orada ihmali bulunanların veya kastı bulunanların yakalanması, soruşturulması, adalet önüne çıkarılması ve tırnak içinde söylüyorum, caydırıcı bir cezayla cezalandırması yükümlülüğü de devletin üstünde. Bunun yanında tazminat giderimini sağlama yükümlülüğünü de söyleyebiliriz. Bu genel olarak yaşam hakkı karşısında devletin yükümlülükleridir.

Şimdi doğal afetlerden veya bu kentsel risklerden kaynaklanan vakalarda devlet öncelikle şey savunmasını yapıyor: Bunun kendisinin atfedilebilecek bir sorumluluk olmadığını, çünkü herkesin başına bir güvenlik görevlisi koyamayacağını, dolayısıyla o kişileri takip edemeyeceğini ve başa gelen tırnak içinde “*talihsiz*” hadiselerden ötürü bir sorumluluğu olmadığı. Doğru, genel olarak bu iddiaya bir şey diyemez, ama AİHM bununla yetinmiyor. Bu savunmaya hemen prim vermiyor. AİHM şunu inceliyor: Acaba somut olayın koşulları çerçevesinde devletin o vakada izleme yükümlülüğü var mıydı? Dikkat buyurunuz, bu yaşama sorunuyla yaşamın korunmasına ilişkin hüküm, yani biz buna aynı zamanda maddi hukuk diyoruz. Yaşam hakkının maddi hukuk boyutu, yani yaşama son vermeme yükümlülüğü, o ölümü engelleyebilir miydi sorusu bakımından bir cevap arıyor. Şimdi bu incelemesinde iki ölçütü var AİHM’in, birincisi, kamu makamları ancak bildikleri veya bilmeleri gerektiği düşünülen risklerden ötürü sorumludur. Bilmeleri gerekmediği ya da bilmedikleri, bilmelerinin beklenemeyeceği -burada da ölçütümüz makul bir kişinin beklentisi- risklerden meydana geldiğinde sorumlu değildir. Bunu ilk kez dikkat buyurunuz, burada insan hakları hukukunun ilginç bir boyutuna geçiyoruz. Normalde insan hakları hukuku devlet-birey arasındaki ilişkilerde geçerlidir ve bireyin kamu

gücünün ihlal etmesi beklenir devletin sorumluluğuna gidebilmemiz için, fakat burada bazen yatay etki dediğimiz bireyler arası ilişkilerde dahi insan hakları sorumluluğuna gitmek mümkün oluyor. Bu da işin ilginç boyutlarından bir tanesi, yani insan haklarındaki sorumluluk bu yönde genişlemiş oluyor. Gel gelelim bu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi veya Anayasa çerçevesindeki rutin doğal olarak algılanan sorumluluk tipi olmadığı için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi temkinli aynı zamanda, devlete ilişkin devletin sorumluluğunu çok da genişletmek, devlete aslında yapamayacağı, karşılayamayacağı bir yükümlülük de yüklemek, külfet de yüklemek istemiyor. O yüzden de burada geliştirdiği ikinci bir ölçüt var. O da bir risk meydana geldiğinde devletin bunu operasyonel kapasitesi ve mali gücü çerçevesinde engelleyip engelleyemeyeceğini tartıyor. Devletten anormal beklentiye girmiyor. Hemen somutlaştırayım. Örneğin, AFAD'ı da ilgilendirecektir, bir dağcılık aktivitesi sırasında düşüp yaralanan kişinin hastaneye belirli bir süre içinde kaldırılmamasından ötürü vefat ettiği iddiasıyla yaşam hakkının ihlalinin ileri sürüldüğü bir başvuruda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ilgili devletin -Slovakya'ya karşı bir davaydı- iç hukukunu çok ayrıntılı inceleyerek o vakada -başka karşılaştırmalı örnekler veriyor, başka ülkelerin de- acil müdahale kavramında devletin kaç dakikada ya da kaç saatte müdahale etmesi gerekliliğini tartarak somut vakada ilgili devletin kendi üstüne düşen özen -buradaki bu kavram denilen- yükümlülüğünü yerine getirdiğini düşünüyor. Bir başka vakada bunun aksine sonuca varabilirdi. Burada devletin hem iç hukukuna bakıyor, mevzuatına, hem de idare teşkilatına bakıyor. O tepki verecek makamların hareketine, hızlı bürokratik çevikliğine, vesaire gibi faktörlere tek tek bakarak sonuca varıyor. Bir başka ülke bakımından aksine sonuçlanabilir de, ama buradan şunu anlamamız gerekir: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde kesin illa ihlal çıkacak veya illa çıkmayacak diye bir saptamaya varamayız. Bütün faktörler bir arada değerlendirilerek bakılan bir şey bu, işte faktörler de biraz önce anlattığım ölçütler, bu ölçütlerin her somut olayda farklı, bazen mevzuat çok ileri ki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi çerçevesinde hemen hemen her hak bakımından pozitif yükümlülük dediğimizde ilk aklımıza gelen şey öncelikle mevzuatın o hakkın korunması için gerekli dönemini içermesi, sonra o mevzuatın uygulanması için hakkı korumak adına ilgili teşkilatı, bürokratik teşkilatı - buna yargı organı dahil- kurulması. Bu hemen hemen her ülke için zaten geçerli ve yaşam hakkı söz konusu olduğunda işte biraz önce anlatılan teşkilatın kurulması

beklenecek. Her bir somut olayda bunu bakıyor.

Şimdi örneğin, Özel davasını ele alalım Türkiye'ye karşı, Çınarcık 99 depremi o haberlere konu olan ünlü müteahhidin söz konusu olduğu bir vaka, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuru 99'dan sonra işte yıllar geçmiş, bir türlü istedikleri şeye kavuşamamış, şeyler, kamu görevlileri bir türlü yargılanmamış. Açtıkları tazminat davaları zamanaşımından, vesairenden de düşmüş başvuruların, haklı olarak diyorlar ki burada bir yaşam hakkına ilişkin giderim, ama şimdi burada Avrupa insan hakları meseleye iki açıdan da yaklaştı. Hem devletin acaba önleyebilir miydi sorusu bakımından, bu soru basit görece, çünkü depremi tamamen kestirmek mümkün değil. Fakat oranın deprem bölgesi olduğu belli, zaten burada imar planlarında, yani kararı okuduğumuzda bir sürü imar planlarında falan deprem bölgesi olarak tanınmış, afet bölgesi olarak, yani bizzat kamu resmi makamları bunu tanımış. Buna rağmen ilgili kamu makamlarının memurlarının yargılanmasına izin verilmiyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Özel davasında, burada yaşam hakkının -dikkat buyurun- usulü boyutu dediğimiz, yani etkili soruşturma yapma, yani burada failerin ya da ihmali bulunanların caydırıcı bir soruşturulması eğer varsa kusurları, caydırıcı bir şekilde cezalandırılması yükümlülüğüne aykırılıktan ihlal, yaşam hakkı ihlali kararını verdi. Dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin sorumluluğu bu noktada, aradığı sorumluluk ölçütleri her bir somut vakada değişebiliyor. Bir başka vakadaysa, biraz önce anlattığım örnekte olduğu gibi ihlal kararı vermediği örnek de var. İlla verecek diye bir şey yok. Şimdi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu afetlerde veya kentsel risklerde yaşam hakkına ilişkin sorumluluğun en çok genişlediği karar Budiyeva ... (31.43) davası. Bu da gerçekten ilginç bir dava, Rusya'ya karşı yapılan bir başvuru. Çamur seli bir köyü tamamen sel altında bırakıyor, kapatıyor. Fakat aslında orada her yıl neredeyse yılın belli dönemlerinde sel oluyor ve kamu makamları bu durumun bilgisine sahip. Bu durumun bilgisine sahip oldukları için de bazı aslında tedbirler almışlar. İşte setler yapılmış, alarm sistemi kurulmuş, sel gelmeye başladığında alarmla yerleşimi boşaltıyorlar. Fakat o başvuruya konu olan vakada bu sistem iyi işlememiş ve çok büyük can kayıpları, mal kayıpları meydana gelmiş. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne gittiğinde başvuru Avrupa Mahkemesi devletin aldığı önlemleri tartıyor ve takdir ediyor, ama somut vakada meydana gelen -dikkat buyurunuz, burada önem sadece soruşturma yükümlülüğü bakımından değil- ölümden devletin de ihmali olduğuna karar veriyor.

Çünkü o dönemde, yılın o döneminde sel baskını olduğu belli, o zaman buna göre hazırlığını yapmakta fayda var, ama devlet bunu yapmadığı için ilgili makamlar onu yaşam hakkı sorumluluğuna gidiyor. Hatta aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi o kararda mülkiyet hakkı sorumluluğuna da gidiyor. Arada biraz sorumluluk farkı var. Yaşam hakkına ilişkin sorumluluğu daha ağır tutarken mülkiyet hakkına ilişkin sorumluluğu biraz daha düşük tutuyor Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi orada, zira iç hukukta da tazminat verilmiş mağdurlar ki biraz önce bazı örnekleri iç hukukumuz bakımından gösterilmişti. Benzer bir dava yine Rusya'ya karşı 2012'de verilen bir karar benzer şekilde sonuçlandığını söylemek mümkün. Dediğim gibi yaşam hakkı bakımından devletin sorumlulukları çeşitleniyor.

Peki, mülkiyet hakkı bakımından akla gelecek ikinci hak neden aynı derecede değil? Şimdi haklar arasında aslında bir hiyerarşi olmadığı söylenir insan hakları hukukunda, Anayasamız bakımından da bu geçerlidir. Fakat işin aslı bazı haklar arasında zımni bir hiyerarşi vardır. Örneğin, yaşam hakkı niteliği gereği sınırlanamaz bir haktır. Ancak bazı istisnalar tanınabilir. Buna karşılık mülkiyet hakkıysa sınırlanabilir. Üstelik mülkiyet hakkı başka haklarla da çatışabilir. Hal böyle olunca mülkiyet hakkının statüsü biraz daha görelî olarak oynar. Yaşam hakkı kadar mutlak nitelikli değildir. Üstelik aynı zamanda kamu külfetlerine katlanma borcu bakımından da mülkiyet hakkının sınırlanabildiğini söylemek mümkün. Hal böyle olunca açık bir hiyerarşi olmasa bile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, Anayasa Mahkemesi de kararlarında yaşam hakkıyla mülkiyet hakkı arasında bir hiyerarşi yapıyor ve afetler söz konusu olduğunda yaşam hakkına ilişkin yükümlülüklerle, devletin yaşam hakkına ilişkin yükümlülüklerini daha sıkı görürken mülkiyet hakkına ilişkin yükümlülüklerini biraz daha düşük görüyor. Örneğin, Budiyeva davası dışında ilginç bir karar olarak Amato ... (34.58) kararını söylemek isterim. Biraz önce kıymetli meslektaşım Müyesser Afette Umumi Müessir Afetler Kanunundan bahsetti. Ben o kanunun yürürlükten kalktığını düşünüyordum 6300 şeyle, hâlâ yürürlükte olduğunu duyduğuma sevindim. O kanun çerçevesinde İzmir'in Asansör bölgesinde Konak'taki bir bazı konutların evlerin tahliye edilmesi meselesi, heyelan bölgesi orası, öyle bilinen bir bölge, fakat evler var, tapulu evler ve tapuda şerh falan yok. Öyle heyelan olduğuna dair de, heyelan bölgesi olduğuna dair, afet bölgesi olduğuna dair herhangi bir şerh yok. Adam almış, sonra da heyelan olunca da tahliye etmişler, içine giremiyor. Başvurucu diyor ki: *"Tamam da ben oraya para verip aldım, niye*

kullanamıyorum? Kullanamıyorsam bana tazminatımı ver” Tam yargı davası açıyor. İdare mahkemesi reddediyor, Danıştay onuyor. Diyor ki: *“Burada devlet ne yapsın? Senin yaşamını korumak için aslında müdahale etti”* Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi mesela, ihlal kararı verdi, mülkiyet hakkı ihlali. Doğru, devlet orada yaşamı korumak için müdahale ediyor, ama niye orayı sattırıyorsun? Zaten satış anında, yani adam evi aldığı sırada oranın heyelan bölgesi olduğu ve risk altında olduğu belli, neden o satışa izin veriyorsun, niye tapuya şerh koymuyorsun? Şerh koysa ya da benzer bir şey var mı bilmiyorum Türk hukukunda ona ilişkin bir şerh tipi, en azından başvurucuya atfedilebilecek bir kusur olacak. Tıpkı yaşam hakkı davalarında olduğu gibi nasıl o davalarda eğer başvurucunun kendisinden kaynaklanan kusur ağır basıyorsa, devletin kusuru tali kalıyorsa, yaşam hakkı ihlali verilmeyebiliyor. Burada da o zaman mülkiyet hakkı ihlali verilmeyebilecekti. AİHM açıkça bunu söylüyor, şerh yok diyor, adam ne yapsın? Tapuya güven ilkesi uyarınca gitti aldı, ondan sonra da sen adamın tahliyesine tazminat da vermedin, olmaz.

Yine Öner Yıldız davasını hatırlatmak istiyorum. Çok meşhur, artık onu herkes bildiği için söylemeye çok gerek duymuyorum, ama Ümraniye çöplük patlaması olayı hem yaşam hakkı ihlali, hem mülkiyet hakkı ihlali. Devlet çöplükte vatandaşa gecekondu yapmasına izin vermiş, elektrik bağlamış, yol bağlamış, belediye hizmetleri sunmuş, ondan sonra da çöplük patlayınca da yaşamlar, hayatlar kaybolmuş. Dolayısıyla devletin artık burada sorumluluğu bakımından çok da şey yok. Bu çok ses getiren bir karar oldu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine sadece Türkiye bakımından değil, Türkiye kendisine karşı olduğu için belki ilgi çekti. Fakat uluslararası literatürde çok tartışıldı. Çünkü oradaki konut kaçak, yani gecekondu, hukuk dışı bir konuttu. Soru şu: Hukuk dışı bir konuttan ötürü devletin sorumluluğuna gitmek ağır bir hareket değil mi hem yaşam hakkı bakımından, hem mülkiyet hakkı bakımından? Avrupa Mahkemesi tamam, normalde gitmem, ama sen buna, devlet buna hoşgörü göstermiş, tolerans etmiş. Daha önemlisi kendisi bizzat tanımış bunu gayriresmi, hatta gayriresmi demek de yanlış, adama fatura çıkarıyorsun ya da malike adına vergi çıkarıyorsun, vesaire. Dolayısıyla tanımışsın bunu, dolayısıyla bunu tanıyorsan sorumluluğa da katlanacaksın dedi ki Öner Yıldız vakası da bu açıdan öncü vakalardandır, ama gerçekten istisnai bir durumdur. AİHM bu Öner Yıldız vakasından çok korktu, yani çok ileri gitmekten, sonra işte Budiyeva vakasında ve Polyedenko ... (38.16) 2012'deki vakadan bir parça oradaki içtihadından küçük

dönüşler yaptı, ama ana hattı korumaya devam ediyoruz.

Buna karşılık mülkiyet hakkıyla ilgili başka vakalarımız da var. O da ilginç bir vakadır: Minardo ... (38.35) davası. Minardo davası deprem sonrası evi yıkılma tehdidi altına giren başvuru sahibinin ve verilen alternatif konutun, ikametgahın başvuru tarafından tatmin edici bulunmaması sebebiyle yapılan bir başvuru. Bunu Avrupa Mahkemesi başvuruyu kabul edemez buldu, fakat bu konuyu çok tartışmadı, bu konudan kaçtı. Zira bu konuya girseydi, özellikle o tarihte henüz bu yaşam hakkına ilişkin içtihadı gelişmiş olmakla beraber mülkiyet hakkına ilişkin içtihadı henüz gelişmemişti devletin pozitif yükümlülükleri açısından, orayı takip etseydi devlete aşırı mali külfet doğuracak bir pozitif yükümlülükler sistemi yaratmak zorunda kalabilirdi. Bundan endişe ettiği için ve mülkiyet hakkının diğer haklara göre daha ikincil, daha tali, zımni olarak daha tali nitelikte olmasından ötürü bu sorunu çözmedi, ama Amato vakası mesela, bu sorunda tartışılır.

Bir de bu tip kentsel risklerle ilgili, daha çevresel afetlerle ilgili olarak Mangulas ... (39.44) kararından bahsetmek isterim. Bu da Mangulas kararı da denizi kirleten kaptanın tutuklanması üzerine kefaletle salıverilme hakkı tanınıyor. Fakat kefalet 3 000 000 Euro olarak belirlenmiş. Başvuru sahibi diyor ki bu kadar ağır bir kefalet, ben alt tarafı kaptanım, böyle bir şey aranması, teminat aranması benim salıverilmem için çok büyük bir -dikkat buyurunuz- kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ağır bir müdahaledir. Bu da önemli haklardan biridir kişi özgürlüğü ve güvenliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi: *“Çevre kirletilmesi çok önemli bir sorumluluktur”* Özellikle çevre hukukunda kirleten öder ilkesi de var biliyorsunuz. O ilkeye de atıf yaparak 3 000 000 Euro'luk kefaleti kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına uygun bulmuştur. Bu açıdan da kentsel risklerde hakların çatışması diyelim, bir tarafta kişinin hakkı, bir tarafta da toplumun çıkarının çatışması, yani o kentsel riskten uzak durma, çevre kirliliğinden uzak kalma hakkının, çıkarının çatışması arasındaki dengede AİHM kimi hallerde toplum yerine, toplum lehine de karar verebilmektedir diyebiliriz.

Şu husus da önemli: Özellikle adil yargılanma bakımından bazen devletin bildiği riskleri engellemediği için ihlal kararları verildiğini görüyoruz. Burada hem adil yargılanma hakkı, hem de madde 8, yani özel hayata saygı hakkı, şimdi özel hayata saygı hakkı dediğimizde belki ilk başta akla gelmeyecektir, ama çevreyle ilgili meselelerde özel hayata saygı hakkının çok ciddi rolü var. Bu da çevre hakkının

uygulanabilmesi için çok önemli elzem nitelikte olan çevresel bilgi edinme hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sistemine entegrasyonunu sağlayan maddedir özel hayata saygı hakkı, normalde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde özel hayata saygı hakkı diye bir hak bulunmamaktadır. Özür dilerim, çevresel bilgi edinme hakkı bulunmamaktadır. Fakat niteliği gereği çevresel bilgi edinme hakkı bir kişinin gerek özel hayatının, gerek konutuna -ki aynı maddede düzenlenmiştir- gerekse aile hayatının kullanılabilmesi için elzem nitelikte olduğuna Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi biraz önce bahsettiğim pozitif yükümlülükler doktrini çerçevesinde usulü güvenceler kapsamında çevresel bilgi edinme hakkını madde 8'in, yani özel hayata saygı hakkının içine entegre etmiştir. Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Aarhus Sözleşmesine de atıf yapmaktadır. Aarhus Sözleşmesi de çevresel bilgi edinme hakkı sözleşme spesifik olarak ve bu sistemi, bu perspektifini ilk kez **Türkiye'ye karşı Taşkın vakasında uygulamıştır. Taşkın vakası Bergama altın madeni** olayı hem adil yargılanma hakkı, hem Danıştay kararlarının icra edilmemesinden kaynaklanan bir uyuşmazlık ve aynı zamanda başvuruçuların 8. maddeyi de gündeme getirdiği bir uyuşmazlık, ama o vakanın ağırlığı 6. madde üzerinden gitti. Sebebi şu: O bölgede o altın madeninin yarattığı riskler biliniyor, fakat başvuruçuların o biliyorsunuz **çevre hukukunda çevresel katılma hakkı da önemli**, yurttaşların katılımı, o birlikte yaşayanların özellikle katılımı engelleniyor. Daha doğrusu katılım için imkânlar tanınmıyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bunu kararında açıkça belirterek ihlal sonucuna vardı. Bu çevre konularındaki ilk önemli kararlarından biridir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, sonradan bu kararları ilerledi. Şimdi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu tip risklerde şunu özellikle arıyor: Özellikle ölüm meydana gelmediğinde, hatta ölüm meydana gelse bile nedensellik bağı çok yoğun arıyor. Bazı vakalar var. Örneğin, nükleer santrallerin yanında, yakınında çalışan kişilerin kanser olması, sonra yaşam hakkı ihlali ve madde 8 ihlali ileri sürdükleri vakalar, onlarda mesela o hastalıkla olay arasında nedensellik bağı kesin olarak kurulamadığı için AİHM'e göre tabii yaşam hakkı ihlalini vermedi veya madde 8 ihlalini vermedi. Avrupa Mahkemesi bu tip konularda bu artık sağlığa da giren bir mesele, sıkı nedensellik şeyi arıyor. Biraz önce verdiğim örnekler ölümün riskten kaynaklandığı, o vakadan kaynaklandığı ortada olduğu için Avrupa Mahkemesi bakımından nedensellik bağı kurmakta sorun yok, problem yaşamıyor, ama işte hastalık gibi meselelerde, aslında orada nedensellik bağı tıbben nasıl kurulur onu

bilmiyorum, ama meselelerde direkt kuramadığı için, kurmak istemediği için o meselelerde yaşam hakkı ihlali kararı vermekten imtina etti Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bu konularda pasif kalmaya devam ediyor. Yine ilginç bir vaka mesela, Fransa'nın yaptığı nükleer denemeler Polinezya'da yaşayan, bir adada yaşayan 800 km uzakta yaşayan bir kişinin açtığı davada kabul edilemezlik kararı verdi. Dedi ki: *“Çok uzak, onun etkileyeceği kesin olarak belli değil o nükleer denemelerin, dolayısıyla mağduriyetin yok”* şeklinde kararlar verdi. Bunlar da bazı riskler bakımından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin pasif tutumu olduğunu gösteriyor.

En son olarak da şu hususu hatırlatmak isterim: Soruşturma nasıl yapılmalı? Yani dedim ya soruşturma yükümlülüğü var. Genellikle madde 2 yaşam çerçevesinde, ama madde 8'de de oluyor. Bu soruşturma yapılırken birincisi, soruşturmanın hızlı şekilde sürdürülmesi gerekiyor, sonuçlanması gerekiyor. En önemli unsurlardan biri süre, Anayasa Mahkememiz mesela bu hususta oldukça hassas sayılır evvelki hafta verdiği karar haricinde, soruşturma sarktığı müddetçe yaşam hakkının ihlali sonucuna varması kolaylaşıyor Anayasa mahkemesinin. Peki, soruşturma yapılırken soruşturulan kişilerin görevden uzaklaştırılması veya el çektirilmesi, zira olası bir kanıtların karartılması veya bazı dataların elde edilmesinin engellenmesi şeklinde bazı problemlerimiz olmasına engel olmak için soruşturmanın bu şekilde yürütülmesi şart. Artı soruşturma makamının soruşturulanlardan bağımsız olması gerekiyor, onların etkisi altında kalmaması gerekiyor. Aralarında hiyerarşik bir bağ, en azından soruşturulanın altında olmaması gerekiyor. Bu hususlar da gerek Avrupa Mahkemesi kararlarında, gerek Anayasa Mahkemesi kararlarında -buna etkin soruşturma yükümlülüğü diyoruz- etkin soruşturma yükümlülüğünün unsurları olarak özellikle belirtilen hususlar.

Şu hususu da son olarak hatırlatmak isterim: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kentsel risklerde, doğal afetlerde verdiği yaşam hakkı ihlal kararlarının büyük çoğunluğu bu soruşturma, etkin soruşturma yükümlülüğünün ihlalden kaynaklanmaktadır. Ölümün engellenmemesinden ötürü olmaktan ziyade soruşturmanın etkili olmamasından kaynaklanmakta ağırlıklı olarak, onu da belirterek sözlerimi tamamlamak isterim. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Av. ALEV SEHER TUNA AİHS. Kapsamında Devletin Yükümlülüğü konusu dinledik. Teşekkürler.

Av. ALEV SEHER TUNA- Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu'nu birçok kişi tanıyordur. Son derece medyatik bir Hocamız, sürekli televizyonlarda, basında yer alıyor ve “Afet Affetmez” diyerek herkesi uyarıyor, ama ne kadar dinletebildiğinden emin değilim. Şimdi bize ikinci bir tekrar olacak veya kaçıncı tekrar bilemiyorum, Hocamızın bu çalışmasını dinlemek üzere buyurun Hocam.

İklim değişikliği aşırı hava olaylarına, aşırı hava olayları da şartların elverişsiz olduğu yerlerde afetlere neden olmakta ,hem yaygın hem de şiddetli hasar, sakatlık, can ve mal kaybı meydana getirmektedir. Geçtiğimiz aylarda güney bölgemizde arka arkaya yaşanan sel, hortum ve fırtına 5 vatandaşımızın hayatını kaybetmesine, onlarca kişinin de yaralanmasına, milyarlarca lira maddi hasar meydana gelmesine neden oldu.

Uzmanlarca ölkemizde iklim değişikliğine bağlı olarak sellerin neden olduğu ekonomik kayıpların, depremlerin neden olduğu ekonomik kayıplara eşit hale geldiği açıklanmaktadır.

Afetler nedeniyle yıllık can kaybı ortalama 950 kişidir. Türkiye, bu ortalamayla da dünyada 3. nüfusa oranla can kaybında dünyada 4. sırada ve yıllık ortalama afete maruz nüfusu ise 2 milyon 745 bin 757 kişi ile dünyada 8. Sırada yer almaktadır.

Afet problemi sadece “afetlere müdahale sorunu“ olarak görölmemeli; “bir kalkınma problemi“ olarak ele alınmalıdır. Ölkemizde afetle ilgili politikalar daha “kapsamlı“ bir hale gelmiş olsa da kanunlar farklı kuruluşlara aynı yetki ve sorumlulukları verdiği için hala afet yönetimi politikalarının geliştirilmeye ihtiyacı vardır.

Afetleri dikkate almadan evre sorunlarını azaltmak ve sürdürülebilir bir kalkınmayı başarmak mümkün değildir. Bu yüzden tehlike ve zarar görülebilirlik analizleri yapılarak riskleri belirlemek, değerlendirmek ve yönetmek sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır.

Betonlaşan şehirlerimizdeki sel ve su baskınları; doğal afet değil, kent politikalarınızın sonucudur. Sorumlular dün olduğu gibi bugün de kente dair politikaları üreten ve uygulayanlardır.

Türkiye’de insanların yaşayacağı güvenli, düzenli ve sağlıklı kentler üretmek için nasıl bir Planlama , Afet Yönetim Sistemi olmalıdır ?

planlamayla geliştirilmiş ve toplumun tüm kesiminin katılımının sağlandığı afet yönetim sistemi benimsenmelidir.

Afet yönetim sistemi/ Risk Yönetimi denildiğinde ilk akla gelen uzman Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU olmaktadır.

İTÜ. Havacılık ve Uzay Müh. Meteoroloji Böl. Öğr. Üyesi Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU- AFET AFFETMEZ [diyecek](#)

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Arkadaşlar Kullanılan terminolojiden yaklaşımımıza kadar çok sıkıntılı bir durum var. Türkiye’de afet konusu, yani uzmanlık seviyesinde yok gibi duruyor. Afet yönetimi uzmanı neredeyse yok Türkiye’de, herkes afet yönetim uzmanı olabiliyor da anında, yani böyle bir epistemolojisi yok olayın, herkes tuttuğu yerden götürüyor afet yönetimini, hukuku da zayıf Türkiye’de, Afet Yasaları, hukuku, vesaire. Yani biz zaten vatandaşın afet yönetiminde yeri de yok.

Bu afetler, vatandaşın afet yönetimindeki yeri arkadaşlar, afetzede olarak yer alıyoruz, bir paydaş değiliz yani tamamı, toplumun yok sayıldığı bir afet yönetimi mümkün değil, anlıyor musunuz? Türkiye’nin en büyük problemi bu, Türkiye’de afet yönetimi toplum tabanlı değil, tepeden ve gösteriş tabanlı. Bugün AKOM’a gidin örneğin, 100-150 tane ekran var, gittiğiniz zaman bakıyorsunuz vay ne oluyor filan böyle, uzay üssü alfa gibi, bunun hiçbir anlamı yok. Japonya’ya git, Kobe’deki Afet Yönetim Merkezine, garibanların 3-4 ekranı var, ama arkada bir ordu çalışıyor, ama bizim AKOM’da arkada kimse yok ve oradaki mevcutların hiçbiri de bu konuyla ilgisi yok. Ben AKOM’da 5 sene çalıştım, onların kanun akışında mücadele planları yapmıştım. Bu köprü ve yollara da sensörler koymuştum dikkat köprü ve yollar, viyadük ve köprüler yoldan önce donar diye, onlar benim projemdi. Yani kimse gelmedi oradan normal, çünkü hiçbiri bu konuyla ilgisi yok, ne anlatacak gelip burada?

Av. ALEV SEHER TUNA- Hiç mi gelmediler?

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Herhalde yani, ben de olsam gelmezdim. Sıkıntılı bir taraf.

Şimdi arkadaşlar, bu “*Afet Affetmez*” bir kitabın adı, alıp okumanız lazım. Bir ay sonra tekrar geleceğiz buraya, sınav yapacağız. Yani benim sınavım önemli değil arkadaşlar, deprem sınav yaparsa ya da afetler, onlar daha kötü, biz şimdi hocalar normalde öğretip sınav yapıyoruz, ama afetler sınav yapıp öğretiyor. Tam tersi, gerçi ondan da öğrenmiyoruz ya bir şey, ne kadar hatırlıyorsunuz Marmara depremini?

cep telefonunuza my kuek ... (51.35) diye programı yüklüyorsunuz, akşam uyurken telefon burada duruyor ya evinizde masada filan, uzak bir yerde deprem olduğu zaman o depremi sizin ev olmasa ne kadar sallanıyor, ivme ne kadar sizin evde oluyor, onu burada hesaplıyor.

ben evde no shaking estimated ... (52.13) benim evde sıfır ivme, hiç hissetmemiş, ben de hissetmedim. Şimdi bunu herkes koyar da şimdi bunu Amerikalılar nasıl kullanıyor, biliyor musunuz? Herkes bunu kullanıyor, soruyor sen hissettin mi, kaç yazıyor? Bende sıfır, sende aa bende 2 filan, 3 diyor. O zaman ne oluyor, biliyor musunuz? Sizin evinizin ne kadar böyle şey olduğu, problemlili olduğu ortaya çıkıyor. Yani sende hiçbir şey yok, karşındakinde bir ivme ölçülmüş, o zaman onun evinin zeminle ilişkisi, zeminin deprem dalgalarını, depremi büyütme özelliği filan belli oluyor. Bunu böyle haritalandırırırsanız mesela, işte İzmit depremini Avcılar daha çok hissetti, Üsküdar’da ben yine çok az hissettim yine, demek ki Avcılar’da zeminde bir problem var, zemin büyütmesi var veyahut binanızın zeminle olan ilişkisinde sıkıntılar var. Arkadaşlar, bunu böyle programı yükleyin, bedava böyle şey yapabilirsiniz, ne

kadar hissettiğinizi-hissetmediğinizi görürsünüz ve birbirinizle karşılaştırabilirsiniz. Ben şimdi Baro Başkanı olsam Kadioğlu olarak başvurabiliyor muyum adaylığa? Kadioğlu olarak bir dahakine aday olayım ben, bütün barodaki üyelere bunu yükleme zorunluluğu, herkes ne kadar hissetti, bunları bildirin, sonra harita üzerinde bunları çizelim, bakalım ne oluyor, hangi üyelerimiz nerede ne kadar fazla, ne kadar az hissetmiş? Sonra arkadaş, sen buradan taşın, baro olarak sana kirana yardım ediyoruz. Bilmiyorum, bir dahaki sefer siz beni seçin, bak nasıl oluyor? Görüyorsunuz icraatlara bakın yani, böyle tedbirler olabilir arkadaşlar.

Şimdi arkadaşlar, bizim Türkiye’de millet olarak problemimiz var. Özellikle sözlük kullanmıyoruz. Herkes her kavramı biliyor, her şeyi konuşuyoruz, her şeyi de biliriz yani, bizde Türk olarktan bilmiyorum demek ayıptır. Her şeyi bilmek zorundayız ve kelimeleri de arkadaşlar, anlamlarını bilmeden ezbere konuşuruz. Tehlikeyi, riski karıştırırız, afeti, bilmem neyi herkes çorba yani, hiç anlamları belli olmaz. Şimdi bir afet tanımı var. Bizde tabii güzel hanımlara da afet diyoruz, o ayrı bir problem. Neyse, o önemli değil, ama afet nedir, tehlike nedir, risk nedir, acil durum yönetimi nedir, afet yönetimi nedir, bir kere bu kavramlar çok kötü bir şekilde yerleşmiş. Şimdi arkadaşlar, eğri cetvelden doğru çizgi çıkmaz. Bütün kavramları yanlış kullanan bir memleketten bir şey yapmak mümkün değil. O yüzden arkadaşlar, biz de kanunlarda afetleri ismen tanımlamışız. Bu da büyük sıkıntı, mesela kuş gribi çıktı, kanunda yazmıyor. Bu afet değil, bana ne. Böyle bir şey var mı? Bütün kanunlara da şey yazmışsınız, doğal afet, doğal afet, tek başına afet lafını kullanamıyoruz, illa doğal olacak. Afetler diyemiyoruz, doğal afetler, yani sana yağ gibi yağ yok. Bütün yönetmeliklerde doğal afet yazılmış arkadaşlar, burada tabii bu kanunları yapanlarda büyük problem var. Ankara’da onlar da genellikle mesela, bu AFAD Kanunu yazılırken ben birkaç kere Ankara’ya gittim, bastım orada ne oluyor, ne yapıyorsunuz kafanıza göre filan diye, hatta bir kere baktım dinlemiyorlar, hepiniz de vatan hainisiniz, filan, bir kızdılar bana, sonra yemek, kebab ısmarlayıp gönderdiler. Ankara böyle, seni böyle hoş karşılayıp gönderiyorlar. Bu kavramlar arkadaşlar, doğru oturmuş, anlaşılmış değil. Kavramları bilemiyoruz, bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Öncelikle afet yönetimi deyince aklınıza sizin çadır kurmak, yemek dağıtmak, arama-kurtarma geliyor, değil mi? İşte bitti, kapatın ölelim yani, dünyada böyle bir afet yönetimi yok. Şimdi bugün ben haberlerde dinliyorum. İşte Acıpayam Belediye Başkanı *“kriz merkezleri, kriz masası kuruldu”* diyor. Ne kriz merkezi, ne kriz masası ya? Yok öyle bir şey, ortadan, kanunlardan da kalktı. Nereden nereye arkadaşlar, yani bu afet konusu, kavramları, kanunlar demin arkadaş AFAD’dan dedi, işte 1959 Kanunu zamanının ileri bir kanunu, gerçekten öyle, ama bugün de çok geri kalmış bir kanun ve bunu Ankara yazmaya kalksa çok kötü yazar, ben size söyleyeyim. Daha o zamankinden de kötü çıkar. Nasıl yazılıyor, biliyor musunuz kanunlar? Bir baş müfettiş, afet yönetmiş bir kaymakam, o da ne yapmış, biliyor musun? Çadır yönetmiş, çadır kentler, bu afet yönetimi bu mu? Bunlar oturuyorlar eski kanunlardan projektörden yeni cümleler kuruyorlar. Afet yönetimi nedir, ne değildir, bunun epistemolojisi, fiziği, matematiği bilen hiç, hemen neymiş? Bu afet yönetmiş, bilmem ne müfettişi.

Arkadaşlar, afetleri ismen tanımlamak yanlış. Domuz gribi çıktı, eskiden yoktu domuz gribi, ne yapacağız şimdi? Böyle bir şey olur mu? Savaştı işte veya uçak düştü, ağabey bu doğal afet değil. Bütün yönetmeliklerde doğal yazılmış ya, doğal afet

değil, bunu ellemeyiz. Böyle bir şey olur mu, niye doğal yazıyorsun her tarafa doğal, doğal veya afetleri niye alttan, siz biliyor musunuz 7269 sayılı Umumi Afetlere Müessir Kanunda kuraklığın adı yok. Kuraklık afet sayılmamış Türkiye’de resmen ve diğerlerinde ve o diğerleri de hiç belli değil. Avrupa’ya, her tarafa biz kuraklığı sıfır afet diye şey yapıyoruz, kayıtlarda hep sıfır, Türkiye’de kuraklık yok ve bu kanunlarla biz afet yönetmeye çalışıyoruz.

Şimdi arkadaşlar, sırayla gidelim. Afet, acil durum, olay yönetimi; bunlar üç farklı şeyler. Acil durum yönetimi her gün itfaiye, polis, ambulans gidiyor, hallediyor bir şeyi, bu acil durumdur. Olay yönetimi burada iki kişi kavga ediyor, Baro Başkanı ayrılın, yapmayın ayıptır diyor, bu olay yönetimidir. Afet yönetimi ise arkadaşlar, yerel imkânlarla baş edilemeyen imkânlar, ötekiler yerel imkânlarla baş ediliyor, öbüründe acil durum servisleri yok olay yönetiminde, ama afet herhangi bir ne olursa olsun yerel imkânlarla baş edilemeyen, toplumu sosyal, fiziksel, ekonomik olarak etkileyen, zarar veren olaylar diye tanımlamamız lazım. Şimdi bugünkü afeti yazdık, yarın bir göktaşı düştü. Bu göktaşı yok kanunda, ne yapacağız? Afet değil bu, bırakın bu şabloncu yaklaşımları, bunlar arkadaşlar, olay yönetimi, acil durum yönetimi ve afet yönetimi, afet yönetimi en kötüsü ve en beklenmeyeni. En bekleyeni beklemek, en kötüsünü yönetmektir afet yönetimi. Bir kere bu afet yönetimini doğru anlamamız lazım, bunların kavramlarını doğru okumamız lazım. Afet yönetimi arkadaşlar, gidip arama kurtarma yapmak, çadır kurmak değil, şunların hepsidir. Üst kısım risk yönetimi, alt kısım kriz yönetimi. Risk yönetimi olmadan kriz yönetiminde başarılı olan bir ülke yok dünyada, şimdi arkadaşlar, şöyle yapalım: Risk yönetimi mesela, depremde konu insanlar ne yaparız da insanlar enkaz altında kalmaz diye çalışmaktır. Sen bu çalışmayı yapmadan sonra bütün 50 000 kişi, 30 000 tane bina çökmüş, hadi bakalım insanları nasıl enkaz altından kurtarıyoruz diye kriz yönetimi, bu arkadaşlar doğru bir yaklaşım değil. Bugün Afrika bile, Birleşmiş Milletler Afrika’yı bile kriz yönetiminden risk yönetimine geçirmeye çalışıyor. Biz hâlâ kriz masaları, bilmem neler, böyle bir şey. Şimdi bakın, önce afet olmadan önce risk yönetimi yapmak lazım, sonra afetten sonra kriz yönetimi yapmak gerekiyor. Bunun bir bütününe afet yönetimi diyoruz. Riskli afet yönetimi, böyle cümle olmaz. Elmalar, meyveler, yani şimdi arkadaşlar, eğer risk yönetimi bakın, şu arama kurtarma müdahale var ya şurada afetten sonra ki biz bunu yapıyoruz hep genellikle, biz burada iyiyiz. Müdahale ve iyileştirme, yani yıkım ve yara sarma, bu sarmaldayız biz. Yıkım ve yara sarma, ama bu müdahale bile şurada başlıyor aslında, zarar ve risk azaltmayla başlar. Biz onu buradan başlatmıyoruz, biz afetle başlatıyoruz. O zaman ne oluyor? Deprem Japonya’da öldürmeyen binlerce kişiyi bizde öldürüyor. Deprem bizi öldürdü. Deprem seni niye öldürsün?

Şimdi arkadaşlar, afet yönetimi bunun bir bütünü, şurada şurada arama kurtarma değil afet yönetimi. Şimdi risk yönetimi yoksa arkadaşlar, kriz yönetiminde başarılı olmak mümkün değil, yok böyle bir şey. Tek başına kriz yönetimi olmaz, tek başına kriz yönetimi olursa arkadaşlar, şuraya bir e harfi koyun, bak ben demedim bir şey. Sayın Hâkim Bey, k’yla r arasında bir e harfi koyun arkadaşlar, bizim yıllarca yaptığımız budur, anlıyor musunuz? Hele olsun atasözleri de öyle, hele olsun hallederiz ağabey, neyle hallediyorsun? İşte dereyi görmeden paça sıvanmaz, çocuk

doğmadan don biçilmez. Bir tane atasözü yok önlem almaya yönelik, neyse, anladık, afet yönetimi budur.

Şimdi arkadaşlar, biz bu afet yönetimini Türkiye’de dört parçada birleştiriyoruz. Zarar azaltma, hazırlık, bunun içinde tahmini öngörülük de var, müdahale, etki ve ihtiyaç analizi, iyileştirme ve yerinde yapılanmayı ... (62.00) birleştiriyoruz, oluyor dört parça. Bu dört parçanın bir parçası eksik olduğunda yürümez bu tekerlek arkadaşlar, bu bütünleşik afet yönetimi, bütün olarak bakmamız lazım. Bir tarafını yaptık öbür tarafını bıraktık, bu iş yok. En zayıf halka kadar burada güçlüsünüz. Şimdi böyle bir afet yönetimi Türkiye’de ne kadar var? Şimdi işte geldik biz kentsel dönüşüme takıldık kaldık. Zarar azaltma burada en zorlandığımız yer, onu da ne kadar yapabiliyoruz? O da sıkıntılı bir durum.

Şimdi arkadaşlar, özetlersek bir saatte de anlatılmaz bu afet yönetimi, alıp kitabı okumanız lazım, kitapsız olmayın, alın birer tane, bunları anlatan basit kitaplar var. Tüm tehlikelere karşı hazırlık yapacağız. Bakın, tehlike seçmece yok, bizde öyle var. Derdimiz hatta deprem çantası, çantalar bile deprem çantası, burada sel de oluyor, o zaman bir tane de sel çantası, böyle bir şey yok. Bu adamlar afet çantası yetmiyor, bir tane işte. Arkadaşlar, tüm tehlikeli, seçme yok, seçmece yok. Dünya çok küçük bir yer oldu, bir gün bir yere giderseniz, tsunamiyle karşılaşacaksınız, bir yere giderseniz, volkan patlar, yani yok öyle bir şey. Hep aynı yerde yaşayacağınız yok kararı ömür boyu, afet yönetiminin tüm evreleri bakın, bütün afet yönetimi tüm sadece müdahale, hele olsun hallederiz ağabey mantığı olmaz öyle, tüm kaynaklarınızı kullanırsınız. Bütün kurum ve kuruluşlar ve herkes, yani bir tek Alev Hanım mı kurtaracak baroyu? Burada herkesin bu işte görevi olacak, sorumlu olacak. Bu güvenlik problemidir, kendi güvenliğinizden kendiniz sorumlusunuz, bir bütüncül olarak bütün herkesin katılması lazım. Afet bir çubuk sallayan maestro gibidir, herkesin burada görev alması lazım. Afet hem çubuk sallayıp hem de davul çalmaya kalkarsa o zaman bu işin altından kalkamıyor, kalkamaz. O yüzden bu afet yönetimi arkadaşlar, toplumsal bir problem, katılımçılık burada olması gerekiyor. En azından problem de, zorluk da buradan çıkıyor. Teknik kurumun baş edebileceği bir şey olsa bu problem çoktan çözüldü.

Şimdi gelelim afet yönetiminin neden zarar azaltma olduğunu anlatmaya, afet yönetimi aslında arkadaşlar, 100 liranız varsa - bilmiyorum ne kadar bütçesi var Alev Hanımın, Başkan, para vermiyorum sana- bu 100 lira Başkan para verirse arkadaşlar, bunun 70 lirasını zarar ve risk azaltmaya harcayacaksınız. Biz şimdi onu daha çok arama kurtarma, kediler, köpekler, yan yan yürüyen kamyonlar, uçağa, helikopterlere gidiyorlar paralar, anlıyor musunuz? Hele olsun hallederiz ağabeye gidiyor paralarımız. Şimdi İstanbul’da 4 tane senaryo var sevgili vatandaşlarım, en kötü senaryo şu: Zaten afet yönetiminde en kötü senaryoya göre hazırlık yapılır. Prensip budur. Bardağın hep boş tarafına bakılır afet yönetiminde, bak bunları yaptık diye övünmek afet yönetiminde öldürür. En kötü senaryoya göre hazırlık yapılır, en iyi senaryo olsun diye de dua edilir. Şimdi en kötü senaryo arkadaşlar, 7.7 büyüklükte bir deprem olma ihtimali var. 174 km.lik bir fay aslanlar gibi yatıyor Marmara Denizinin ortasında, kırılmayı bekliyor. 200 senedir kırılmayan yerleri var, 500 senedir kırılmayan yerleri var ve biz bunu biliyoruz. Şimdi bir de bazen afet yönetimini böyle

tanımlıyoruz. Beklenmeyen olaylar. Ne beklenmiyor? İşte bekliyoruz kaç seneden beri, beklenmeyen olaylar. Fırtına geliyor Balkanlardan, yıkıyor burayı, beklenmeyen olaylar. Nasıl mücbir sebepler? Bu avukatların da mücbir sebepleri, neresi mücbir? Ağırlığı orada, beklenmeyen, öngörülmeleyen olaylar. Bazı zamanlar zorla bilirkişilik yaptırıyorlar. Ben hiç bulaşmak istemiyorum. Beklenmeyen, öngörülemeyen, git arkadaş, Alev Hanım yapma şimdi böyle şeyler.

Şimdi arkadaşlar, bu en kötü senaryoya göre en iyimser kayıplar 30 000 ölü İstanbul'da, ben AKOM'da çalışırken orada topluyorduk arkadaşları, Defin Hizmetler Kurulu gel buraya, 30 000 ölüyü nasıl gömeceğiz? Burada en büyük problem yine sizden çıkıyor. Hukuk, savcılar gelecek, kimlik tespiti yapacak. Bulursun savcıyı da, zaten 3 gün sonra filan koymadım buraya fotoğraflarını, kimse tanınmaz hale geliyor herkes, ağız burun böyle şişiyor, morarıyor, yani böyle insan kılığı kalmıyor. Cesedin şekli tanınmaz hale geliyor. 30 000 ölüyü arkadaşlar, nasıl kimlik tespiti yapacağız, sonra nasıl yıkayacağız, cenazesini nasıl gömeceğiz? Bir ölü beden yönetiminde 5 m2 lazım bir kişi için, mezarlık yapacağız ya şimdi, mezarlığın bahçesi, duvarı, yolu derken 5 m2 lazım. 30 000 ölü 150 000 m2, var mı o kadar arazi? Epey düşünmüştük o zaman nasıl yapalım bunları, nasıl gömelim bu insanları, dik mi gömelim Hz. Mevlana gibi, üst üste mi yapalım? Şimdi bile üst üste gömüyor. Yaksak yaktırmazlar. O zaman ne yapalım? Adreslere bakalım, nüfusa nereye kayıtlı? Trabzon Maçka, o köye. Gömmek bile mümkün değil bu kadar adamı, en kolayı namazını kılmıyoruz. Bir tane fetva hazırlamıştık o zaman, duruyor mu bilmiyorum. Nokta nokta tarihinde işte ölen nokta nokta yerdeki vatandaşlarımıza Allah rahmet eylesin, hepsi deprem şehididir. Bunun cenaze namazına gerek yok. Bak, çözdük o işi, ama kimlik nasıl çözülecek bilmiyorum, kimlik tespiti biraz sıkıntılı bir durum.

34 000 ağır hasarlı bina arkadaşlar, siz istediğiniz kadar kedi, köpek toplayın, yetiştirin, kırmızı adamlar, 34 000 binanın başına 34 000 tane 20 kişilik ekip bulup koyamazsınız, anlıyor musunuz? Bu afet yönetimi değil işte, şu anda bizim baş edemeyeceğimiz, yönetemeyeceğimiz bir şeye güya mış gibi hazırlanıyoruz. Arada bir tahkikat yapıyorlar, görüyor musun? Camdan atlıyorlar, böyle adam indiriyorlar, helikopterle atlıyorlar. Hiçbir afette de böyle bir şey yok. Bu nereden çıktı? Adı da güven tatbikatı, size güven veriyor. Merak etmeyin, biz her şeyi halledeceğiz. Bak iyi atlıyoruz damdan, böyle bir afet yönetimi yok. Vatandaş tatbikatlarında yok, seyirci. 1 Ekim Japonya'ya gidin, Ulusal Tatbikat günü; imparatorun anaokuluna kadar bütün herkes tatbikat yapıyor aynı gün içinde, biz de burada seyirciyiz. Hayatınızda bir tatbikat yaptınız mı? Siz de güya okumuş yazmış adamlarsınız, ne kadar? Bakın, İstanbul'un afete hazır olması demek sizin hazır olmanız demektir. Eğer siz afetlere hazırsanız İstanbul'da, İstanbul afete hazırdır. AKOM'un, valiliğin, AFAD'ın hazır olmasının bir anlamı yok. 20 000 000 insan deprem olduğunda kim kime yardım edecek? AFAD'dakiler, belediyedeki itfaiyeciler, doktorlar hepsi afettede olacak. Onların yakınları da afettede olacak. Biz toplum kendi başına kalacak. Toplumun tek kurtaracak olan şey kendi bilgisi ve hazırlığıdır. Ne kadar bilgili ve hazırlıksınız? Haydi bakalım, okumuş adamlarsınız. Biraksak sizi şimdi Türkiye'yi yönetirsiniz. Cumhurbaşkanlığı, Başbakan hepsini yapmam demezsiniz yani, biz Türkler böyleyiz, bilmiyoruz demeyiz.

Arkadaşlar, sevgili vatandaşlarım, bak siz böyleyseniz normal vatandaş nasıl? 34 000 bina için hazırlık yapılmaz afet yönetiminde, afet yönetiminde önce risk yönetilebilir, tolere edilebilir seviyeye indirgenir, sonra residual risk için, kalan risk için hazırlık yapılır. Biz riski azaltmadan hazırlık yapıyormuş gibi yapıyoruz. Böyle bir afet yönetimi yok dünyada, bunu da anlatamazsınız kimseye Türkiye’de, önce arkadaşlar, kabul edilemez olan riski tolere edilebilir seviyeye indirgememiz lazım. Bunun adı kentsel dönüşüm olur, kentsel yenileme olur, bina yenileme neyse o, bu öncelikle yapılması gereken afet yönetimi budur. Bu konuda çok zayıf kalıyoruz. Çok küçük çalışmalar, şeyler var, ama yeterli değil. 34 000 tane ağır hasarlı binayı arkadaşlar, bizim 34 binaya indirmemiz lazım. Gördünüz Kartal’daki binayı, kaç günde kaldırılabilir? İsteseler bir günde kaldırılırdı onu arkadaşlar, o zaman da içinden canlı çıkmazdı. Çok ciddi kuyumcu titizliğiyle çalışmaz gerekiyor. Böyle zamanlarda arama kurtarmacılara baskı yapmayın. Kaldıramadılar kaç gün oldu, filan yapmayın, öldüreceksiniz enkazdakileri, dayar adam oraya dozeri kaldırır vallahi, hiç yapmayın öyle şeyler. Böyle çok titiz çalışmak gerekiyor, bunun tabiatı böyle. 34 000 binayı kaç tane nereden bulacaksınız, Samanyolu galaksisinde var mı 34 000 tane arama kurtarma ekibi? Bırak Türkiye’yi, dünyayı, Samanyolu galaksisinde yok bu kadar ekip. Oldu, ben sizi kurtaracağım, merak etmeyin. Yok öyle bir şey, öleceğiz, dozerle kaldırılacağız, çürüyeceğiz, kokacağız. Zaten afet hırsızları, afet turistleri hepsi üşüşecek buraya, bizi kurtarmaya gelenler özellikle kadınların bileziklerini kesecekler, saklayacaklar, sonra gelip almaya kalkacaklar. İnsan bir acayip bir şey, bu insan var ya çok tehlikeli bir canlı, çok korkunç bir şey.

Arkadaşlar, dünyada bunun farkına varılmış. Afet öncesi 1 lira harcarsanız afet sonrası size bu 100 liraya geri dönüyor. 1’e 4, harcamazsanız 1lira 4 lira harcayacaksınız. Bu Türkiye’de 1’e 100, çok potansiyel yüksek. Şimdi Amerika’da, işte Japonya’da, İngiltere’de bu 1-4’le 1-7 arasında, biz şimdi afet sonrası dünyanın parasını harcayacağız, şimdi onun 1/100’ini harcamıyoruz. Hele olsun hallederiz ağabey mantığıyla gidiyoruz. Allah’ın Lazları, ne diyeyim ben size yani.

Şimdi arkadaşlar, risk azaltacağız değil mi biz? Tehlikemiz risk, risk ne demek? Olası kayıplar demek. Şimdi bu risk, tehlike, afet bunların hepsi birbirine karışmış durumda, kimse de sözlüğe bakayım da arkadaş, nedir bu kelimeler, doğru kullanayım diye bir derdi de yok Türkiye’de, o yüzden yeni bir kitap yazdım *“Havadan Sudan Doğru Bilinen Yanlışlar”* diye, orada böyle acayip şeyler var. Okursanız hayret edersiniz, bu ne? Galatı meşhur olmuş bunların. Arkadaşlar, risk olası kayıplar, risk ortaya çıktığı zaman afet bu riski çiz, oraya afet yaz. Bu neye bağlı? Tehlike olasılığı çarpı zarar görülebilirlik. Tehlike ne bizde? Deprem örneğin, değil mi? Yer sallıyor, fay hatları var, sivilaşma var, kırılıyor, vesaire. Çığ oluşuyor dağda kar varsa, tsunami oluyor, seller oluyor, yangınlar çıkıyor. Bu tehlike, biz bunu engelleyebilir miyiz deprem tehlikesini? Bunu niye engelliyoruz işte, birkaç kere yaptılar bunu, belediye meclisleri toplanıyor, fay hattının yerini değiştiriyor. Onlar da hukukçu bir kısmı, tebrik ediyoruz sizi yani, bak biz mühendisler bunu yapamayız. Sonra 99’da da konuşuluyordu ya, Marmara’daki fay hattı, deprem fay hattının yerini değiştirelim diye, hatta güneye çekelim dediler onu, sonra Bursa karşı çıktı, yaklaştırmayın bize, dursun oraya diye, vallahi bu tartışıldı Türkiye’de, ne memlekette yaşıyoruz.

Şimdi arkadaşlar, biz bu tehlike için bir şey yapamayız, ama gece-gündüz tehlikeyi konuşuyoruz. Arkadaş, tehlikeyi niye konuşuyorsun? Zaten bir şey yapamazsın tehlike için, o tehlike belli, biliyorsun yerini, konuşmamız gereken şu taraf, o tarafa kimse dokunmuyor. Esas problem orada, herkesten tehlikeyi değiştir, depremi durdur, herkesten profesör zihni projeleri geliyor. Hocam, buraya bomba atsak, yağ döksek, hatta zeytinyağı, zeytinyağı bulup yiyemiyorsun, nereye döküyorsun fay hattına?

Her gün böyle zihni sinir projesi geliyor. Arkadaşlar, kafayı yemiş durumdayız. Bu zarar görülebilirliği azaltabiliyor muyuz, azaltamıyor muyuz? Afet yönetimi bu zarar görülebilirliği azaltmak, sen git arama kurtarma kırmızı tulumlarla, mecbur kalınca onlara ihtiyacımız var, ama afet yönetiminin hedefi onlara olan ihtiyacı azaltmak. Her şeyi onlara bırakırsanız çıkmayacağız enkazın altından yani, onlar da afetzede olacak, onların ailesi de afetzede olacak. Dışarıdan yardım gelmesi uzun sürecek, o süre içinde ölmüş olacağız. Arkadaşlar, bir insanda 5-6 litre kan var. 1.5 litresini kaybettiğinde ölüyorsun. Bir deprem oldu, bir yerin kesildi, bekle sana gelip de ilkyardım yapacaklar. Kim yapacak? Herkes yıkılmış. 1515'teki depreme İstanbul'da küçük kıyamet demişlerdi. Şimdi büyük kıyameti bekliyoruz. Sakalımız yok, dinlemiyor bunlar bizi.

Şimdi gelelim Türkiye'de kanunlara, ben tabii bunu hocalar anlatırken son dakikada koydum. Arkadaşlar, Belediye Kanununun, 5393 sayılı Belediyeler Kanununun 53. maddesi süper yazılmış gerçekten, eleştirmek için söylemiyorum. Gerçekten çok kim yazmışsa bunu, bunlar arada bir böyle yanlışlıkla güzel şeyler yapılıyor. Belediyelere zarar azaltmak görevi vermiş, belediyelere plan yapma görevi vermiş, ekipman, donanım hazırlama görevi vermiş. Belediyelere halkın eğitimi için görev vermiş.

Hangi belediye yapıyor bunu?

Bu belediyeleri kontrol eden müfettişler neyi kontrol ediyor arkadaşlar?

Nasıl bir şey bu? Ben birkaç kere halkı isyana teşvik etmişim Twitter'da, gidin dedim Belediyeler Kanununun 53. maddesine göre sorun, ne yapıyor belediyeniz?

Bilgi Edinme Kanunundan sorun, bakın ki bir şey yapmıyorsa görevi ihmalden savcılığa suç duyusunda bulunun diye böyle, sizin işinizi ben yapıyorum.

Alacağım neyse parasını sizden, arkadaşlar, bu kanunu kimse uygulamıyor, kimse de sormuyor. Niye yazmışız bu kanunu? Kanunda bir boşluk yok, ne güzel var burada, belki siz farkında bile değilsiniz bu kanunun böyle olduğunu, bu kanunun aynı maddesi arkadaşlar İl Özel İdaresinde de yazılı, aynısını oraya koymuşlar.

Madde 69, şimdi bunları yapan yok, belediyeden hesap soran da yok. Ne vatandaş soruyor, ne o Sayıştay, kim kontrol ediyor bunları, onların hiçbiri. Bu şimdi böyle bir durum, biz şimdi boşluk, yani kanunlar eksik değil, olanlar uygulanmıyor.

Arkadaşlar, biz afetleri üçe ayırıyoruz:

Doğa kaynaklı afetler,

insan kaynaklı afetler,

teknoloji kaynaklı afetler.

Doğal afet lafını kullanmıyoruz. 4-5 sene önce AFAD'la ortak bir sözlük hazırladık, orada da bunu yazdık. Doğal kaynaklı afet, çünkü doğal deyince insanlar doğal sanıyor. Normal Hocam bu, doğal işte, neresi doğal bunun? Bu doğayla ilgili, ama doğal değil. Doğal doğal, ondan sonra bu kelimeler fikrimiz oluyor, düşüncemizi kontrol ediyor.

Doğal işte, doğal seleksiyon, işte, öleceğiz kalacağız, böyle gidiyoruz. Doğal değil, doğa kaynaklı, insan kaynaklı, teknoloji kaynaklı, bir de hibrit afetler var. Şimdi arkadaşlar, bu doğa kaynaklı afetlerimiz 7269 sayılı Kanunun 1. maddesinde

deprem, yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ, bitti.

Bundan başka afet tanımıyoruz.

Bizim Karadenizli gibi o beni tanımiyorsa, ben onu hiç tanımiyorum. Bir şeyin, problemin çözümü yoksa onu problem saymayacaksın, bitti.

Kuraklık çözümü yok, o zaman problem de değil. Bu ve benzerleri hiç tanımlı değil. Buraya ben bakan olarak gelsem ya da AFAD Başkanı, Türkiye'nin afetlerini size istatistiğini versem şu 5 taneyi topluyorum arkadaşlar, yüzde 100 Türkiye'nin afetleri bunlar diyorum. Böyle bir şey olabilir mi? Tabii sen afeti böyle ismen tanımlarsan, ne sars, ne kuş gribi, ne bilmem ne, onlar böyle bir kanun yazılır mı? Yazmışız işte.

Bakın, dünyada **31 doğa kaynaklı afet** var, **28'i havayla ilgili**. Bugün AFAD'da bir tane meteoroloji mühendisi yok. Başkana söyledim, alacağız dedi, ama biliyorsunuz bu siyaset gibi hep böyle yapacağız edeceğiz diyorlar da icraat yok, görmedik henüz bir icraat.

Arkadaşlar, en tehlikeli afet kuraklık, önlenmesi, tedbir alınması, vesairesi gibi böyle istatistiki şeyi değerlendirirseniz bir numaralı afet kuraklık bizde adam yerine koymamışız. İstatistik de yok. Yurtdışındaki bütün raporlarda Türkiye'de kuraklık sıfır. Anadolu kuraklıktan yok olmuş medeniyetlerin mezarlığı, ne diyorsun? Şimdi böyle kanunlarda ve bunun Ankara farkında değil, anlatamazsınız da, neyse gördünüz. Kaya düşmesi büyük afet, kuraklık afet değil. Şimdi bunlar neden afet, biliyor musunuz? Binayı etkiledikleri için, bina nakline neden oldukları için, yoksa binayla ilgisi yoksa bir şey afet sayılmıyor. Şu binaya bak ya, mübarek ne her şeyimiz bina olmuş arkadaşlar bütün düşüncemiz, hayatımız bina.

Şimdi sevgili vatandaşlar, bu doğa kaynaklı afetlerden, yani bizim şimdi Ankara'ya sözümüz geçmez, en azından kendi canımızı kurtaralım. Siz şimdi, ben size şimdi ne kadar afete hazırsınız, bir depremde ne yapabileceğinizi biliyor musunuz deprem anında? Deprem anında evde, işyerinde, burada bir kere arkadaşlar, afete hazırlık bireyden başlar. Birey olarak biz duyarlı olursak, hazır olursak bizi yönetenler de bizim duyarlılığımıza cevap vermek zorunda. Vatandaşın gündeminde yok afet, deprem ki bizi yöneten belediyelerin olsun. Adam bakıyor, vatandaş ne istiyor, ona yönelik, oy istemek için ona yönelik çalışıyor. Ben de şimdi belediye başkanı olsam sizi depremle korkutmazdım, başka şeyler. Ne istiyorsun? Çayır, çimen. Tamam, yanda kahve, bir kat daha eve atacağız, tamam, bir kat daha sana müsaade, böyle yani. Şimdi siz biliyor musunuz, şimdi deprem olsa burada ne yaparsınız? Arkadaşlar, bu baro dahil olmak üzere hiçbir yerde doğru dürüst bir salon yok. Şimdi ben bu soruyu sorduğum zaman tabii herkes her şeyi yaparım diyor, ama ben burada düğmeye basacağım, salon bir sallanacak. O zaman işte göreceğiz gerçekten ne yaptığınızı. Şimdi deprem olduğu zaman arkadaşlar, insanlar ikiye ayrılıyor: Eğitimsiz insanlar yarısı donup kalıyor, yarısı şuursuzca kaçıyor. Siz hangisisiniz? İşte düğme olacak da görecektik şimdi Hocam, ne yapıyorsunuz? Şimdi bak, kaç sene oldu deprem olalı, okumuş adamlarsınız, tam ne yapacağınızı bilmiyorsunuz. Şimdi depremde arkadaşlar, korunmayı daha öğrenmedik biz, ne yapacağız, bunun şimdi bizim başımıza gelip hemen bir kurtarmacı aramacı hop eğil arkadaş mı diyecek bize? Yok öyle bir şey, ama biz vatandaş olarak arkadaşlar şey yapmıyoruz. Çünkü İstanbul böyle şekilde görüldüğü gibi, hayat da bizi bekliyor arkada ve biz sanıyoruz ki böyle olacak değil mi ilk anlarda? Bak, AKUT'tan arkadaşlar var, bunlara hiçbir şey olmaz. Hemen geliyor hoop, Baro Başkanım orada mısınız? Ver elini, kimse var mı orada, ses ver. Yok böyle bir şey, ama bizim illüzyonumuz, biz böyle hayal ediyoruz, değil mi? Bize böyle empoze ediyorlar. Aynen şöyle olacak arkadaşlar: İlk 72 saat kendi başımıza olacağız. O yüzden afetlerde insanların kendi bilgisi ve hazırlığı korur.

Toplum tabanlı afet yönetimi olması lazım. Bu bizi eğitmeleri gerekiyor, toplu bir seferberlik olması gerekiyor bu konuda, tek tük eğitimler yeterli değil. Bilgi farkındalık eğitimi olmadan bir işe yaramıyor. Ben size burada anlatayım, deprem üçe ayrılır, fay hatları şudur, atılımlı fay

atları, yana atılımlı fay hatları, bunların hiçbir faydası yok. Yapabilir, edebilir olmak, beceriye dayalı eğitim lazım, anlıyor musunuz? Beceriye dayalı eğitim, neyse, sıfırinci saniyede hazır mısınız deprem için? Hadi bakalım, baro hazır mı, nerede bu basın? Bunu yaz flash flash, depremin sıfırinci saniyesinde ilk deprem olmadan önce binanız afetlere hazır olması lazım, sağlam olacak binanız. Kaç kişinin binası sağlam burada?

Av. ALEV SEHER TUNA- Binamız sağlam, yeni.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Ev, kaç kişinin evi sağlam? Eyvallah, bir-iki kişi, tamam, bizi gömecek adam kaldı. Sen kararsız kaldın. Arkadaşlar, bu testi Japonlar yapıyor, 3 aylık bir test bu, daha bizim test sıfırinci saniyede öldünüz. Şimdi beni bir kere Malatya'ya çağırdılar, bir daha Malatya'ya girişim yasak. 600 kişi böyle vali, kaymakamlık, arama-kurtarma ekipleri, kamyonlar bilmem neler böyle Malatya afetlere hazır. Atıyorlar, bağıyorlar çağırıyorlar böyle sloganlar dan , sonra bana geldi, soruyorum: Ey Malatyalılar, depremin sıfırinci saniyesine hazır mısınız? Mesela, binanız sağlam mı? 3-5 kişi, Malatya ölmüş. Ne yapıyorsunuz, kedi, köpekler bizi mi kurtaracak? Gittik ya. Peki, bu 3-5 kişi binası sağlam olanların eşyaları sabit mi? Bir kişi kaldı, neyse tamam, senin de sabit. Aile afet planınız var mı? Tebrik ediyorum. Sigortanız vardır. Arkadaşlar bakın, daha sıfırinci saniyede çoğumuz gittik gümbürtüye, okumuş yazmış adamlarız biz, işte vatandaş hazır olmayınca arkadaşlar, devlet, şehir, ülke afete hazır olması mümkün değil. 20 000 000 insana aynı anda dokunmak mümkün değil. Şimdi bizim Marmara depreminde deprem kaç kişiyi öldürdü? 1999'da Marmara depreminde deprem kaç kişiyi öldürdü? Tabii üçkağıtçı soru sorduğum için ben böyle hemen diyorlar, Hocam deprem 20 000 kişiyi öldürdü. Deprem mi öldürdü onu? Depremde kaç kişi öldü diye sormuyorum. Depremde kaç kişi öldü diye sorsam başka, deprem kaç kişiyi öldürdü? Ne depremi, bizi binalar öldürdü. Tabut gibi bina yapmışız. Bu bina da aslında öldürmüyor, binayı yapanlar öldürüyor. Baro uyuma bak, tabut yapıyorlar.

Şimdi arkadaşlar, deprem bizi öldürmüyor, bina öldürüyor. Kötü bina, ama biz deprem öldürdü diyoruz. Suçu nerede arıyoruz? Bak, mantalite, zihniyet bozuk. Böyle bir bina, Alev Hanım gidiyor buna bakıyor, Alev Hanım neyine bakar? Seramiği güzel mi, mutfağı büyük mü, manzara da çok güzel, öyle mi yapıyorsun? Ondan sonra bizim Laz müteahhit unutmüş kirisi, bundan sonra burayı unutmüş, sonra gelmiş bunu yapmış. Bir de burayı sıvadiğında satıyor sana, neymiş? Kelepir. Kelepir mezar bulsak gireceğiz. Ondan sonra deprem bizi öldürdü. Deprem niye seni öldürsün, hazır bina var burada, böyle bir şey. Eşyanız sabitlenmiş mi? Evet diyor. Eşyaları sabitledi mi herkes? Geçende kaymakamlar vardı, onlara eğitim veriyordum. Birisi dedi ki: *"Hocam, boş ver"* *"Niye"* dedim. *"Şimdi gardırop tarafında hanım yatıyor"* dedi. Sizin gardırobunuz var mı, gardırobunuzla bakışıyor musunuz her gece? Hiç diyor musunuz bu gardırop devrilir mi tepeme? Yoksa bana ne, bu belediye gelsin yapsın bunu, belediye yapacak.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Şimdi arkadaşlar, bu konuyla ilgili olduğu için söyleyeyim, 1999'da deprem olduktan sonra Trabzon'da Deprem Mahkemesi kuruluyor, biliyor musunuz, baronun haberi yok mu ondan? Deprem Mahkemesi kuruluyor, ama bunu duyan bütün müteahhitler kaçıyor, Trabzon'da müteahhit kalmıyor. Madem mahkemeyi kurduk, kumu tutuklayalım diyorlar. Kumu getiriyorlar mahkemeye, kum başlıyor ağlamaya *"Hâkim Bey, ben binanın sadece sıvasını yapmışım, bende suç yok, benden daha büyük çakıl vardır, odur suçlu"* diyor. Sonra çakılı getiriyorlar, çakıl da ağlıyor *"Hâkim Bey, ben ne yapayım, çimento olmasa ben ne yapayım tek başına, biz hepsini bir arada tutan çimentodur"* diyor. *"Uy, sana da beraat"* diyorlar. Çimento geliyor huzura, o da ağlıyor *"Hâkim Bey, esas bizi bir arada tutan demirdir"* diyor. Öyle mi, tamam, ona da beraat, demir geliyor huzura, demire *"seni tutukluyoruz"* diyorlar. Demiş diyor ki: *"Hâkim Bey, beni tutuklayamazsınız. Çünkü ben olay mahallinde yoktum"* Tamam, oldu mu? Arkadaş, işte durum böyle, olay mahallinde yok.

Şimdi hızlanalım biraz, DASK'ınız vardır inşallah, deprem daha olmadı bak, depremin sıfırıncı saniye olmadan önce şimdi alttan B dalgası küt diye vurdu birinci dalga, Allah deprem oluyor, ne yapacaksınız? Buna işte düğme yok. Ben size gösterirdim, ne yapacaksınız? Deprem oluyor Allah, ilk bu üç kelimeyi biliyor musunuz? Çök, kapan, tutun. Bunun amacı hedef küçültmek. Böyle uçak kazasında, yıldırımında, hortumda küçülmeniz gerekiyor. Küçülüp uçuşan cisimler, deviren cisimlere maruz kalmamak, hedef bu. Hiç tatbikat yaptınız mı bununla ilgili?

Tatbikat yapmazsanız afet, deprem anında panik yapacaksınız. Her tatbikat arkadaşlar, paniği yüzde 50 azaltıyor. Ben deprem olsa, size bağırsam "*panik yapmayın arkadaşlar*", bunun bir anlamı var mı? Broşürlere öyle yazıyorlar, ilk cümle: Panik yapmayın. Erkeksen gel sen panik yapma. Afetlerde insanlara ne yapmayacağını değil, ne yapması gerektiğini söyleyeceksiniz. Adam niye panik yapıyor? Çünkü ne yapacağını bilmiyor. Herkes afet eğitimcisi oldu, herkes böyle Türkiye'de herkes her şey oldu, böyle bir acayip durum var. Çok kaynak israfı oluyor. Çök, kapan, tutun, deprem bitti. Çöktük, kapandık, tutunduk, deprem bitti, kontrol ediyoruz yanımızdakini, işyerinde, evde çoluk çocuk yaralı var mı, yangın çıkmış mı? Baktık bir yerimiz kesilmiş, kanıyor, camlar patlamış. Ne yapacağız? Kaç numarayı arayacaktık? 112'yi çok ararsınız, onu hatırlayamayacaksınız. Bazen soruyorum, ne yaparsın deprem anında? Kelimeyi şahadet getiririm. Vallahi getiremeyeceksin, çünkü sen kelimeyi şahadet her zaman getirmiyorsun ki hiç normalde yapmadığınız bir şeyi afette hiç yapamıyorsunuz. O anda adını bile hatırlamıyorsun, travma geçiriyorsun. Evde ilkyardım bilen adam yok, çoluk çocuğunuz, arkadaşınız gözünüzün önünde göz göre göre kan kaybindan ölüyor, böyle bakıyorsunuz koca okumuş avukat, işte şöyle böyle bir kan durdurmayı öğrenmemiş. Ne yapacağız? İlkyardım yok. İlkyardım çantanız var mı? Bordo gömlekle arkadaşla biraz uğraşalım, arkadaş, senin ilkyardım çantanda her şey var mı? Tentürdiyotlu suyun, oksijenli suyun, hepsi var mı?

SALONDAN- Oksijenli su var, tentürdiyot var.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Yalancı, yalancı. 10 sene önce kaldırıldı onlar çantalardan, senin çantan antika , çantanı yanlış şeylerle doldurmuşsun. Doğru yap, git çıkart onları, yanlış sonra süreceksin. Arkadaşlar, ilkyardım çantanız yok. Paranız mı yok? Bu iş para, pul işi değil, zihniyet, kültür meselesi arkadaşlar. Tahliye konusunun ne kadarını biliyorsunuz? Evinizde toplanma alanı diye bir şey konuştunuz mu? Gece yangın çıktı, Alev Hanım şurada uyuyor hor hor, horluyor musun? Şurada yangın çıktı oturma odasında, birisi yangın var diye bağırdı, herkes böyle kaçıyor. Dışarıda bir toplanma alanı var mı, yoksa herkes kafasına göre bir yere mi kaçıyor? Bahçede konuştunuz mu buraya gideceğiz diye, toplanacağız diye herkese? Arkadaşlar, bize bir şey olmaz. Olmazsa olmaz. Şimdi en büyük Türkiye'deki doğru bilinen yanlışlardan, galatimeşhurlardan biri toplanma alanları. Kafayı takmışız toplanma alanı, toplanma alanı, bütün binalar çürük, yıkılacak, altında kalacaksınız. Binalar çürük olmuşken İstanbul'un yarısı toplanma alanı olsa ne olur? Toplanma alanı tamam, İstanbul'un her tarafını toplanma alanı yaptık, çözüldü mü problem? Toplanma alanı zurnanın son deliği ve ayrıca teknik anlamda Türkiye'de toplanma alanı yok kanunen, toplanma alanları normalde imar planlarında, nazım bilmem ne planlarına işlenmiş olması lazım. Nazım imar planlarına işlenmiş toplanma alanları yok ki adam bir boşluk yere, milletin, vatandaşın arsasını toplanma alanı diye yazıyor kağıda, adam geliyor oraya AVM yapıyor, AVM yaptılar. Kardeşim, orası toplama alanı değildi ki böyle acayip bir durumlar var. Yani Allah ne yapsın bizi bilmiyorum, boş yerlerde uğraşıyoruz. Toplanma alanları bir de park, bahçeler değildir. Birincil toplanma alanı arkadaşlar, spor salonları, okullar, kamu binalarıdır. Onların güvenlik katsayısı 1.5 kat daha büyük olması lazım, daha sağlam yapılması gereken yerlerdir. Hadi şimdi kışın ortasında kar yağıyor, deprem oldu, git sen parkta toplan, bir parkta ne kadar durabiliriz? Tamam, güneşli olsun hava, ancak tuvaletimiz gelene kadar, parkta tuvalet yok,

bir şey yok. Sadece bir levha dikmişler oraya: Toplanma alanıdır. Bir de barkot var, okuldur. Toplanma alanı değil, adı öyle, ama kendi değil. Bunlar tamamen mesela, AVM bence daha faydalı, en azından tuvaleti falan var, sağlam da yapmışlarsa, yağmurdan da koruyor bizi, zaten valinin, kaymakamın el koyma yetkisi var. İsterse kapıyı açmasın, ne kalmışsa içeride yiyeceklerden de yeriz. Ramiz Köfteci, vesaire. Arkadaşlar, toplanma alanı bunlardır, bunlar değildir. Bunlar yıkılırca ancak bunlardır. Şimdi bakın, elin Japon'u, sen şimdi Japonya'ya git, ben çok gittim geldim. En sonunda bir Japon kız takıldı bana da, hanımdan izin almadım. Yoksa ... (96.01) Japon olacaktı. Arkadaşlar, toplanma alanı olarak adamlar okulları bellemişler. Okullar sağlam, bizdeki gibi değil, biz güvenmiyoruz hiçbir binaya, sen git Japonya'da kira tut ya da ev sahibi ol, sana diyor adam, getiriyor bir kitap veriyor. Afette binan ağır hasar olursa şu okulun şu sınıfında yatacaksın. Bizde böyle bir şey yok. Gideceksin parka, parka gittik ne oldu? Mesela, Japonya'da okula gittiğin zaman bir sınıfta arkadaşlar, ilkyardım malzemesi ve gıda malzemeleri depolanmış durumda, Ortadoğu, Balkanların en büyük lojistik merkezinden bir şey gelmeyecek yani, gelemeyecek. Amma da övünüyoruz, Ortadoğu, Balkanların en büyük lojistik merkezi, ne işe yarayacak bu depremde? Hiçbir şeye, kim çalıştıracak onu, hangi yoldan gidip geleceksin?

Neyse, hızlanayım biraz. Bakın, parklarda su depoları var. Parka sığındığında Japonya'da 3 günlük suyun hazır. Bakın, baro böyle bir park yapar belki, baroda para çok mu bilmiyorum da bir park alanı Beyoğlu'nda böyle bir örnek park yapalım. Bak arkadaşlar, şu gördüğünüz tabureler var ya şunlar, kapağını kaldır taburenin, altında fosseptik çukuru var. Üstüne kulübeyi koydun mu oldu sana tuvalet. Sen şimdi git parka bekle, tuvalet kazacaklar sana, nerede böyle bir park? Şu gördüğünüz arka taraftaki çardaklar plastik kılıfları hazır. Hop üstüne giydirdiğinde oldu sahra hastanesi. Şu gördüğünüz bankların tahtalarını kaldırın, içinde ocak tesisatı var, bağla tüpü, yemek pişir. Şu gördüğünüz arkadaşlar, deminki su tankları, bunların içinde, deposu da bu. Bizde böyle bir park var mı? Bir tane oraya, bir tane direk toplanma alanı, onlar da yok. Neyse arkadaşlar, hayırlı uğurlu olsun. Sizin eviniz yanar mı? Kaçınıcı katta oturuyorsunuz? 9, atlasan garanti ölürsün. Çekmekten iyidir. Şurada yangın çıktı. Bu salon kaç dakikada yanar kül olur? 3 dakikada, ne 10 dakikası? Sen bunu kaç dakikada duyarsın burada? Çoğu zaman duymazsın. Kapının altından zehirli gazlar gelir seni zehirler. Duysan kaç dakikada buraya gelip söndürme şansın var? 1 dakika, itfaiye çağırırsan kaç dakikada gelir? Hadi bakalım. Adam başı 50 lira toplayalım, yok aslında 100 lira, şimdi zam geldi. Ben eskiden beri hep 50 lira topluyorum. 30 saniyede duyurmak ister misiniz yangını? Arkadaşlar, şu 30 saniyede yangını görerseniz söndürebilirsiniz, en azından kaçış yolunu tıkamadan kaçabilirsiniz. Bak, biz hocalar başka türlü para kazanamıyoruz. Ne alarmı, bir duman dedektörü alacaksın, 9 volt pille çalışıyor. Önce mutfaka koyun, yemek de yakmazsınız. Bak biz eve geliyoruz aç, hanım dedikodu yaparken unutmuş yemeği orada, bir duman dedektörü koyuyorsunuz Allah rızası için, bakın bunlar mevzuat, para pul işi değil, evinizde duman dedektörü yoksa siz ne yapıyorsunuz arkadaş? Sigara mı içiyorsunuz? Çok kötü.

Arkadaşlar, Türkiye'de deprem, yani 100 yıllık kayıtlara baktığımız zaman ortalama 1 500 kişiyi öldürüyor. Sigara 110 000 kişi, aradaki fark nereden geliyor, biliyor musunuz? Deprem toptancı, sigara perakendeci, kimse farkına varmıyor. Bir gözü orada, bir gözü orada ölüyor. Deprem arada bir öldürüyor, ama toptan öldürüyor, acayip ses çıkarıyor. Sigara içiyorsanız zaten bir kere size iyi davranmamız lazım, çünkü kısa yoldan gidiyorsunuz. Arkadaşlar, duman dedektörü alacak mısınız? Yemin edin. Tamam, fişini göreyim bir ay sonra, ben 100 liraya satıyorum, ama neyse hadi. Afet sonrası arkadaşlar, 30 dakika sonra konu komşu birbirini kurtarmaya çalışıyor. Bakın, daha AFAD yok, zaten profesyonel ekipler yassı kadayıf olmuş binalara ancak giriyor gelince, oraya kadar bütün vatandaş çıkarabileceğini çıkarıyor, çıkarırken de kendine de zarar veriyor, çıkarmaya çalıştığı kişiye de zarar veriyor. O yüzden

bir eğitim, bir ekip kurmak şart, anlıyor musunuz? Bu yerel afet gönüllülüklerini yaymamız lazım, ama işte topluma bunu söylemek lazım. Sen kendin sorumlusun, ben sana yetişemem her zaman demek, devlet baba mantığı afette öldürür. Devlet baba yok afetlerde.

Neyse, iklim değişikliğine gelelim kısaca, biz hasta olduğumuz zaman ne yapıyoruz ateşimiz çıkınca? Nezle mi, ne kapıyorsun? Dünyanın ateşi çıktı, dünya ne kaptı? Ne virüsü, insan kaptı. Dünyada en tehlikeli canlıyı kapmış durumda, dünyayı hasta ettik. İklim değişikliği deyince aklınıza ne geliyor? Böyle Google'a gerseniz görüntü, ilk resim nedir? Kutup ayısı, değil mi? Yani iklim değişikliği arkadaşlar, bizdeki algı orada bir ayının problemi, bizi ilgilendirmiyor. Orada bir ayı var, bakın, bizdeki ayıları görüyor musunuz, farkında mısınız bunun? Bu ayılar da o ayılar, yani bir özdeşleştirin bunu kendimizi, arkadaşlar, iklim hep değişe gelmiş bir şey, çok ayrıntıyı anlatmıyorum.

iklim hep değişen bir şey, Güneş, astronomi, volkan, tektonik, bunlar doğal etkenler ve bunlar nedeniyle arkadaşlar, dünyanın iklimi hep değişmiş. İlk defa değişmiyor, eskiden beri değişmiş. Buzul çağı, tekrar sıcak evre, buzul çağı gitmiş gelmiş, ama arkadaşlar eskiden doğal etkenlerden dolayı iklim değişikliği 150 000 yılda 1 derece ısınıp 150 000 yılda 1 derece soğuyordu. Şimdi arkadaşlar, 150 yılda 1 derece ısınıyor. Önümüzdeki 20 yılda 1 derece daha ısınacağız diye gidiyor. Aradaki fark 1 000 kat hızlı ısınmış durumdayız. Esas tehlike buradan geliyor. Kim ısıttı bunu? Ben kendimi koydum, sizin yüzünüzden ben yaptım diyorum sizin adınıza, insan arkadaşlar etkisiyle iklim bin kat hızlı ısındı, problem buradan geliyor. 4-7 derece sıcaklık artışı bekliyoruz Türkiye'de, çok büyük rakam bunlar ve Akdeniz ikliminde yüzde 50 yağışlar azalıyor. Ben Trabzonluyum, bizim oralar mübarek topraklar, yağışlar artıyor. Herkes oraya gelecek gibi görünüyor. Yani işimiz zor. Akdeniz iklimi neydi? Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı değil artık, o ezberiniz de bozuldu, o da ılık ve kurak oluyor. Sıkıntı bu.

Şimdi arkadaşlar, bu iklim değişikliğiyle afetler arasında ilişki kurabiliyor musunuz? Kurmuyorsunuz. Dünyada ve Türkiye'de meteorolojik afetler hızla artıyor. Türkiye'nin, dünyanın problemi bu, sıcak hava dalgası gibi bir afet var mı Türkiye'de?

1959'da bu yazılmamış ya kanuna, afet sayılmıyor. Sıcak hava dalgası arkadaşlar, 2003 Ağustos ayında Avrupa'da 75 000 kişiyi öldürdü. Sadece 35 000 kişi Fransa'da öldü. Bunlar en kitlesel ölümlere neden olan en önemli afetler, ama bizde belediye arkadaşlar, kışın donanlara yardım ediyoruz. Kömür yardımı, topluyoruz evsizleri spor salonuna, ama yazın yananlarla hiç ilgilenmiyoruz. Çünkü böyle bir afetimiz yok. Böyle acayip bir durum, sonra da damdan düşmeler, bilmem ne, biz Amerikalılara anlatamıyoruz bunu: Five hundred people has fallen from the ruf ... (104.28) What? Bunlarla aranız nasıl? Ses gelmiyor makinist, şimdi bu hortum, deprem, afet, işte neyse sesi yok kesik, öyle o doğrudur. Ses lazım değil bunlara, korkutmayalım. Şimdi arkadaşlar, bunların sayısı artıyor. Siz ne kadar bu konuda bilginisiniz. Sizin yaptığınız bütün o kanunlardaki şeylerdeki bilirkişilik yapıyorum ben, meteorolojik şeyler çok böyle kötü, mütalaalar filan böyle, bu afetlerde büyük artışlar var. Sel sularında artışlar var, aşırı yağışlar artıyor. Sel sularında büyük sıkıntılar var. Mesela, dere yatağı, sel yatağı tehlike sınırı, bunlar belli değil.

Arkadaşlar, kent selleri artıyor. Bakın, Türkiye'de bütün sellere taşkın diyorlar. Taşkın akan suyun yatağından taşmasıyla oluşan seller, seller beş çeşit dünya literatüründe, Türk literatüründe bir çeşit, ezberimiz o. Bir de taşkın ve su baskını, taşkın, sel, bir şey daha söylüyorlar buna, ama bunları yan yana söylüyorlar. Taşkın başka bir şey, sel genel hattı bunun, en çok artan seller kent selleri. İstanbul'da su geçirimsiz yüzeyler 22 yılda iki katına çıktı. Beton üzerine yağın yağış toprağa sızmadığı için bir anda dereye dönüşüyor caddeler, sokaklar, zaten caddeler, sokaklar da dereymiş eskiden, Büyükdere Caddesi,

“Hocam, Büyükdere Caddesi dere oldu” diyor. Oğlum, zaten orası dereydi. Acayip böyle sorgulama şeyi biraz zayıf. Geçende bir tane spiker diyor ya: “Sevgili seyirciler, Beykoz’dan geçen dere taşarak sele neden oldu” Ben diyorum ne diyor bu kadın? Beykoz mu dereden geçti, dere mi Beykoz’dan geçti? Orada dere daha önce vardı, Beykoz dereden geçti. Böyle acayip bir durum. Arkadaşlar, bizde mazgal yok, mazgallar yapmıyorlar, yapılanların çoğu dolu, bizde yeraltı suyunu, yağmur suyunu tahliye etme sistemleri yok. Bakın, Japonya görüyor musunuz, böyle bir tünel yapsak içine biz metro da geçiririz. Yağmurla havada çalıştırmayız yani, ne olmuş? Bu tür şeyler yok. Bakın, bizde medeniyet gerilemesi var. Şu gördüğünüz Osmanlıda yapılmış İhlamur Deresine bir kasır, burada İhlamur Kasrında padişah yılda iki-üç kere geliyor ava, adamlar dere yatağında yaptıkları için binayı su basman seviyesini bir kat yukarıda yapmışlar. Bunlar Iphone’suz, akılsız telefonsuz, bilgisayarsız adamlar, şimdiki akıllı telefonlu, bilgisayarlı adamlar sıfır giriş yapıyor. Su basman diye bir kavram var, bu su basman ilgisi yok Türkiye’de, farkında mısınız? Böyle bir şey olabilir mi? Bütün dünyada su basman seviyesine göre taşkın şeyini, binaların şeyini yapıyorlar, ona göre giriş yapıyor, bizde serbest ve böyle bir durumda selden korunmayı da bilmiyoruz. Bir karış su adam taşıyor, 60 cm su otomobili götürüyor. En büyük derdiniz sizin doluda arabanız, değil mi? Allah sizi ne yapsın, battaniye, yorgan bunlar arkadaşlar, öleceksiniz bak arabayı kurtaracağım diye ve hortum bakın, bu “Afet Affetmez” kitabını hepimiz okuyacaksınız. Temel afet bilinci bakın, dolu, yıldırım, hortum nedir, sel nedir, bunlardan nasıl korunulur, bunlar hiçbir yerde yok. Hayat bilgisi kitaplarında ilkokul, hiçbir yerde öğretilmiyor bir yıldırım, sel, vesaire.

Arkadaşlar, bakın, ne yazmışım ben buraya bir sene önce? Denizden gelen hortum, bu iklim değişti, ilk defa Antalya’da böyle. Ne iklim değişti, Antalya’da bu hep vardı. Ben hayatımda görmedim. Senin hayatının ne önemi var bilimsel anlam için, bilimsel çalışmaları senin hayatına göre mi yapıyoruz, kayıtlara göre yapıyoruz. Benim hayatım, çok hayatınızı karıştırmayın bu bilim işlerine. Görüyor musunuz bakın haritada bizim kaydettiğimiz hortumları? Bunlar her yerde oluyor, Antalya’da da oluyor. Sen ne yapacağını biliyor musun hortumda, onu söyle, okumuş yazmış adamsın, hortum olsa ne yaparsınız? Hocam, her gün hortum mu göreceğiz diyordur. Ölüp gidecek misin? Arkadaş, çok böyle afet bilincimiz yüksek ya bizim, hortum böyle bir şey. Yıldırımdan ne kadar haberiniz var? Yıldırımdan ölenlerin sayısı Türkiye’de hızla artıyor. Binaya girmek, bina yoksa otomobile girmek, otomobil yoksa çukur bir yerde çöküp kapanmak gerekiyor. Şimdi Hocam, bütün canlılar yağmurlu, yıldırım, gök gürültülü havada bir şeyin altına girip yağmurdan korunmaya çalışır. İslanmamak en büyük derdi canlıların, ağacın altına giriyor, sultanın altına giriyor, bekliyor, yağmur yağmıyor, ama gidiyor yıldırım uzaktan bir yere vuruyor toprağa ve böyle yerde yayılıyor. Ağacın altındaki adamın da ayaklarının altından gelip geçiyor elektrik, ineklerin ayaklarının altından geçiyor. İnekler gariban dört tane ayağı var, böyle duruyor. Ayaklarının altından geçerken arkadaşlar, bu adımların arasında elektrik farkından dolayı adım potansiyeli, step potansiyel denilen elektrik farkından dolayı kalpleri duruyor bunların, insanın da, hayvanın da. Şu hayvanlarda hiçbir iz yok. Hani çizgi filmdeki gibi olmuyor, böyle kömür gibi olmuyor yıldırım çarpınca, böyle dumanlar çıkmıyor, çizgi filmlerine aldanmayın. Siz de gidiyorsunuz bakıyorsunuz, ne yıldırım, bunlarda hiçbir şey yok, yanmamış. Ne olmuştur? Komşu bunu zehirledi. Geçen hafta onun tarlasına girmişti ya, haydi bakalım bir sürü kavga köylerde.

Şimdi arkadaşlar, yıldırımdan korunmayı biliyor musunuz? Sağlarınız böyle olacak. Mesela, arazide dolaşıyorsunuz dağlarda, saçlarınız böyle oldu, ne yapacaksınız? Fotoğraf çekiyorsunuz bak, son selfiler. Çöküp kapanacaksınız, ama ayaklarınızı birleştireceksiniz. Sayfa 110, açın bakın, kitapsız kalmayın, okuyun öğrenin, çoluk çocuğunuza öğretin. Arkadaşlar, iklim değişikliğiyle mücadelede aslında afetlerle de mücadeledir. Burada da bir sürü

şey var. Mesela, bir bardak çay içeceksiniz diye kettle ağzına kadar doldurmayın. Bakın, Diyanet İşleri Başkanının haberi yok, ekolojik günahlar diye bir günahlar var. Öteki tarafta bunun hesabını soruyorlar. Ekolojik günahlarınız ne kadar ayak iziniz?

Mesela, ben sizi Üsküdar'da görmeyin Capitol'de, alışveriş için dolaşmayın. Her yerde aynı şeyler satılıyor. Banyoda şarkı söylemeyin, küvette yatmayın, duş alıp çıkın. Neyse arkadaşlar, iklim değişirken bizim değişmeye niyetimiz yok. Hepimiz tüketici hastası olmuşuz, tüketim hastalığına tutulmuşuz. Şimdi alışveriş yapmak sizin psikolojinize iyi geliyor mu? Yalan söylemeyin, işte hastasınız, hepimiz hastayız. Bizi bombardımana tutuyorlar reklamlarla al al al, alıyoruz, ama iklim değişikliğiyle mücadele etmek için az tüketmek lazım, geri döndürmek, yeniden kullanmak lazım. En büyük suyu da sanal su olarak tüketiyoruz, haberiniz var mı? İçtiğimiz su, yıkadığımız su değil, iki dilim ekmek çöpe attığınız zaman 1.5 ton suyu çöpe atıyorsunuz. 1 kg kırmızı et arkadaşlar, 15 ton suyla üretiliyor. 1 kg pamuk 12 ton su, artık İngilizler kumaş yetiştirmiyor, İngiliz kumaşı yok artık, niye? Adam bizden alıyor tekstil ürününü ucuzca, suyu bedavaya alıyor, kendisi de suyunu daha katma değeri yüksek yerde kullanıyor. Hamburger yiyor musunuz? Bir hamburger 2.5 ton su, anlıyor musunuz? Bunun yanında bir de bunu kâğıda sarıyorsunuz, A4 kağıdı, bu A4 kağıdı arkadaşlar 10 litre su, yarım pet şişe, bir de bunun yanına kahve içiyor musunuz? Bir fincan kahve 140 litre su. Şimdi siz sosyete oldunuz ya, Starbucks'a gidiyorsunuz, fincanda da içmiyorsunuz, karton bardakla, oldu size 210 litre, sizi zebani öteki tarafta evire çevire dövecek. Ben size söyleyeyim yani, böyle günahlarınız çok. Aşırı tüketiyoruz arkadaşlar, bir tür 2.9 dünya tüketiyor, Amerikalı 5 dünya tüketiyor. Tüketimimizi azaltmamız gerekiyor.

Neyse, son olarak sevgili vatandaşlarım, evdeki durumunuz böyle miydi eskiden? Televizyonunuz böyleyken siz böyleydiniz, değil mi? Yalan söylemeyin, şimdi bu hale mi geldik? Yani bu arkadaşlar, ben şey yapıyorum, afet yönetimi öğrenmek istiyorsanız internette bu var, indirip okuyun, şunları okuyun depremlerle ilk 72 saat, çocuk, aile, birey olarak ne yapmanız lazım, evde okuyun. Bu sunumu beğendiyseniz bana mail atın, kadioglu@ ... (114.32) size sunumu göndereyim. Bak, burada mailim yazıyor, bu kitapları yazdık okuyun diye, kadioglu ... atın mail, size bunu göndereyim. Benim "Afet Affetmez" kitabımı alın, "Güvenliği Aşan" kitabını alın okuyun, kendinize iyi bakın, emniyet kemerinizi bağlayın, sigara içmeyin, kendinize iyi bakın. Teşekkür ederim.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkür ederiz güzel sunum ve esprileriniz ve sıkmadan anlattığınız için.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Espri yapmasam uyurlar şimdi bunlar.

Av. ALEV SEHER TUNA- Evet, biliyorum, teşekkür ederiz. Şimdi soru-cevapları alacağız. Mikrofonumuz hazır mı? Bu arada ben hemen Burak Hocama soruyla başlayayım, ilk soruyu ben sorayım. Ben yetki gasp ediyorum.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Kitapları okuyun, sizin için yazdım.

Av. ALEV SEHER TUNA- Şimdi imar barışıyla ilgili bir şey sormak istiyorum. Anayasamızda 17, 56, 57. maddelere göre devletin birtakım yükümlülükleri var. İşte "devlet beden ve ruh sağlığını sağlamakla yükümlüdür. Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" diyor. 23. maddede: "Devlet sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve vatandaşın can ve mal güvenliğini sağlamakla yükümlüdür" diyor. Şimdi bu imar barışına göre afet riskli olup olmadığı, binanın sağlam olup olmadığına bakılmaksızın kişinin beyanına göre bu aftan yararlanıyor. Yıkımı duruyor, her türlü işlem erteleniyor. Peki, bu arada bugün işte Denizli'de

oldu, İstanbul'da da bir deprem olabilir veya başka bir yerde, imar barışına başvurmuş bir bina yıkılıp buradaki vatandaş öldüğünde sorumlusu kim?

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- Öyle bir soru sordunuz ki ceza hukukunu ilgilendiriyor. Açıkçası benim alanım değil ama.

Av. ALEV SEHER TUNA- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- Avrupa Mahkemesi kapsamında devletin sorumluluğuna ilişkin olur o, ceza muhakemesi sorumluluğuna ilişkin olmaz, ama şunu söyleyebilirim: Zaten kanunda hüküm var, diyor ki kendi düşen ağılamaz. Açık hüküm olduğuna göre...

Av. ALEV SEHER TUNA- Kurtuluyor mu yine?

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- Hayır, normal sorumluluk işlemleri devam eder. Yani o binanın yıkılmasından ötürü kimin kusuru varsa, kimin ihmali varsa onlar ortaya çıktığında işte müteahhittir, şudur budur, idari görevliler de dahil ruhsat vermişse, vesaire ki vermediğine göre imar barışına girmiş, dolayısıyla onların sorumluluğu kanundaki hükme göre baki olacaktır. O açıdan kanun hükmü kendini şey yapmış, güvence altına almış.

Av. ALEV SEHER TUNA- Peki, Kartal'daki yıkılan bina bu durumda şu anda, imar barışına başvurmuş ve 21 kişi hayatını kaybetti. Şimdi buradaki vatandaş tamam, kendi gitmiş başvurmuş, kanunda kendini güvenceye almış, ama burada da Anayasa diyor ki: *"Bunun can ve mal güvenliğinden sen sorumlusun"* Bunlar burada Türkiye'de başvurular iç hukukta, ceza yargılamasından ne çıkar bilemiyorum. Bunun dışında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gittiğinde bu mahkûm olması gerekmez mi Türkiye'nin?

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- Somut olayın özelliklerine göre değişir, ama büyük ölçüde öyle olması beklenir. Şöyle ki, daha önce Anayasa Mahkemesine gidecek eğer Türk iç hukukta ceza almazsa, ilgili sorumluluk sistemi çerçevesi içerisinde etkili bir soruşturma yükümlülüğü var mı, devletin önleme yükümlülüğü yerine getirilmiş mi yaşamı korumaya yönelik diye bakılacak. Dolayısıyla eğer anlattığınız senaryoya uyuyorsa, sahah bir senaryoysa, AİHM Avrupa Mahkemesi ya da Anayasa Mahkemesi ihlal kararı vermesi olasılık dahilinde, ama koşullara göre.

Devletin Anayasadaki engelleme yükümlülüğü, koruma yükümlülüğü, yaşam hakkı yükümlülüğü hatta hiç o maddelere de gitmeye gerek yok, her türlü şeyde engelleme şeyi vermiyor, külfeti yükleniyor, ama imar barışı genel olarak sorunlu, o konuda hemfikiriz.

Av. ALEV SEHER TUNA- Peki, o zaman soruları alalım. Kimse soru sormak istemiyor mu? Çok detaylı anlattı hocalarımız.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Bir de korkuttuk onları her şeyi yanlış biliyorsunuz diye, şimdi ne soracak adam?

SALONDAN- Çok teşekkür ederiz. Ben bir soru sorayım. Şimdi devletin buradaki sorumlulukları aslında bugünün bir ana konusu olmalı. Çok girift konu, örneğin İstanbul'da hiç yaşamadığımız bir şeyi iki sene üst üste yaşadık. Down ... (119.47) dediğimiz işte Topkapı tarafından kopan fırtına vortekslerle hızlanarak örneğin, benim yaşadığım Koşuyolu semtine geldi, 150 tane ağacı söktü, birçok yerde hasar bıraktı ve Ümraniye'den çıktı. Şimdi Sevgili Hocam bilim insanı, çok net biliniyor ki betonlaşmanın getirdiği bir atmosferik olay, betonlaşmayla beraber yukarıya çıkan artı 50 derece eksi 40'la karşılaşılıyor ve ciddi bir şey oluşuyor. Ben de makine mühendisiyim ve teknik bir insanım. Şimdi burada eğer çok geç kalırsak -ki ben burada sivil toplum kuruluşlarını tüm kurumlardan daha ileride ve dinamik buluyorum. Onlara lütfen ses verin, kuvvet verin, destek verin. Çünkü esas zararı gören onlar

oluyor ve kendi haklarını savunmaya çalışıyorlar, ama bir baro mutlaka bu insanların arkasında olması lazım.

Böyle bir durumda bilim bunu koyarken devlet kendi yanlış yapılaşmasını fitratla açıklayabilir mi ya da 15-20 sene sonra siyaset yapmıyorum, hata yaptık diyebilir mi? Benim evimde 20 000 liralık zarar var şu anda mesela, bir ilkokulun çatısının ikaz etmeme rağmen yanlış uygulamasından dolayı bütün mahalleye dağılan kiremit tesadüfen can kaybına neden olmadı. Dolayısıyla burada eğer hızlı olmazsak değerli konuşmacılar, yani sadece konuşursak değerli katılımcılar, yani sivil toplum olarak sokağımızda ve mahallemizde bize iş düşüyor arkadaşlar, bu ilk 72 saati mahalle tabanlı çözmek zorundayız. Buradaki haklarımızı aslında ben biraz daha çok dinlemeye geldim. Yani maddi kayıpları şimdi AFAD, AKOM acayip binalar, arabalar, tesisler, maaşlar, bunlar nereden çıkıyor değerli komşular, değerli hemşeriler, nereden çıkıyor? Vergilerimizden çıkıyor. Bu vergilerin geri dönüşü nasıl olacak, neden hukuk burada daha aktif olmuyor, olamıyor? 50 sene önce yapılmış bir kanundan bahsediyoruz, bu artık farklı bir yerdeyiz. Yaşam alanlarımız bitirilmiş, betonlaşmanın içine gömülmüşüz, insanlar izole edilmiş, birbirlerinden uzaklaştırılmış, haklarını savunamıyorlar. Böyle bir durumda hukuk sadece kitabın içinde kalmaz mı değerli dostlar? Yani burada 72 saat çok önemli, ben kendi mahallemde, Acıbadem Mahallesinde, Koşuyolu'nda bu çalışmayı yapıyorum. Destek vermeye çalışıyorum, ama işin maddi tarafı, akçe tarafı devlet Hocam, yani müthiş benzetmeler yapıyor. Çok özür diliyorum, hepimize sormak istiyorum, çok özür dileyerek sormak istiyorum. Keriz kim? Bir harfle çok anlam değişti, kim keriz? Vergi verenler mi, neden bizim bu kayıplarımıza önceden hazırlık yaparak düzgün planlamayla ben 62 senedir yaşıyorum bu kentte, öyle bir şey yok. Ağlamazsak, almazsak bize hiç kimse bu hakkı vermeyecek, hocalarımız uyarmakla kalacaklar. Yani hukuk nerede arkadaşlar, kaç kilometre hızla gidiyor? Teşekkür ederim.

Sorumu söyleyeyim: Burada devletin, devlet mekanizması çok ağır gidiyor, bütün dünyada böyle. STK'lar hak savunması içindeler, hukuk oldukça geriden geliyor, kendini adapte etmeye çalışıyor. Her şeyin üstünde düşündüğüm bir kavram hukuk, hukuksuz yaşam olamaz. Biz buradaysak bir tek nedeni var, bu koltukta oturuyorsak hukuk varsa tarifi o yapıyor çünkü, dolayısıyla burada devleti korkmayalım ya, eleştirelim. Devlet kim arkadaşlar? Biziz, biz yanlış yaptık, biz yanlış yapıyoruz. Can güvenliğimiz yok, verdiğimiz vergiler bize dönmüyor, o şeyler ortada ve gerçekten de Hocamın dediği gibi show business var yani, bunu ancak biz talep edersek, biz mahallemizde, sokağımızda bakın, kapımızın önünde mücadele edersek bunu değiştirebiliriz. Tek çözüm onu görüyorum, sizden de rica ediyorum. Özellikle Burak Hocamdan, yani soru şöyle Hocam: Betonlaşmada devletin rolünü nasıl hukuk tanımlayacak? Hatta söylüyor, diyor ki yanlış yaptım. Bakın, şimdi bilim de diyor ki kardeşim, ölçtüm ben, bakın hız arttı, vorteks oluştu. Meteorolojik bir olay, yani pardon, fitrat mı bu? Bunun bedelini kim ödeyecek? Geliyor, iki defa yaşadı benim mahallem, Koşuyolu iki defa yaşadı. Devletin buradaki şeyini lütfen bana hukuk olarak iki tane hukuk insanına soruyorum. Avrupa mı tanımlıyor, ona mı bakacağız? Benim sorum bu efendim, teşekkür ederim.

SERDAR TÜNEY- Mahalleniz Koşuyolu dediniz, muhtemelen Kadıköy İlçe Belediyesi. Şimdi şöyle, biz Afet Acil Durum Yönetim Başkanlığı olarak koordinasyon makamı olduğumuz için icraya girmiyoruz. Bu tip durumlarda engelleme, şu bu, engelleme demeyelim de izin verme, şunu yapma bizde değil, kontrol Çevre Şehircilik Bakanlığıyla belediyelere ait, dolayısıyla maddi bir kaybınız varsa ki olduğunu iddia ediyorsunuz, 20 000 lira diye iddia ediyorsunuz, belki daha fazladır. Herhangi biri için böyle bir durum olduğu zaman araçlara, şuna buna olduğu zaman genellikle İstanbul Büyükşehir Belediyesi veya bulunduğunuz ilçe belediyesine karşı maddi tazminat davası, tam yargı davası açılabilir. Benim düşüncem bu yönde.

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- Ben şunu söyledim, hukuk zaten geriden gelir. Hukukun kötü yönlerinden biri, kaçınılmaz özelliklerinden bir tanesi, ona yapacak bir şey yok. Her zaman bizde önleyici hukuk da çok gelişmiş bir kategori değil. Hukukta genellikle sorun mu var, ondan sonra devreye giriyor. Mesela, avukatlar o sayede para kazanır. Problem çıkacak ki ortaya ondan sonra avukat devreye girsin. O yüzden sizin anlattığınızı anlıyorum, ama o bizde yerleşik bir şey, hatta dünyada da çok sık görülen bir şey değil. Ona da yapacak fazla bir şey yok doğrudan, içinde dava açma yoluyla, vesaire, ama giderim imkânları var, yok değil. Tam yargı davası açabilirsiniz, benzer başka dava, orada tatmin olmadığınızda temel haklar sistemi.

Doç. Dr. BURAK GEMALMAZ- nedensellik bağı kurulabiliyorsa anlattığımız şekilde, yani kanunun uzmanı kuracak bunu, mahkemeler o tazminatı öder. Zaten hatta idari yargı bir sonraki oturumda bir arkadaş gelip anlatacak onu, idarenin başka tür sorumluluk esasları da, kusursuz sorumluluğu, vesaire de var. Bazen şey olmasa bile sadece sonuçtan ötürü, kusur olmasa bile sadece sonucun ortaya çıkmasından ötürü bile tazminat yükümlülüğü doğabiliyor. O sizin anlattığınız gibi durumlarda, senaryolarda var mıdır, yok mudur, o arkadaş anlatacak bir sonraki oturumda, ama teorimizde var yani bunlar, imkânımız da var. Sadece somut olaya göre değişecek. Dolayısıyla sadece sonradan devreye giriyor. Yani sizin dava açmanız ya da talepte bulunmanız lazım. Kaldı ki bildiğim kadarıyla bazen idare zaten kendi ödeme en azından şehirlerde olmasa bile taşrada öyle şeyler yapıyor diye bazen duyuyoruz.

SALONDAN- Hocama, teşekkür etmek istiyorum. Bu yaşımızda ufkumuzu açtınız, ama bu bilgileri ben de gideceğim, çevrem ne kadar varsa oraya yaymaya çalışacağım. Ne kadar paylaşırsak o kadar iyi, ben bir şey öğrenmek istiyorum Hocam. 99'daki o bize başımıza sopa gibi inen depremde eğer akıllanıp da şu bölgemizdeki nüfus yoğunluğunu en azından sabit tutup veya daha seyrekleştirseydik, tam tersi artma olmasaydı daha mı, sanayiye filan da biraz daha yaysaydık daha mı güvenli bir ortamda olurduk? Bir de kısa bir sizin söylemlerinizden katkı yapmak istiyorum. Birey olarak şunu hepimiz idrak etmemiz lazım: Ne zaman olacağını bilmiyoruz diye o olduğu zaman biz X olarak nerede olacağız, bizim çocuğumuz nerede olacak? Dolayısıyla sağlam ev de çözüm, toplum olarak zannediyorum hepimizin bu bilinç içinde olması, Japonlar gibi olmamız lazım. Doğru bir tespit mi bilmiyorum, size arz etmek istedim.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Japonlar gibi gözlerimizi böyle, Japonlar da bizim gözlere meraklı, onlar da ameliyat yaptırım gözlerini böyle yapmak istiyor, biz de şimdi Japon gibi olalım diyoruz. Onlar yaşam tarzı haline getirmişler bu işi, bizim gibi değil. Japonlar yılda şimdi dedim ya Japonya'da bir ev kiraladığınız zaman size şu okulda yatacaksınız filan deniliyor ya, yılda iki kere gidip okulda yatıyor aile, tatbikat yapıyorlar. Çoluk çocuk o okulu afette garipsemiyor önceden yattığı için, hanginiz okulda yattınız? Hiç okulunuz yok yatacak, yatacak yeriniz yok Hocam. Devlet yapıyor, işte halkın gündemi, devletin gündemi bunlar böyle kısa vadeli yaşıyoruz, biz gündelik yaşıyoruz. Böyle bir acayip memleketteyiz. Siyasiler Türkiye'de 5 yıllık plan yapıyor, ama uzun vadede bir planımız yok. Çok kısa vadeli yaşıyoruz. Şimdi bu tabii ki İstanbul'da, şimdi Hocam, risk nedir? Tehlike çarpı maruziyet çarpı savunmasızlık. Maruziyeti azaltırsak, yani maruz kalacak insan sayısını tabii ki riski azaltıyoruz otomatik olarak, bunu bilinçli programlı yapmamız lazım, ama Türkiye'nin gündemi, bunu var ya bu afet hazırlığı bir seferberlik olması lazım. Herkesin, yani bu bina çürükse arkadaşlar, bu gönüllü olmaması lazım. Anayasa bilmiyorum, şimdi hukukçular burada, devlet insanın can, mal güvenliğini korumakla yükümlüdür Anayasaya göre düşünüyorum. Onun için bu bina çürükse, şimdi belediyeler girip de binaların mesela çürük mü deyip tespit edip, kâğıt üzerine evraka yazmıyor sorumluluk almamak için, aslında bütün binaların çürük olduğu, ne kadar bina çürük o belli, yani biliniyor. Bu çürük binaların Hocam,

bu gönüllülük esası olmadan ben olsam tabii biraz bilmiyorum çok mu faşizan bir şey oluyor, yıkılması, yerine yapılması gerekiyor. Yoksa insanlar ölecek, önce can kurtarmamız gerekiyor. Böyle bir şey yok. Mesela, Van depreminde depremden sonra kalıcı konutların yapılmasında bir sürü yöntem uygulandı. Devlet birçoğuna yardım etti çeşitli şekillerde, deprem sonrası yapılan yardımların bina, kalıcı konut için yapılan yardımların yarısı şimdi yapılmıyor, yapılamıyor. Ekonomi de buna müsaade etmiyor. İşte en çok kentsel dönüşüm Bağdat Caddesinde oldu. Orada da beni çağırdılar *“Hocam, burada artık şey olmuyor, çok nemli oldu burası”*, bun alıyor insanlar, ondan sonra bir de onu şikâyet ediyorlar. Şimdi Hocam, bir kere vatandaş bunu dert etmiyor, vatandaşın böyle derdi yok. Bizde kader anlayışı yanlış bir kader anlayışı, trust God but ... camel ... (132.42) Amerikalılar bunu tercüme etmişler. Allah’a güven, ama deveni bağla. Bizimkiler sadece Allah’a güveniyor, deveyi bağlamıyor. Böyle yarım yamalak yani Hocam, biz çoluk çocuğumuzu iki katlı bina yapıyoruz, bir Laz müteahhit buluyoruz, benim hemşerilerim, buna üç kat daha konulur diyor, koyuyoruz. Tabut gibi evlerde yaşamaktan hiç çekinmiyoruz, herkes bir ikinci el araba alacağı zaman getirip arabaya bir ustaya, tamirciye gösteriyor, ama el alacağı zaman ikinci el kimse göstermiyor. Tabut gibi evlere giriyoruz. Evlere, betona karşı güvenimiz sonsuz, gerçi biz İstanbul’u beton yapıldı diye şikâyet ediyoruz ya, o da yalan, bu beton denilen şeylerden örnek alın, gidin laboratuara, onlar beton da değil. İstanbul’u beton da yapamadık, onu da beceremedik yani. Hocam, öncelikle bireyler bu kendi güvenliğini, adam şimdi Hocam, 5 paket sigara içiyor, emniyet kemeri yerine toka takmış, bu adamın kendine faydası yok. Bir de bu adamı tutuyorsunuz siz sivil savunma amiri, memuru yapıyorsunuz kurumlarda, adamın kendine faydası yok, millete nasıl faydası olacak? Bu bir yaşam felsefesi Hocam, yaşam tarzı bu, kültürel bir problem var burada, o yüzden vatandaşın Hocam, duyarlılığı olmadığından yönetenler de bizim içimizden çıkıyor, onlar da duyarlı değil. Ben soruyorum belediye başkanına, *“ne yapıyorsunuz Başkanım”* diyorum. *“Hiçbir şey yapmıyoruz Hocam”* diyor. Yalan da yok yani, bir şey yapmıyoruz. Çünkü vatandaşın talebi yok.

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Yangın merdivenleri, mobil yangın merdivenleri var biliyorsunuz, geliyorlar takıyorlar sizin apartmanınıza, fotoğrafını çekiyorlar, belediyeden ruhsat alıyorlar, sonra söküyorlar bir başka apartmana, her şeyin üçkağıdındayız yani, ondan sonra deprem bizi öldürdü. Git, ölmeye hazırız. Ne yapacağız sonuç?

Av. ALEV SEHER TUNA- Hocam, tamam mı cevabınız?

Prof. Dr. MİKDAT KADIOĞLU- Ben anlattım işte, azıcık kitapları okuyun kardeşim, söz uçar, yazı kalır.

Av. ALEV SEHER TUNA- Teşekkürler. Şimdi teşekkür belgelerini sunduktan sonra 6. katta çay-kahve molamız var. Kahve ikram edeyim, hocalarımıza ikram etmeden göndermeyelim.

ARA VERİLDİ

2. OTURUM

Av. ALEV SEHER TUNA- 2. Oturuma geçeceğiz. Oturum Başkanı Av. Filiz Saraç Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu üyesi, Doç. Dr. Nilay Art, Nusret Suna İnşaat Mühendisleri Odası Başkanımız, Nevzat Tanırcan çevre yüksek mühendisi, sözü Oturum Başkanı Av. Filiz Saraç'a bırakıyorum ben, herkese iyi toplantılar.

Av. FİLİZ SARAÇ- Tekrar hoş geldiniz. Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran normal hayat ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar olarak afetleri tanımlıyoruz. Görüldüğü üzere afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç.

Bu tanımla başlamak istedim oturumumuza, zira afeti anlama, kavrama şekillerimiz bu konunun yeterince ülkemizde çalışılmamış olması nedeniyle fazla bilinir nitelikte değil.

Gün geçmiyor ki bir bina çökmesi olayıyla karşılaşmayalım, gün geçmiyor ki biz depremi duymayalım. Afet her gün her an beklenmedik şekilde karşımıza çıkabilen bir olgu.

Bugün konunun tartışılmasında benim oturumumda birbirinden değerli üç konuşmacımız var. Nilay Art Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim görevlisi afetlerde idarenin sorumluluğundan bize bahsedecek. Sayın Nusret Suna inşaat mühendisi İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı yapılaşma ve afetler konusunda bizlere bilgi verecek ve AKOM İstanbul Büyükşehir Belediye yetkilisi yok, vermeyecek bilgi, bu konuda çalışmalarlarıyla ilgili öncelikle Sayın Nilay Art'a "Afetlerde İdarenin Sorumluluğu" üzerine sunumunu yapmak üzere kendisine sözü bırakıyorum.

Doç. Dr. NİLAY ARAT- Merhabalar herkese, öğleden sonra oturumunun ikincisi ve galiba son oturum, herkesin artık belki biraz daha gardınız düştü, sabırların tükendiği bir noktadayız, ama ben o sebeple biraz sizi yormayacak bir şekilde birtakım bilgiler vermeye çalışacağım. Belki çoğunuzun aşına olduğu bilgileri yeniden gözden geçirmek ve birtakım yargı kararları üzerinden konuyu belki tartışmaya açmak.

Afetlerden kaynaklanan sorumluluk deyince işin çok farklı boyutları var tabii, hepsini tek bir oturumda ele almak bizim için mümkün değil. O yüzden genel bir çerçeve çizmek belki bu konuda mümkün olabilir ve mevzuatı ortaya koymaktan ziyade mevzuatın ele alınış biçimi, yargı kararlarına bunu mevzuatı nasıl yorumladığını anlamak belki bugünün konusu olabilecek bizim için burada, fakat sonra belki biraz idarenin sorumluluğunu hatırlamak gerekecek diye düşündüm. İdarenin sorumluluğunu biliyorsunuz, Anayasa her zaman temel çerçevemiz ve Anayasa kapsamında özellikle 125. madde idarenin sorumluluğunu ortaya koyar, ama hep bir gözden kaçan madde olarak 40 da bizim her zaman bir can simidimizdir idare hukukçuları olarak, çünkü aslında birçok konuda kural konulmamış, yasalarla çok ayrıntılı düzenlemeler yapılmamış. Usulü konular ve maddi hukuka ilişkin birtakım güvenceleri aslında 40. maddede buluyoruz. O kapsamda Anayasaya şöyle bir göz gezdirdiğimizde idarenin sorumluluğuna ilişkin temel ilkeler ortaya çıkıyor. Hep önemli, çünkü hukuk devleti ilkesi eğer bizim ulaşmak istediğimiz veya dizayn etmek istediğimiz bir temelse, bir ilkeyse, bir hedefse, mutlaka idarenin yargısal denetimi burada çok önemli bir ayağı oluşturuyor. O kapsamda bu güvencenin Anayasada yer alması önemli, ama şekli bir hukuk devletinin ötesine geçebilmek, maddi olarak bunu gerçekleştirebilmek elbette yasal düzenlemelerle ve bu algının genel bir algı olarak toplumda yerleşmesi, artı yargının da buna yönelik kararlar tesis etmesiyle mümkün. O anlamda baktığımızda Anayasanın 125. maddesi: "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" diyor. Tabii bu bizim

için idarenin yargısal denetiminin tam ve eksiksiz yapıldığını hiçbir zaman göstermiyor üzücü bir şekilde, çünkü hepimizin malumu, özellikle 61 Anayasasının 71 değişikliklerinden sonra idarenin yargısal denetiminde büyük delikler, kara delikler daha doğrusu gündeme geldi ve 71 değişikliğiyle idarenin yargısal denetiminden kaçırılan birtakım işlemleri Anayasada yer almaya başladı. İşte bazı sonrasında 82 Anayasasında aynı anlayış devam etti. Belki arada birkaç Anayasa değişikliğiyle birkaç geri adım atıldı, ama yine de halihazırda bir sistemde yargısal denetimden arı olan devlet tasarrufları olduğu sürece hukuk devleti o noktada o kadar dardır. O sebeple bizim de şu an elimizde yargı anlamında, yargısal denetim anlamında, idarenin yargısal denetimi anlamında 125. madde var, ama birçok istisnasıyla var. Kuralı belki ortadan kaldıracak nitelikte çok istisnasıyla var. Buna bir dikkat çekmek gerekir diye düşünüyorum. Olabildiğince, konu buraya geldiğince bunu söylemekte fayda görüyorum.

Her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açık ve idarenin işlem ve eylemlerinden kaynaklanan zararı tazminle yükümlü olması Anayasanın bir gereği, fakat tabii burada sorumluluk esasını bizim bakımımızdan bir muamma oluyor. Çünkü bu sorumluluk esasını neye göre tezyif edeceğiz, neye göre bu sorumluluğu kuracağız, hangi hukuksal rejime tabi olacak meselesi oldukça tartışmalı. Anayasa bu konuda bize net bir ayırım yapmıyor, ama Anayasa Mahkemesinin kararlarından anladığımız kadarıyla idarenin idari faaliyetlerine ilişkin kamusal rejim tabi olan işlemleri ve eylemleri bakımından idari yargının bu denetimi yaptığını kabul ediyoruz. Geri kalanları bakımından da elbette ki idari yargı dışındaki denetim usulleri karşımıza, devletin yargı örgütüyle birlikte karşımıza çıkıyor.

Paralel bir şekilde yine 40. maddede devlet görevlilerinin faaliyetleri çerçevesinde vermiş olduğu zararlardan dolayı sorumluluğu kabul ediyor rücu hakkını da koruyarak, böylelikle idarenin yargısal denetimi kapsamında bir anayasal çerçeve karşımıza çıkıyor. Bu noktada idari bir sorumluluktan bahsedebilmek için birtakım bileşenlerden bahsetmek gerekir. Burada mutlaka bir idari tasarruf, bu idari tasarrufun bir subjektif hak ihlaline sebebiyet vermesi ve bu zararlar idari tasarruf arasındaki illiyet bağının da kurulabiliyor olması gerekir ki işte bu aslında afetlerden kaynaklanan sorumlulukta o illiyet bağının kurulamadığına ilişkin birtakım kararlar da mevcut. O sebeple bu kısmı biraz önemli, bu noktada bir istisnamız var tabii, sosyal risk ilkesi, onu zaten şimdi hemen sorumluluk esaslarından bahsederken kısaca ele alacağız.

Sorumluluk esasını idare hukukunda belki de özel hukuk tabanlı, özel hukukun en ağırlıklı hissedildiği konulardan biri, o sebeple ilkeleri o özel hukuk uygulamalarından alarak kamusal rejime büründürerek bir sorumluluk esasıyla karşılaştığımızı görüyoruz. Burada işte bir kusurlu sorumluluk ve kusursuz sorumluluk esasları var ki yine afete ilişkin konuşacağız. Yargı kararlarında sorumluluk kapsamında bazen idarenin işte kusurlu sorumlulukla aslında afetlerden kaynaklanan zararda karşımıza çıktığını, bazen de kusursuz sorumlulukla sorumlu tutulduğunu görüyoruz. Belki peşinen söyleyelim, yani söylemek çok iyi olmayacak, önce bir kararlara baksaydık daha iyi olurdu, ama burada bir karmaşayı da görüyoruz yargı kararlarında, yani sorumluluk esasına yer yer idare hizmet kusuruyla kusurlu olmasına bağlıyor, yer yer kusursuz sorumlulukla bu noktaya çıkıyoruz. Yer yer hiç arzu etmediğimiz bir şekilde belki de mücbir sebep gerekçe gösterilerek sorumluluğun ortadan kaldırılması söz konusu oluyor idare tarafından, idare yargısal denetim çerçevesinde tabii ki, bu noktada baktığımızda kusurlu sorumluluk dediğimiz aslında hizmet sorumluluğu, aslında kamu hizmetine bağlı bir sorumluluk esasıyla karşı karşıya kalıyoruz. Bu hizmetlerin işte gerekli personel istihdam edilmeyerek kusurun yerine getirilmesi olabilir, objektif bir özen eksikliği genel olarak bu çerçevede değerlendirilebilir. İşte hizmetin niteliklerinden kaynaklanan gecikmeler dışındaki gecikmeler bakımından geçişmesi bu kapsamda değerlendirilebilir. Çok fazla doktrinel tartışmalara girmeyeceğim, ama orada da tabii işleminden kaynaklanan ve eylemden kaynaklanan zarar ayırımı gündeme geliyor. O bakımdan işleminden kaynaklanan

zararlar bakımından kusur aranıyor idarenin zarara yol açtığı tasarruflar bakımından, ama eylem bakımından herhangi bir hukuka aykırılık olmasa da mevcut bir zararın gündeme gelmesi gerekiyor. Kusursuz sorumluluksa, zaten yine diğer hukuk, yani Roma hukukundan beri günümüze gelen geldiği şekliyle, özel hukukta da kabul edildiği şekliyle bir kusurun aranmadığı, ama kusur olmamasına rağmen sorumluluğun idare hukuku kapsamında devletin üzerinde bırakılabildiği birtakım durumlar karşımıza çıkıyor. Bu da yargı o anlamda çok kolaylaştırıcı bir şekilde belli sorumluluk esasları gündeme getiriyor ve o sorumluluk esasları kapsamında da şimdilik yargının ortaya çıkardığı şekliyle belki üç farklı esastan bahsedebiliyoruz. Tehlikeli faaliyetler kapsamında risk ilkesi dediğimiz idarenin aslında içinde tehlikelilik barındıran veya tehlikeli birtakım maddelerle veya birtakım tehlikelilik unsuru barındıran birtakım tasarruflar yaptığı faaliyetleri kapsamında bu zarara katlanması gerektiği, kusuru olmasa bile bu zararın idarenin üzerinde bırakılması gerektiğine ilişkin bir ilkedir bu. Bir diğer ilke hakkaniyetle bağlantılı olarak fedakarlığın da geliştirilmesi dediğimiz bir idari faaliyetin yararına tüm toplumun katlanması söz konusuysa, bu zarara ulaşmak için ortaya çıkan birtakım zararların da belirli bir kitle veya belirli kişiler üzerinde bırakılmaması yönünde bir ilke, dolayısıyla burada eğer zarara katlanıyorsa toplum, bu zarara da toplum katlanacaktır, belirli kişiler katlanmayacaktırdan yola çıkarak bir hakkaniyet esası üzerine kurulu bir ilke olarak karşımıza çıkıyor. Şimdilik kusursuz sorumluluk kapsamında yargının ortaya çıkardığı son ilkeyse sosyal risk ilkesi dediğimiz aslında yargının değerlendirmeleriyle oluşmuş, ama günümüze gelene kadar yasal temeline de bazı zararlar bakımından kavuşmuş bir ilke olduğunu söyleyelim. O anlamda hani yargının açtığı yol yasamaya ilham vermiş oldu. Bu o açıdan, bizim açımızdan sevindirici bir durum, özellikle terörden kaynaklanan birtakım karar, terör eylemlerinden kaynaklanan zararların giderilmesi kapsamında eskiden mevzuatın olmadığı noktada yargının bu ilkeyi ortaya çıkardığını, ama sonrasında mevzuatın bunu takip ettiğini görüyoruz.

Sosyal risk ilkesi biraz ilginç bir ilke, bizim klasik sorumluluk esasında tartışabileceğimiz işte zarar, zarara ilişkin tasarrufla zarar arasındaki illiyet bağının kurulmasını aramadığımız bir ilke. Burada idarenin bir faaliyetinden kaynaklanmayan, idarenin dışında kalan bir faaliyetin idarenin sorumluluğuna bağlanması söz konusu oluyor. İşte toplumsal bir olay olabilir, toplum olarak yaşamaktan kaynaklı olarak bu zarara katlanmış olmak söz konusu olmalıdır ve dolayısıyla burada herhangi bir idari faaliyet olmamakla beraber idarenin aslında toplumun katlandığı bu zararı gidermek noktasında yetersiz kalışı belki de bu noktada bir zarar bu sosyallik bizim karşımıza çıkarıyor diyebiliriz.

Genel olarak bu ilkeler çerçevesinde bir de her sorumluluk esasında olduğu gibi sorumluluğu ortadan kaldıran birtakım haller mevcut ki yine bizim afet riski kapsamında özellikle mahkemelerin çokça referans verdiği bir ilke olarak mücbir sebepten bahsetmek mümkün olabilir. İşte kişinin kendi kusuru, üçüncü kişinin kusuru mutlaka her zaman sorumluluğun belirlenmesinde, kusur oranının belirlenmesinde bir yol göstericidir, ama bizim burada bugünkü konumuz kapsamında en üstünde durmamız gereken en önemli şey bu sorumluluğu kaldıran ilkelere mücbir sebep ve beklenmeyen haldir belki diyebiliriz. Mücbir sebebin birçok yargı kararı kapsamında tanımı var, ama Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun güzel bir kararına rastladım. Onu buraya almak istedim, ama fazlasını da bulmak mümkün. Şöyle söylüyor: *“Kökeni doğal, sosyal ve hukuki olması itibarıyla failin dışında kalan, fail tarafından önlenme olanağı bulunmayan, önceden takdir ve tahmin edilemeyen olaylar”* ve bu kapsamda mücbir sebep tanımı aslında çok da fazla değişmeden yargı elinde, idari yargı elinde mücbir sebebin afetlerden kaynaklanan sorumluluk bakımından nasıl bir gerekçeyle karşınıza çıkacağı noktası yargı kararlarına baktığınızda değişiyor. Bu kapsamda belki şunu söylemek gerekir: Eğer bu şablonu idarenin sorumluluğu şablonunu afetlerden

kaynaklanan sorumluluğuna dönüştürürsek eğer burada karşımıza birtakım tartışmalar çıkıyor.

Şimdi yargı kararlarına bakacağız. Yer yer afetlerden kaynaklanan sorumluluk idarenin kusursuz sorumluluğu olarak gündeme geliyor. Bu noktada sosyal risk ilkesi bir dayanak noktası olabiliyor. Yer yer kusurlu sorumluluk hizmet sorumluluğu şeklinde bir değerlendirme yapılıyor yargı tarafından, özellikle 99 depremi öncesi bu tartışmalar dahi yapılmıyor, belki tek tük, ama ağırlıklı olarak bu deprem özelinde tabii afetlerin aslında işte önlenemez, öngörülemeyen olduğu ve bu kapsamda mücbir sebep içerisinde değerlendirilebileceği, bu sebeple de idarenin bir sorumluluğuna gitmenin pek mümkün olmadığını görüyoruz geçmişe doğru baktığımız zaman, ama 99 depremi o noktada farklı bir bakış açısı geliştiriyor. Hem yasama organı nezdinde, hem yargının mevcut olaylarda mevzuatı değerlendirmesi kapsamında ve o noktadan sonra artık mücbir sebep midir, değil midir tartışmasıyla karşı karşıya kalıyoruz ve teknolojinin ilerlediği ve idarenin imkânlarının da arttığı günümüzde gittikçe mücbir sebep dediğimiz önlenemez, öngörülemeyen ve idarenin dışında kalan bu olgunun aslında idarenin sorumluluğuna yol açabileceği algısı oluşuyor ki bu da çok normaldir. Çünkü sadece afetlerden kaynaklanan sorumluluk için değil, her türlü idarenin sorumluluğu için söyleyebiliriz bunu, çünkü ne kadar teknolojik imkân artıyorsa, işte sismik araştırmalar olur, bir topografik anlamda ben tabii bilmediğim, hâkim olmadığım birtakım tabirler kullanıyor olabilirim, affola şimdiden, uzmanı olmadığım için çok sınırlı bilgi sahibiyim. Birtakım gerekli incelemeleri yapabilme noktasında hem teknolojinin geldiği nokta, hem idarenin elinde bulunan imkânlar kapsamında mücbir sebebin daraldığını görüyoruz ve o sebeple artık idarenin sorumsuzluğu noktasında, tabii afetler bakımından idarenin sorumluluğu noktasında ve aslında orada da kusursuz sorumluluk noktasında idarenin kusurlu sorumluluğu noktasına yavaş yavaş geldiğimizi görüyoruz. Yani 99 öncesinde bir hız düşüklüğü var evet, ama 99'dan sonra yargı kararlarına da baktığımız noktada aslında hızlı bir şekilde o dönüşümün yaşandığını görüyoruz.

Genel olarak yargı kararlarına tabii ulaşabildiklerimizi biliyorsunuz, yargı kararlarına ulaşmak büyük bir sorun bizim açımızdan, daha geçen gün işte bu hazırlığı yaparken Danıştayın sitesine girdim ve 90. dergiden itibaren işte 147'ye kadar hepsi sistemdeydi, geçen gün girdiğimde sadece son 5 dergiyi bulabildim. Tabii mutlaka birtakım bilgi bankaları var, ama öbür türlü arama kolaylığı da bizim bakımımızdan biraz elimizi rahatlatıyordu. Şimdi öyle bir imkânımız da kalktı, elimizden alındı. O sebeple ulaşabildiğimiz yargı kararları çerçevesinde bir değerlendirme yapabilirsek eğer Danıştayın kararlarında Askeri Yüksek İdare Mahkemesini de buna katıyorum, çünkü yakın zamana kadar onun da çok zengin bir yargı kararı havuzu vardı. Onlardan da faydalanmak gerektiğini düşünüyorum. O kapsamda kararların öbek olarak işte usul hukuku bakımından değerlendirildiğini, afet öncesi idarenin üzerine düşen birtakım yükümlülükler bakımından değerlendirildiğini, bir de afet sonrası ortaya çıkan zararlar bakımından değerlendirildiğini görüyoruz. O noktada usul hukuku çok teknik bir konu olduğu için onu burada çok açmayı düşünmedim, ama arzu edenler olursa buna ilişkin kararları sonrasında paylaşırız. Burada daha ziyade işte dava açma süresi bakımından değerlendirmeler gündeme geliyor. Burada idarenin eylemden kaynaklanan, olumsuz eylemden bir zarara yol açmasında işte İdari Yargılama Usul Kanununun 13. maddesi çerçevesinde idareye başvuru süresi ve sonrasında işte yargıya gitmesi değerlendirmesinde bir farklılık görüyoruz ya da işte menfaat şartı bakımından doğal afetlere sebebiyet verebilecek birtakım uygulamaların aslında iptal edilmesi şeklindeki birtakım davalarda menfaat şartının daha geniş yorumlandığını görüyoruz. Usul hukukuna ilişkin birçok etkisi var, ama esas maddi hukuk bakımından afet öncesi ve sonrası düzenlemelere bakacak olursak eğer afet öncesi düzenlemeler bakımından onları şöyle sonlara doğru ele aldığım için hemen geriye gidiyorum. Mesela, baktığımızda diyor ki Danıştay bir kararında,

İdari Dava Daireleri Genel Kurulu üstelik: Davaya konu riskli alan olarak ilan edilen mahalle üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıdığına dair idarelerce hazırlanan raporlarda binalar gözlemsel olarak incelenerek kalite olarak iyi, orta, kötü diye sınıflandırılmışsa da niceliksel bir ölçüt verilmediği ve diğer bilgilerin genel itibarıyla gözlemsel bilgiler içerdiği, İstanbul'un önceki yıllarda yaşamış olduğu depremler sonucunda söz konusu yapıların olumsuz olarak etkilenip etkilenmediği yolunda belirlemeye yer verilmediği ve söz konusu alana dair detaylı zemin etüdü verisi ve buna bağlı olarak su taşkını konusunda yeterli yer bulunmadığı hususları dikkate alındığında işte 6306 sayılı Kanun ve onun yönetmeliğine bağlı olarak detaylı bir teknik inceleme yapılmaksızın tesis edilen uyuşmazlığa konu riskli alan kararının iptaline karar veriyor. Özellikle bu tip kararlar var elimizde, bakıyorsunuz, şunu söylüyor aslında yargı: Net teknik raporlarla bir belirleme yapılması ve yapılmadığı takdirde de aslında idarenin bu noktada sorumluluğuna gidilebilmesi, tabii burada bir iptal kararı var, ama o iptal kararına kadar ortada bir zarar varsa, onun da temini bakımından önemli bir karar olduğunu düşünüyorum.

Yine benzer bir şekilde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Altyapı Kentsel Dönüşüm Hizmet Genel Müdürlüğü Diyarbakır ili Sur ilçesi, bu da yine yakın zamanda gündemde olan bir konu. Diyor ki: *"Sur içi bölgesi için hazırlanan teknik raporda uyuşmazlık konusu bölgenin mevcut yapı stokunun tekniğinin araştırıldığı, kamu taşınmazlarının belirlendiği, alana dair fiziki tespitler yapıldığı, ruhsat, tescil, kültür varlığı durumları tespitinin gerçekleştirildiği"* gibi birçok belirlemenin yapıldığı ve buraya farklı bir gerekçe olarak da yine terör olayları sonucunda Sur bölgesinde birçok ev, işyerinin hasar gördüğü, buranın SİT alanı olması, tescilli yapı olması sebebiyle alandaki zarar tespit işlemlerinin yapılacağı gibi hususları da en azından afet bölgesi, afet kavramının geniş yorumlanmasına yol açan bir anlayış olduğunu burada görüyoruz. Sadece doğa olayları değil, ama doğa olaylarının sebebiyet verebileceği veya yapay yine birtakım olayların da doğa olaylarının etkisini arttıracakları noktada bir belirleme var. Afet olgusunun geniş yorumlanması meselesi var. Bu da önemlidir.

Bir diğer kararında, yine aynı kararda yine aynı şekilde bir belirleme yapıyor devamında da, özellikle ağırlıklı olarak kararlar aslında bizim bakımımızdan afet sonrası sorumluluk bakımından öne çıkıyor. Afet sonrası sorumluluk bakımından da burada işte idarenin sorumluluk esasının belirlenmesi meselesi var. Sorumluluk esasının belirlenmesinin önemi şurada aslında ortaya çıkıyor: Hizmet kusuru dediğimiz zaman, kusurlu sorumluluk dediğimiz zaman işin içine kusur girdiği için tazminat bakımından bir farklılık gündeme geliyor. Daha yüksek bir tazminata hükmedilmesi belki söz konusu olabiliyor, ama kusursuz sorumluluk daha tali, yani asli olan kusurlu sorumluluk olduğu için kusursuz sorumluluk daha tali bir noktada karşımıza çıkıyor ve bu sebeple de bir kusurlu sorumluluk kadar zararın karşılanmış olduğunu bize mevcut kararlar göstermiyor. Özellikle de tazminat hukukunun ne kadar belki gelişmekte olduğunu söyleyebiliriz, ama ne kadar gelişkin olup olmadığını da o noktada sizin takdirlerinize bırakıyorum.

Bakın, bir kararında özellikle deprem nedeniyle oluştuğu ileri sürülen zararların tazmini istemiyle açılan davada yapının üzerinde bulunduğu zeminin özelliği, zemin durumuna göre depreme dayanıklılığın kontrolü, yapı kullanma izni bulunup bulunmadığı, imar planları ve inşaat ruhsatlarının hangi idarelerce yapıldığı ve verildiği, yapıların imar açısından denetlenmesi, afete uğramış, uğrayabilecek bölgeleri ve yapı ikamet için yasaklanmış afet bölgelerinin tespit ve ilan edilip edilmediği, afet bölgelerinde yapılacak yapılarla ilgili kuralları yapı tekniklerini projelendirme esaslarını, ülkenin deprem haritalarını hazırlamak konusunda idarenin üzerine düşen görev ve yetkilerin yerine getirilip getirmediği, denetim ve kontrol görevini yapıp yapmama hususları ayrı ayrı irdelenmeli ve idarece gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı belirlenmeli ve bunun sonucuna göre idare belli bir hareket tarzı izleyip izlemediği veya hareketsiz kalıp kalmadığı ortaya konulmalıdır.

Yani aslında şunu görüyoruz kararlarda: 99 depremi öncesinde bakış açısı tam bir götürü usulü olarak tek bir anlayış mücbir sebep, yani her somut olayda bu bir mücbir sebep olarak kabul edilir, idarenin oradaki o somut olaydaki yükümlülükleri ağırlıklı olarak incelenmeksizin böyle bir kabul olduğunu görüyoruz, ama 99 sonrasında artık bu bir mücbir sebep olmaktan zaten çıkmakla birlikte mevcut olay bakımından ayrıntılı bir değerlendirmeyle burada işte idarenin yasal olarak bir yükümlülüğü var mı, var olan yasal yükümlülüğüne aykırı bir davranış var mı veya genel olarak bir yasal yükümlülüğün ötesinde bir kamu yararının ve hizmet gereklerine yönelik olarak yapması için bir talepte bulunulduğu noktada bir sessiz kalmayla, bir olumsuz idari işlem tesis etmekle bundan kaçınılmış mı gibi tartışmalar yapılıyor. Bunun üzerine somut olaya uygun bir değerlendirme yapılarak zararın sorumluluk esası belirleniyor. İşte o noktada da karşımıza dediğimiz gibi yer işte sosyal risk ilkesi, çünkü orada bir dışsallık unsuru var. Çünkü orada idarenin dışında gerçekleşen bir fiil ve hareket var, idareden kaynaklanmayan bir durum var. Sosyal risk ilkesi o anlamda kusursuz sorumlulukta çok dayanılan bir ilke oluyor, ama ağırlıklı olarak yavaş yavaş gördüğümüz, geldiğimiz noktada idarenin aslında kusurlu sorumluluğu, hizmet sorumluluğu, işte arama kurtarma çalışmaları bakımından ağırlıklı olarak hizmet sorumluluğu, yine belirli değerlendirmeleri yaparak işte ruhsat tesisinde yine kusurlu sorumluluğu, hukuka aykırılıktan, işlemden kaynaklı hukuka aykırılıktan dolayı kusur sorumluluğunun karşımıza çıktığını görüyoruz.

Bakın, yine mevcut olayda mücbir sebep var mı, yok mu değerlendirmesi biraz önceki kararın devamında mücbir sebep sezilemeyen ve karşı konulamayan bir olayı ifade eder. Bu sebep zararı idareye yüklenebilir olmaktan çıkaran ve zararlar idari faaliyet arasındaki illiyet bağına kesen dış bir etken olarak doğal, toplumsal veya hukuki bir olaydan kaynaklanabilir. Sezilemezlik, karşı konulamazlık, kusursuzluk ve gerçeklik halleri mücbir sebebin ayırt edici özelliğini oluşturmaktadır. Deprem kuşağında yer alan bölgede deprem gerçeğinin bir veri alınması suretiyle yerleşmelerle ilgili alanların belirlenmesi, bu alanlardaki yapılaşmaya ilişkin kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesiyle ilgili idari faaliyetlerin bütünündeki olumsuzluklardan oluşan idarenin olumsuz eyleminin bulunması durumunda depremin mücbir sebep olarak değerlendirilerek zararlar illiyet bağına kestiğine kabule olanak bulunmamaktadır. Bu durumda uğranıldığı ileri sürülen zararın oluşumunda idarenin hizmet kusuru bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi, buna göre bir karar verilmesi gerekirken, işte buna uygun karar verilmediği noktada reddedilmesinde isabet bulunmamaktadır diye kararda devam ediyor.

Yine aynı şekilde benzer bir karar: *“Zemin özellikleri teknik raporlarla belirlenmelidir”* şeklinde bir belirleme, bir değerlendirme yapılıyor. Bir diğer kararda da -bu kararı da bir elden geçirip, ondan sonra genel bir değerlendirme yapmak gerekecek- diyor ki: *“Danıştayın yerleşik içtihatlarına göre idarenin görüşmekle yükümlü olduğu kamu hizmeti faaliyeti dışında gerçekleşen ve öngörülemeyen ve/veya önlenemeyen durumlar mücbir sebep olarak değerlendirilmiş, bunu idarenin tazmin sorumluluğunu kaldırdığı kabul edilmiştir. Öte yandan idarenin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetinin doğrudan yerine getirilmesi sırasında idare tarafından beklenilmeyen durumlardan kaynaklanan zararlarınsa, zararın idarenin doğrudan faaliyetinden kaynaklandığının saptanması, başka bir ifadeyle zararlar idari eylem arasında illiyet bağına tespit edilmesi halinde idarenin kusura dayalı sorumluluğu bulunduğu kabul edilmiştir. Bu durumda depremin idarenin doğrudan yürüttüğü bir kamu hizmeti faaliyetinden kaynaklanmaması, öngörülememesi ve/veya öngörülebilir nitelikte dahi olsa önlenemez olması nedeniyle mücbir sebep olarak değerlendirilmesi zorunludur. Ancak 99 tarihinde meydana gelen depremin etkilediği coğrafi alanın büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, oluşturduğu hasar nedeniyle diğer kamu hizmeti faaliyetlerinin de yürütülmesini etkilediği, arama kurtarma hizmetinin özelliği ve zaman açısından kısıtlı bir müdahale yöntemi olması*

nedeniyle gelişmiş ülkelerin dahi bu tip doğal afetler dolayısıyla arama kurtarma faaliyetleri için uluslararası yardım aldığı da göz önünde bulundurulduğunda arama ve kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesindeki güçlüğün idare açısından beklenilmeyen hal olduğun sonucuna varılmıştır” Burada beklenilmeyen hal ve mücbir sebep ayrımı yapılıyor. Aslında çok daha derinlemesine bir tartışma yapılmadan beklenilmeyen hal sebebiyle belki sorumluluk ortadan kaldırıcı sebebe gidilebiliyor. Beklenmeyen hal hepimizin bildiği üzere aslında mücbir sebepten daha farklı bir şekilde aslında öngörülemez, ama önlenebilir niteliği ağır basan bir husus. Orası da tartışmalı, ama idarenin kendi içerisinden çıkan bir iradeden kaynaklanıyor. Yani bir mücbir sebep gibi dışsalılık unsurunu içinde taşıyor. Burada tabii kamu hizmetine bağlayarak aslında yargı orada idarenin hareketsiz kalmasını burada beklenmeyen hal kapsamında bir değerlendirmeye açıkladığını görüyoruz, ama gördüğünüz gibi yargının durduğu yer o anlamda çok stabil değil. Tek kesin olarak söyleyebileceğimiz bir şey belki de artık mücbir sebebin bu sorumluluğu ortadan kaldıracak nitelikte bir değerlendirmeye tabi tutulmaması meselesi, onun dışında kusur oranına göre bir değerlendirme dediğimiz gibi teknik raporlar çerçevesinde yapılabiliyor.

Bir kararımız daha var, süreyi aşmadan hemen onu da sizin değerlendirmenize sunmak isterim. İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun yine bir kararı: *“Her ne kadar deprem felaketi umulmayan bir durumsa da idare hukukunda umulmayan halle hizmet arasında zahiri bir ilişki olduğundan bunun yol açtığı zarar idari bir hasar niteliğinde kabul edilerek, hasar kuramına göre idare sorumluluğunun kabul edildiği, umulmayan hal hizmet kusurunu ortadan kaldırdığı halde kusursuz sorumluluğu önleyemeyeceği, bu durumda lojmanın satın alınması sonrasında idarece deprem bölgesi olan Erzincan’da satın alınan binanın gerekli teknik şartları taşıyıp taşımadığı hiç araştırılmadığından idarenin kusurlu bulunduğu, kaldı ki diğer lojmanlar, özel kişilere ait birtakım binalar, işte bunların hiç hasar görmediği ya da çok az hasar gördüğü bir denklemde lojmanın tamamen yıkılması, inşaatın teknik yeterlilikte yapılmadığı ve depreme elverişli olmadığını gösteriyor. Lojmanın satın alınmasında gerekli ve yeterli teknik inceleme yapılmadığından deprem felaketinin idarenin kusurunu ortadan kaldırmayacağına hükmediliyor ilk derece mahkemesi tarafından”* Bunun üzerine Danıştay burada kusurdan uzak önceden bilinmeyen, karşı konulamayan idarenin faaliyetleri dışında meydana gelen gerçek bir olay olan mücbir sebebin zararı idareye yüklenebilir olmaktan çıkaran bir durumu olduğunu ortaya koyuyor, ama en nihayetinde ilk derece mahkemesi kararında ısrar edince sonrasında da bu hizmet kusuruna bağlanarak birinci derecede deprem bölgesi olan bir ilde böyle bir zararın idarenin aslında kusurundan kaynaklandığına ilişkin bir değerlendirme idarenin yarısal denetimi kapsamında yapılıyor.

Burada ben sözlerime son vereceğim. Çünkü genel bir çerçeve ortaya koymaya çalıştım. Sorumluluk esasının ne olduğu idarenin ve bunun aslında afetlerden kaynaklanan sorumluluğa nasıl yansıdığı, tabii dediğim gibi burada çok fazla ayrıntıya girilebilir. İşte usul hukukuna ilişkin ilkeler ayrı tartışılabilir, belki yargılamaya ilişkin bir sempozyumda afet öncesi idarenin sorumluluğuna ilişkin hususlar ki şu aralar çok gündemimizi meşgul ediyor. İşte birtakım binaların yıkılma tehlikesi içinde olması veya 6306 sayılı Kanunla riskli alan, riskli bina belirlemelerinin yapılıyor olması gibi deprem öncesi birtakım değerlendirmeler yapılabilir, ama ağırlıklı olarak elimizdeki kararlar şimdiye kadar özellikle deprem sonrası zararlardan kaynaklanan sorumluluğu değerlendiren kararlar. Biraz onları öne çıkararak böyle bir genel sunum yaparak durumu sizin değerlendirmenize sunmak istedim. Sabrınız için çok teşekkür ederim.

Av. FİLİZ SARAÇ- Sayın Nilay Arat Özkaya Hocamıza verdiği değerli bilgiler için teşekkür ederiz. Kendisi idarenin sorumluluğunu sanırım bu doğa kaynaklı afet kapsamındaki konularla ilgili, özellikle deprem gibi mücbir sebep konusunu tartıştı. Bununla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin almış olduğu birtakım kararlar var. Mesela, 1993 tarihinde

Hekimbaşı Çöplüğü davası vardır. Demin gündeme geldiği için paylaşmak istedim. Öner Yıldız Türkiye davasında demin işte söylendi imar barışı bunu etkiler-etkilemez diye, orada ben biraz farklı görüşteyim.

Zira kaçak yapıların dahi sürekli çıkarılan İmar Affı Yasalarıyla destekleyen bir anlayışın devletin insanların yaşam hakkını korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerine aykırılığı üstünde duran bir karar.

2015'te de aynı şekilde mücbir sebep kavramının tartışıldığı ve benim de başvuru vekili olduğum 2015 yılında alınan Özer Türkiye davası vardır. Burada 198 kişinin bloklarda, sitelerde deprem sonucu hayatını kaybettiği bir davaydı. Bu davada demin Hocamızın bahsetmiş olduğu öngörülebilirlik ve öngörülemezlik kavramlarını tartıştı AİHM, özellikle bir bölgenin deprem bölgesi olduğu daha önceden haritalarıyla, vesaire öngörülüyorsa, buna uygun olarak gerekli planlamaları ve planlamaya rağmen yanlış bir bina yapımı varsa bunun yıkılmamasını kusur olarak idarenin öngörmüştü. Tüm bunlar artık mücbir sebep kavramını bizim tekrar ülke olarak yasalarımız ve mevzuatımız önünde sorgulamamız, gerekli değişiklikleri ya da anlamaları gündeme getirmemiz gerektiğini görüyor. İlk başta da herhalde şu doğal afet diye söylenen kavram üzerinde tartışmalı, zira gerçekten başvururken bile mahkemeye bunlarla ilgili bir kanun var. Doğal afetleri bir şeyle harçtan muaf tutabiliyorsunuz, ama olayınız teknolojik ya da insan kaynaklı bir afetse, o da maddenin kapsamında olmasına rağmen başlığı kanun koyucu "doğal afet" diye attığı için anlatmakta güçlük çekiyorsunuz. Çünkü karşınızdaki tez hemen doğal afet diye başladığına göre ve bu hükümden faydalandığınıza göre demek ki mücbir sebeptir bu diyor. Yani bu kavramlar gerçekten gözden geçirilmesi gereken hususlar.

Şimdi teknik konuklarımıza biz sözü verelim. Sayın Nevzat Tanırcan çevre yüksek mühendisi kendisi, elimdeki CV'ye göre de bayağı bu işlerle uğraşmış, emek vermiş bir üstadımız, kendisine ben sözü bırakmak istiyorum. Hepsini okursam, sıradan mı, Nusret Beyden mi devam edelim? Fark etmez, ben böyle hukukçu olarak gasp, vesaire yapıyorum. İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanımız Sayın Nusret Suna'yı "Yapılaşma ve Afetler" konusunda kendisini dinlemek üzere sözü kendisine bırakıyorum, buyurun Hocam.

YAPILAŞMA VE AFETLER

20 Mart 2019 /İstanbul Barosu Konferans Salonu

Nusret SUNA

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı

SUNUM AKIŞI

- Deprem ve Yapılaşma
- Kentleşme ve Afetler
- Deprem Toplanma Alanları
- Kentsel Dönüşüm ve İmar Affı
- Sonuçlar

DEPREM VE YAPILAŞMA

Ülkemizin deprem ülkesi olduğu ve topraklarının ve nüfusunun büyük bir bölümünün (%92) deprem tehlikesi altında olduğu bilinmektedir.

Bu verilere göre :

- Erzincan'da 27 Aralık 1939'da yaşanan 7.9 büyüklüğündeki deprem 117 yıldaki en şiddetli sarsıntı, 7.8 büyüklüğündeki 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi ise ikinci sırada geldiği,
- Türkiye ve yakın çevresinde 0.3 ila 7.9 büyüklüğü arasında 32 yılda 239 bin 902 deprem meydana geldiği belirtilmektedir.

Türkiye ve yakın çevresinde 1900 -2017 yılları arasında 4 ve üzerindeki büyüklükte 10 bin 292 deprem yaşanırken, bunun 33'ünün 7 ila 7.9 arasındaki büyüklükte gerçekleştiği belirtilmektedir. 7.4 büyüklüğündeki 17 Ağustos depreminde yaşanan çaresizlikler ve ciddi sorunlarla birlikte, yapı stokunun önemli bir kısmının güçlendirilmesi ve yenilenmesi gerektiğini de gösterdi.

Ülkemizde 20 milyon yapı bulunmaktadır. Yapı stokunun yarısına yakını, 7 milyonu güvenli olmaktan uzaktır. Yani ya yıkılmalı ve yeniden inşa edilmeli ya da güçlendirilmelidir. Ülkemizin deprem gerçeği ve alınması gereken önlemler, başta meslek odaları ve bilim insanları tarafından sorgulanmaktadır.

Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeği, yapı envanterinden güçlendirme çalışmalarına, kentsel dönüşümden afet sonrası yapılacaklara kadar mevcut durum tespiti, sorunlar ve çözüm önerileri araştırılmakta, sorgulanmakta kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Güvenli yapı üretimi halen gerçekleştirebilmiş değildir. Yapı stoku iyileştirilememiş, kentlerimiz depreme hazır hale getirilememiş ve deprem kültürü içselleştirilememiştir.

Bütün bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması siyasi iktidarın sorumluluğundadır. Meslek odaları olarak tekrara düşmekten korkmadan sorunları ısrarla ve inatla gündeme getirmekten çekinmeyeceğiz. Temennimiz, yapı üretiminden başlayarak bütün bir hayatın deprem gerçeğine uygun düzenlenmesidir.

İnşaat Mühendisleri Odası; Bilimsel - mesleki bilgi ve gerekliliklere dayanarak, depremin yıkıcı etkisinin ancak bilimsel ölçekte yapılması gereken bir planlama ile olanaklı olacağını; ayrıca yapı üretiminin ve yapı denetiminin nitelikli hale getirilmesinin gerekli olduğuna sürekli olarak vurgu yapmaktadır.

Yapılara ait rapor ve projeler ruhsat almanın bir formalite eki olarak görülmüştür. Ayrıca hastane ve okullarımız başta olmak üzere diğer kamu yapılarımızın önemli bir kısmı da bugün deprem riski altında bulunmaktadır. Eski eserlerimiz, müzelerimiz, apartmandan bozma okul, dersane, klinik, üniversite binaları, yurtlar da önemli ölçüde deprem riski altında bulunmaktadır. İnsanlarımızın toplu olarak çalıştıkları endüstri tesisleri, küçük ve büyük iş yerleri, apartman altı küçük boy işletmeler de deprem riski altında bulunmaktadır. Açıkçası yapı stokumuzun durumu hiç de iç açıcı değildir.

İstanbul Valiliği Proje Koordinasyon Birimi'nden yapılan açıklamada, İstanbul'da kamu binalarının büyük bölümünün depreme karşı güçlendirildiği ya da yıkılıp yeniden yapıldığı, 1385 kamu binasının güçlendirildiği ve yeniden yapıldığı belirtilmektedir. Ancak; İstanbul'da okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite sayısı 5 binden fazladır. Hastane sayısı 250'ye, yurt sayısı 300'e yakındır. Dolayısıyla, güçlendirildiği ya da yeniden yapıldığı belirtilen yapıların sayısı ile toplam yapı sayısı arasında hâlâ uçurum bulunmaktadır.

1999 Depremi'nden sonra İBB tarafından 2002 yılında mevcut yapı stokuna ilişkin güçlendirme ve yenileme çalışmalarının ne şekilde yapılacağına ilişkin tüm taraflarla bir araya gelinerek Deprem Master Planı hazırlanmıştı.

2002 yılında hazırlanan Deprem Master Planı o gün uygulanmaya başlansaydı, şu anda 17 yılı tamamlamış ve kentimiz büyük oranda deprem güvenli kent haline gelmiş olacaktı.

Sonrasında 2006 yılında İstanbul Valiliği bünyesinde kurulan İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB) tarafından yürütülen İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP) kapsamında yapılan açıklamada ise kamu kurumlarına ait binaların 2021 yılına kadar elden geçirileceği, kentsel dönüşüm projelerinin tamamlanma süresi için 20 yıl gerektiği belirtilmektedir.

Doğru tasarım, doğru uygulama gerçekleştirildiği ve sağlıklı bir yapı denetim sistemi işletildiği takdirde, doğa olayı olan depremin doğal afete dönüşmesini engellemek mümkündür. Bu sonuç, sadece depremlerde değil, su taşkını, heyelan ve benzeri doğa olayları için de geçerlidir. Mühendislik hizmeti alan yapılar mutlaka ve mutlaka doğal afetlerin etkisini azaltacaktır.

KENTLEŞME VE AFETLER

AFETLER, insanın var olduğu günden bu yana var olan, tüm toplumu önemli ölçüde etkileyen, doğal olaylardan kaynaklanan ve teknolojinin gelişmiş olması nedeniyle de oluşabilecek olaylardır. Bir olayın afet olarak adlandırılması için can ve mal kayıplarının ortaya çıkmış olması gerekir. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay tarafından yayımlanan rapora göre, son 10 yılda 2 milyarı aşkın insan dünya genelinde meydana gelen doğal afetlerden etkilendi.

Rapora göre,

- Olumsuz hava koşulları, su taşkınları, fırtına ve yangın gibi 3 bin 751 doğal afet meydana geldi ve bu afetler sonucunda yaklaşık 2 trilyon dolarlık hasar oluştu.
- Son 10 yılda doğal afetlerden kaynaklı ölümlerin yüzde 49'unu depremler oluşturdu.
- Yaşanan bu olumsuzluklara rağmen afet boyutuna ulaşan ve çevreyi önemli ölçüde etkileyen insan yapımı birçok yeni proje de yapılmaya devam ediliyor.
- Gelir eşitsizliği dünya da son 30 yılın en yüksek düzeyine ulaşmıştır.
- Dünya Bankası Grubu-UNICEF ortak araştırmasına göre yaklaşık 385 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde...

Afet yönetimi sadece afet olduktan sonra müdahale edilecek bir yöntem olmaktan çıkmıştır.

- Öncelikle bu konuyla ilgili politika üretimi gerekli,
- Toplumun gönüllü katılımının sağlanması,
- Toplumsal afet bilincinin gelişmesi/geliştirilmesi,
- Afete hazırlıklı olma yöntemlerinin geliştirilmesi ve artırılması gerekmektedir.

2019 Küresel Riskler Raporuna göre 2019 yılında gerçekleşme olasılığı en yüksek 5 risk;

1. Olağandışı hava olayları,
2. İklim değişikliğinin önlenmesi ve adaptasyonunda başarısızlık,
3. Doğal afetler,
4. Veri sahteciliği ve hırsızlığı,
5. Siber saldırılar olarak sıralanıyor.

Bu nedenle doğal ve teknolojik afetler, kentleşme sürecinde dikkate alınması gereken önemli bir unsur olarak karşımıza çıkıyor. Bu kapsamda yasal düzenlemeler, eğitim ve bilinçlendirme, risk yönetimi, afet yönetimi ve sigorta gibi çok boyutlu stratejilerle sorunu değerlendirilmek gerekir.

Alınacak önlemler olarak:

- Erken uyarı sistemleri kurmak,
- Dereler için ıslah çalışmaları yapmak,
- Yapılaşmayı durdurmak, sorun yaratacak yerlerde bulunan yapıları ortadan kaldırmak,

- Depreme ve diğer doğa olaylarına karşı dayanıklı ve güvenli yapılar yapmak,
- Var olan yapı stokunu onarmak, güçlendirmek veya yenilemek,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını artırmak,
- Ağaçlandırma ve yeşil alan oluşturmak,
- Kentsel yoğunluğu azaltıp kenti dönüştürmek önem taşımaktadır.

DEPREM TOPLANMA ALANLARI

Deprem toplanma alanları ve ulaşım güzergâhları sorunu varlığını sürdürmektedir. Önceden belirlenen alanların yapılaşmaya açılması bir yana parkları, okul bahçelerini, boş alanları toplanma alanı ilan etmek, sorunu ortadan kaldırmamaktadır. 1999 depreminden sonra toplanma alanı olarak düzenlenmesine karar verilen 493 Geçici İskân Alanları ile deprem sonrası kullanılacak 562 Birinci Derecede Acil Ulaşım Yolunun akıbetine dair bilgiler defalarca kamuoyuyla paylaşılmıştır.

İstanbul Valiliği İl Afet Kurulu tarafından belirlenen 493 toplanma yeri ve çadır alanı oluşturulmuştu (1999-2003). Bugün toplanma yeri ve çadır alanlarının 3/4'ü gökdelen, AVM ve konuta dönüştürüldü. Durum tam anlamıyla vahimdir. Açıkçası deprem toplanma alanları ranta kurban edilmiştir.

İstanbul Valiliği tarafından 1 Mart 2018 tarihinde yapmış olduğu açıklamada, İstanbul'da 2 bin 285 deprem toplanma alanının belirlendiği, ve belirlenen alanlarda «deprem sonrası 2 milyon 400 bin insanın barınabileceği» açıklaması gerçekleri yansıtmaktan uzak olduğu da görülmektedir. Açıklamada, konteyner ve çadır kent kurulmaya uygun sadece 156 alandan söz edilmiştir. Geriye kalan 2 bin küsur alanın böyle bir açıklamaya dahil edilmesi açıkçası manipölasyon dışında bir sonuç yaratmayacaktır. Kaldı ki asıl sorun, 156 alanının gerçek anlamda deprem toplanma alanı olarak düzenlenip düzenlenmediğidir.

Deprem Toplanma Alanları; üzerinde konteyner kentlerin kurulabileceği, elektrik, su, ısınma, duş, tuvalet gibi temel ihtiyaçların karşılanabileceği altyapıya sahip büyük ve geniş alanlar olarak tarif edilmektedir.

Bu alanların, deprem ulaşım güzergâhlarıyla bağlantılı olması, yani kolay ulaşılabilir yerlerde bulunması kaçınılmazdır.

Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın ÖZHASEKİ, olası bir İstanbul depreminin 2030 yılına kadar beklendiğini açıklamıştı. Bırakalım güçlendirme çalışmalarının kat ettiği mesafeyi, henüz deprem toplanma alanları sorununu bile çözemeyen İstanbul'un deprem sırasında ve sonrasında vereceği tepki, ne yazık ki İstanbulluların karşı karşıya kaldığı tablonun iç açıcı olmadığını göstermektedir.

Bırakalım depremi, karşı karşıya kaldığımız su taşkınları, İstanbul'un altyapısının yetersizliğini de gözler önüne çıkarmıştır. Yaşanan sağnak yağışlar nedeniyle İstanbul ulaşımı durma noktasına getirmektedir. Kötü hava koşulları iletişimi bile engelleyebilmekte ve kent kelimenin tam anlamıyla felç olabilmektedir. Su taşkınında bile teslim olan kentin, depremde nasıl tepki vereceğini tahayyül etmek bile başlı başına ürkütücüdür.

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İMAR AFFI

Bugün deprem önlemi olarak kentsel dönüşüm projelerinin yürütüldüğü iddia edilmektedir. Deprem tehlikesi ile meşruluğu sağlanan kentsel dönüşüm projelerinin, bir bütün olarak bu amaca uygun düzenlenmediği, kentlerin rant değeri yüksek bölgelerinden başladığı bilinmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları ile elbette kentimizdeki yapıların deprem güvenli hale getirilmesi gerekir. Fakat, kentsel dönüşümden anladığımız ile şu anda yapılan uygulama birbirinden tamamen farklıdır. Kentsel dönüşüm uygulamaları bir plan dahilinde yapılmalıdır. Öncelikle kentimizdeki mevcut binaların envanteri çıkarılmalıdır.

Envanter çalışması sonrası bir yandan risk durumuna göre can güvenliğini sağlayamayan binaların tespit edilip bunların yeniden inşa edilmesi, diğer yandan da olası bir depreme karşı güçlendirilebilecek binaların güçlendirme çalışmalarının eş zamanlı olarak yürütülmesi gerekir. Şu anda kentsel dönüşüm adı altında yapılan uygulamalar da olduğu gibi aynı anda güvensiz yapı stokunun hepsinin birden değiştirilmesi Sayın Bakanın da söylediği gibi uzun süre alacak bu süre zarfında da olası bir depremde can kaybının çok fazla olacağı kaçınılmazdır.

Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet ÖZHASEKİ kentsel dönüşümün doğru bir fikir olduğunu, çürük yapıların yıkılması gerektiğini, kentsel dönüşüm adı altında yeni şehir rezaletlerinin ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Sayın Bakanın, kentsel dönüşüm projeleriyle rant ilişkisi konusunda uyardığı konuşmasında sayın Bakan şunları söylemiştir: "İstanbul ölçeğindeki boyutta rant savaşları veriliyor. Yoğunluk ikiye dört yap, dörtken sekiz yap, sekizken 16 yap. Nasıl olacak? İstanbul'un nüfusu 15 milyon 30 milyona mı çıkaracaksınız? İki misline katlaya katlaya nereye gideceksiniz böyle? Altyapısını iki misline katlayarak çözüyor musunuz? Yok. Yeşil alanı artırıyor musunuz? Yok. Okul alanları yok, otopark yok, yolu iki misline çıkarıyor musunuz? Yok. Peki konutların sayısını iki misline çıkarınca halimiz ne olacak bizim?" Sayın Bakan açık bir dille, kentsel dönüşüm projelerinin ranta dönük olduğunu itiraf etmektedir. Ancak açık olan bir nokta daha bulunmaktadır: Buna izin vermeyecek olan da bizzat kendileridir.

Kamuoyuna İMAR BARIŞI olarak yansıyan, aslında imar affı olan girişim ve beraberinde Yapı Ruhsatı standardında yapılan değişiklik, sağlıklı ve güvenli yapılaşmaya darbe, kentlerin kalbine hançerdir.

Ülkemizde yapı stokunun durumu içler acısı haldeyken, imar affıyla güvensiz yapı örneklerini kalıcı hale getirmek olası bir depremde faciaya yol açacaktır. Siyasi iktidar tarafından yakın zamanda gerçekleştirilen bir dizi değişiklikle bir yandan kaçak yapılaşmanın önü açılırken,

diğer yandan da mühendisler yapı üretim sürecinin dışına itilerek, mühendislik hizmeti almadan yapı üretilmesi adeta teşvik edilmektedir.

Çevre ve Şehircilik Eski Bakanının yaptığı açıklamaya göre, Türkiye`deki yapıların yüzde 60`ı imara aykırıdır. Bu da yaklaşık 13 milyona yakın yapı demektir. 13 milyon imara aykırı, kaçak ve sağlıksız yapının doğurduğu sonuçların "imar affı" ile ortadan kaldırılacağı yönündeki iddia ne yazık ki inandırıcılıktan uzaktır.

"İmar affı"ndan yararlanmak için başvuran vatandaşın, yapısıyla ilgili beyanı yeterli sayılacağı Yönetmelikte yer almaktadır ki, bu durumun suistimale yol açacağı, kaçak yapı ve bölümlerin gözden kaçmasına neden olacak bir aralık bırakacağı açıktır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından acilen hayata geçirilmesi gereken önlemler bulunmaktadır. Yapılar güvenli hale getirilmeli, afet sonrası çalışmaları bilimsel temele oturtmalıdır. Bunları yapmak yerine olumsuz sonuçlar doğurması kaçınılmaz olan uygulamalar başlatmak, imar affı ilan etmek kent ve insanlık suçu olarak tarihe geçecektir. Öncelik insan hayatının/niteliğinin yükseltilmesidir.

Gerek kentsel dönüşüm gerekse imar uygulamalarında ranta dönük anlayışlarından vazgeçilmesi gerekmektedir.

Son birkaç ay içerisinde meydana gelen göçme ve yıkılmalara bakıldığında bunun bir varsayımdan öte gerçeklik olduğunu görürüz.

Bağcılar Kirazlı Sokak'ta ve Beyoğlu Sötlüce Sokak'ta bulunan iki bina göçmüş, Sancaktepe'de bir ilkokulun istinat duvarı yıkılmış, Ümraniye Parseller Mahallesi'nde metro kazısı nedeniyle binalar göçme tehlikesi nedeniyle boşaltılmıştır.

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Kartal Sema Sokak'a acilen heyet göndermiş, ilk gözlemlere göre çökmenin zemin kattaki kolonların taşıma kapasitelerini yitirmesi nedeniyle olduğu sonucuna varmıştır.

Benzer olaylar daha önce de yaşanmıştı; Konya Zümrüt Apartmanı, Diyarbakır Hicret Apartmanı, Zeytinburnu Beştelsiz Mahallesi'ndeki bina da aynı nedenle çökmüş ve onlarca insan hayatını kaybetmişti.

İstanbul'un yapı stokunun mevcut durumu ortadadır. Yapı stokunun büyük bölümü ya ruhsatsız ve kaçaktır ya da mühendislik hizmeti almadan üretilmiştir. Meydana gelen her olay ister istemez depremi akla getirmektedir.

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin, İmar Barışı ismi altında başlatılan ve esasen imar affı olarak uygulamaya alınan girişime yaptığı itirazın ne kadar dayanıklı olduğu açığa çıkmıştır.

- İstanbul'da pek çok bina aynı durumdadır ve ne yazık ki bu sebepten dolayı haklı çıkmaya devam edeceğiz.
- İmar affına neden gerek duyulmuştur?
- Mühendislik hizmeti almadan üretilen yapıların yasal statü elde ederek mevcudiyetini sürdüreceğinden vatandaşların can ve mal güvenliği ve kamu yararı açısından zararı bir tarafa bırakalım, ne gibi bir yarar umulmaktadır?
- Yoksa karar vericileri harekete geçiren imar affı başvurularından toplanacak para mıdır?
- İnsan hayatı ne zaman öncelikli olacaktır?

Bu soruların yanıtı ne olursa olsun, gerçek yanıt Kartal'da depreme bile maruz kalmadan binanın göçmesiyle verilmiştir. İmar affının kaçınılmaz sonucu budur ve bu facialar devam edecektir. Kartal faciası, afet sonrası organizasyonda ne kadar yetersiz olduğumuzu da açığa çıkartmıştır. Bir binada bile yetersiz kalan müdahale ve kurtarma çalışmalarının olası bir İstanbul depreminde nasıl hayata geçeceğini düşünmek bile geleceğe dönük kaygıları çoğaltmaktadır.

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından acilen hayata geçirmesi gereken önlemler bulunmaktadır. Yapılar güvenli hale getirilmeli, afet sonrası çalışmaları bilimsel temele oturtmalıdır. Bunları yapmak yerine olumsuz sonuçlar doğurması kaçınılmaz olan uygulamalar başlatmak, imar affı ilan etmek kent ve insanlık suçu olarak tarihe geçecektir.

Ülkemizin ve İstanbul'un inşaata dayalı ekonomisi doğal çevreyi ve tarihi dokuyu yok etmektedir.

Kentsel dönüşüm adı altında yeşil alanlar, orman alanları, su havzaları yapılaşmaya açılmakta, kentin hayat damarları yok edilmektedir.

Kentlerin bugün ve gelecek kuşaklar açısından yaşanabilir bir kent haline bürünebilmesi için öncelikle kamu yararından, şehircilik ilkelerinden yana; doğal varlıkları, ekolojik, tarihi, kültürel, toplumsal değerleri koruyan, yaşatan, geliştiren, bir arada yaşama kültürünü büyüten katılımcı, müzakereci, dinamik ve eşitlikçi bir planlama anlayışının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Tarihsel, kültürel, ekonomik ve sosyal açıdan önemli bir kent olan İstanbul'un, sadece Türkiye'nin değil, Avrupa ve Asya'nın tartışmasız en önemli kentlerinden biridir. İstanbul'un çözülmesi gereken acil sorunları bulunuyorken, Kanal İstanbul gibi rant yaratmaya odaklı projelerle ilgili ısrar, öngörü yoksunu yöneticilerin işgüzarlığı masumiyetinde açıklamak aynı şekilde mümkün değildir.

Kanal İstanbul Projesi kâra doymayan ulusal/uluslararası sermayenin dayatmasından ibarettir. Kanal İstanbul için seferber edilecek kaynağın, yapıların deprem güvenliğini sağlamada önemli mesafe alınmasını sağlayacağı açıktır.

Ülkemizde başlıca sorunlar;

- Kentleşmenin, sağlıksız ve kaçak yapılaşma, altyapı eksikliği ile paralellik göstermesi,
- İmar afları ile kaçak yapılaşmanın adeta teşvik edilmesi,
- Yapı üretim sürecinin denetimsizliği, nitelikli tasarım-uygulama-denetim ilişkisinin kurulamaması,
- Yapı malzemeleri üretiminin denetimden uzak hali,
- Kentlerimizin merkezi bütünlüklü, sürdürülebilir imar planının olmayışı,
- Deprem anını ve sonrasını kapsayan afet planının yetersizliği, deprem bilincinin oluşturulamaması, deprem mevzuatının eksikliği,
- Meslek odaları etkisizleştirilerek mesleki uygulamaların denetimsizliğe mahkûm edilmesi, mühendislik hizmetlerinin önemszenmemesi,
- Siyasi iktidarların insana ve doğaya, yatırım yapmak yerine ranta yönelmesi olarak sıralanabilir.
- İstanbul, yedi ve üzeri büyüklükte bir depremi mutlaka yaşayacaktır. Olası bir İstanbul depreminin ne zaman olacağı belli değildir.
- Dolayısıyla 20 yıl sonra kentsel dönüşümün tamamlanacağına dair hedef, kent nüfusunun büyük bir kısmını güvenli olmaktan uzak bir hayata mahkûm etmek dışında bir anlam ifade etmemektedir.
- Kamu idaresi tarafından kamuoyuyla paylaşılan verilerin gösterdiği hedeflere ulaşılabacağı düşünülse bile İstanbulluların büyük bir risk altında olduğu gerçeğini değiştiremeyecektir.

SONUÇLAR

- İstanbul başta olmak üzere ülkemiz ne yazık ki olası bir depreme hazır değil.
- İstanbul'da 2 milyon konut depreme karşı güven vermemektedir.
- En iyimser tahminde bile binlerce İstanbullunun can güvenliği tehlike altındadır.
- Deprem Toplanma Alanlarının yapılaşmaya açılması, bazı güzergâhların otoparka dönüştürülmesi yerel yönetimlerin insan hayatını değil, rantı önemseyişinin göstergesidir.
- Kentsel dönüşüm projeleri deprem odaklı değil, rant odaklı gerçekleştirilmemelidir.
- Bilimin, meslek disiplinlerinin ve meslek odalarının itibarsızlaştırılma ve işlevsizleştirilme çabası deprem önlemlerinin önündeki engeldir.
- Bütün bir hayat, Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeğine göre düzenlenmelidir.
- İnsan hayatına değer verip vermediğimiz, depremin yıkıcı etkisini azaltacak önemdedir.

- Tercihimiz insandan, insan hayatının niteliğinin yükseltilmesinden ve kamusal alanın genişletilmesinden yana olmalıdır.
- İstanbul'un, deprem açısından en riskli 10 kent arasında bulunmasından, dünya ölçeğinde sağlıklı kentler sıralamasında 89 kent arasında 88. sırada yer almasından, literatürde olası İstanbul depreminin "büyük trajedi" olarak geçmesinden kaygı duymalı ve duymaya devam etmeliyiz...

Av. FİLİZ SARAÇ- Değerli Başkanımıza teşekkür ediyoruz. Kendisi tabii bu konuların içerisinde yer alıyor odanın başkanı olduğu için, anlatabileceği ve dinleyebileceğimiz onlarca konu gözüküyor. Hemen söylemek gereğini hissettim, çünkü teknik arkadaşlarımız da var hukukçular dışında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bizim kanunlar hiyerarşisi dediğimiz normlar hiyerarşisinde Anayasamızın 90. maddesine göre bizim iç hukukumuzdan önce uygulanır. Bunu şunun için söylüyorum: Yaşam ve mülkiyet hakları temel haklardır. O yüzden sanki tabii ki uygulaması ve içtihadı olmadan, AİHM kararı olmadan, Anayasa Mahkemesi kararı örnekleri henüz çıkmadan budur kesinliğiyle söyleyemeyiz, ama bu temel haklar noktasında imar affı çıkarılan geçici madde 16, imar mevzuatına eklenen geçici madde 16'ya 9. maddeler eklenerek giderilebilecek bir şey olmadığını düşündürmektedir. Yani niçin? Çünkü temel hakların korunmasıyla ilgili, yani iç hukuktaki mevzuatın daha üst hukuk kuralı olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini biz yok farz edemeyiz. Yok farz edip de yaptığınız kanunun üst hukuk kurallarıyla çelişmesi nedeniyle bir geçerliliği ya da biz size bunu yazdırır, altına da fenni mesul bütün kusurlardan haberim var, sorumluyum deyip o imzayı atıp sıyrılamaz bir devlet, çünkü devletin yaşam ve mülkiyet hakkını korumakla ilgili yükümlülükleri vardır. Bunlar Anayasanın 90. maddesine göre üst hukuk kuralına tabidirler ve de evleviyetle uygulanırlar. Sanırım ileriki yıllarda inşallah gerekmez, ama bunun uygulamaları olacaktır. Aynı şekilde Sayın Başkanın söylediği kamu görevlilerinin soruşturulmaması biliyorsunuz kamu görevlileri 4483 sayılı bir Yasa var, bu yasa önce onlara yargılanmalarına olur verilmesini gerektiriyor. Zaten bu mevzuatın çok zor işletilip yargı önüne çıkarılması gerçek ya da diğer kişiler suçlu olsa sanki acınmalarına ve suçsuzmuş gibi değerlendirilmelerine de yol açıyor. Etkin hukuk yoluna başvurmayla ilgili bir maddedir madde 18, AİHS'te de düzenlenir. 4483 sayılı Kamu görevlilerinin soruşturulmasıyla ilgili kanuna göre kamu görevlisi niteliğindeki kişiler için soruşturmaya izin gerektiği için ve bu izin de verilmediği için yargı önüne çıkarılamıyorlar. Etkin soruşturma yapılamıyor ve Başkanımızın söylediği sorun gündeme geliyor.

Şimdi *Afet ve Altyapı Sistemleri*" üzerine Nevzat Tanırcan söz alacaklar, buyurun. Arada korsan bildiri yapayım. 12 Levha Kanunları var Roma hukukunda binalarla ilgili, aslında hani burada Oda Başkanımız daha çok vatandaşların burada talepkâr da olması gerektiğini anlıyoruz. Hani hakkını, şunu istiyoruz, bunu istiyoruz. M.Ö. bu 450 yılına dayanır ve ilk kez yazılı kanunların yazılı hale getirilmesiyle ilgilidir. Yapılış sebebi 12 Levha Kanununun, yani sözlüden yazılıya uyarlanma sebebi bu binaların arasındaki boşluklarla tarlalar arasındaki boşlukları biraz hani amiyane tabirle torpil geçiyormuş yöneticiler, zaten soylular sınıfıyla köleler sınıfı arasındaki bir kavganın ürünüdür 12 Levha Kanunu. Diyorlar ki siz bazı bina birbirini etkilemesin, yani çöktüğü zaman bina diğerinin üzerine çöküyor. Siz genişlikleri nasıl doğru şekilde bırakıyor musunuz diye bir tartışmadan doğuyor. Eşit derecede uygulanmıyor diyor bu aradaki mesafeler, o yüzden yazıya dökün diyor buna, vatandaş yazıya dökün dediği gibi 12 Levha Kanunlarından bir tanesi vatandaşın talebiyle M.Ö. 450 yılında tarla ve bina boşlukları arası için getirilmiş olan mesafelerdir. Onlar mesafeyi M.Ö. getirmiş, biz bu

işleri yaptıramadık bir türlü, biraz da onun için özeleştir mi yapmak gerekiyor, bilmiyorum. Buyurun Hocam.

NEVZAT TANIRCAN- Çevre Y. Mühendisi-

AFET ve ALTYAPI SİSTEMLERİ

Doğa Olayı Nedir? Afete Nasıl Dönüşür?

Doğa olayları; meteorolojik olarak ısı, sıcaklık, basınç ve nem etkisi ile atmosferde belli bir denge ve döngü ile ortaya çıkan hava olaylarının yanı sıra yer kürenin içindeki değişiklikler ile meydana gelen yer kaynaklı olayların tümüdür ve canlılığın devam etmesi için doğada var olan ve süregelen dengelerin korunmasında ve oluşmasında etkin rol oynar.

Doğal olayları arasında; rüzgar, yağmur, kar, dolu, sis, kırağı, deprem, volkanik patlama, yıldırım ve şimşek sayılabilir.

Resim 1 ve 2: Yağışların şehir içinde sele dönüşmesi

Potansiyel tehlike içeren bu doğa olayları için yeterli önlem alınmaz ise afet meydana gelebilir. Doğal olaylar, yeryüzündeki değişimler olarak tariflenirken afet, zarar getiren bir sonuç olarak ele alınır.

Dünyanın bir çok bölgesinde olduğu gibi ülkemizde de yeşil alanların hızlı bir şekilde tahrip edilmesi, kentleşmenin kontrolsüz bir şekilde yaygınlaşması, yapılaşma için tarım ve orman alanlarının yok edilmesi ile atmosferimiz için zararlı fosil yakıtların kullanılması ve sera gazlarının atmosfere bırakılması gibi bir çok yanlış faaliyetin ard arda yapılması ve bu yanlışlarda ısrar edilmesi neticesinde doğa olayları son bir kaç on yıldır oransal olarak daha fazla afete dönüşmektedir. IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)'ye (2013) göre de, "Birçok aşırı hava ve iklim olaylarında 1950'den beri değişiklikler olduğu gözlenmiştir. Küresel ölçekte, soğuk gün ve gecelerin sayıları azalmış, sıcak gün ve gecelerin sayısı artmıştır. IPCC raporunda, Kuzey Yarım Küre'de 1983 – 2012 döneminin son 1400 yılın en sıcak 30 yıllık dönemi olduğunu belirtilmiştir. Bu dönemde, atmosfer ve okyanuslar ısınmış, kar ve buz miktarları azalmış, ortalama deniz düzeyi yükselmiş ve sera gazlarının atmosferdeki birikimleri artmıştır.¹

Doğal Afet Türleri

Dünya genelindeki 31 çeşit doğal afet türününün 28 tanesini meteorolojik afetlerin oluşturduğu görülür. Tüm afetler ise 5 ana kategoride ele alınır ²:

- Jeolojik afetler (deprem, volkanik patlama, tsunami, kaya düşmesi, çamur akıntıları, heyelan),
- Klimatik afetler (sıcak dalgası, soğuk dalgası, kuraklık, dolu, hortum, yıldırım, kasırga, tayfun, sel, siklonlar, tornado, tipi, çığ, aşırı kar yağışları, asit yağmurları, sis, buzlanma, hava kirliliği, orman yangınları),
- Biyolojik afetler (erozyon, salgınlar, böcek istilası, orman yangınları),
- Sosyal afetler (yangınlar, savaşlar, terör saldırıları, göçler),
- Teknolojik afetler (maden kazaları, biyolojik-nükleer-kimyasal silahlar ve kazaları, sanayi kazalar, ulaşım kazaları)

Afet türleri arasında Klimatik afetler içinde yer alan sel; Altyapı ile doğrudan ilişkili olan afet türüdür.²

Sel ve Taşkın Arasında Bazı Farklar:

Sel

Sağanak yağışların ya da ani kar ve buz erimelerinin oluşturduğu sulardır. Bu sular, yamaçlardan aşağı hızla inerler ve birleşerek çoğalır. Böylece sel baskını meydana getirirler.

Seller, daha çok yukarı havzalarda ve yan derelerde ani olarak meydana gelirler. Fazla miktarda katı malzeme (sürüntü malzeme) içeren, yüksek hızlı akışa sahiptirler.

Taşkın

Toprağın geçici olarak; bir akarsu ya da çok miktarda yağmur veya diğer nedenlerle oluşan büyük su kütlelerinin baskınına uğramasına denir.

Taşkınlar daha çok vadi tabanlarında ve aşağı havzalarda meydana gelirler. İçerdikleri katı malzeme miktarı, sellere oranla daha az olan yüksek su akışlarını ifade ederler.

- Sellerde, su ile birlikte fazla miktarda iri daneli malzeme taşınırken, taşkınlarda ise iri daneli malzeme taşınımı çok azdır.
- Seller, çoğunlukla yukarı havza akarsularının yan derelerinde, dolayısıyla yüksek ve fazla eğimli küçük havzalarda meydana gelirken; taşkınlar, çoğunlukla akarsuların az eğimli vadi tabanlarında ve büyük havzaların aşağı kesimlerinde meydana gelirler.³
- Sellerin yatak dışına taşmasıyla, arazi suyla birlikte iri daneli malzeme ile kaplanır. Suların çekilmesinden sonra toprak, sürüntü malzeme ile kaplanmış ve verimliliğini kaybetmiştir.
- Taşkınlar ise, küçük dane boyutlu ve asılı sediment taşıyan bir su baskını niteliğindedir. Bu suların yatağına geri çekilmesinden sonra toprağın üzerinde verimliliğini arttıran ince bir sediment tabakası kalır.

Doğa Olayları Son Yıllarda Neden Daha Fazla Afete Dönüşmektedir?

- Yeşil alanların hızlı bir şekilde tahrip edilmesi,

- Kentleşmenin kontrolsüz bir şekilde yaygınlaşması,
- Yapılaşma için tarım ve orman alanlarının yok edilmesi,

Toprak kaplı zeminlerin hızla beton, taş ve asfalt kaplamaya dönmesi ile birlikte, yağışların önemli bir kısmı afete dönüşmektedir. Kaplamalı alana düşen yağışın akışa geçen miktarı, toprak zemine düşen yağışın akışa geçen miktarından, teorik olarak, üç kat fazla olmaktadır.

Bunun da ötesinde; atmosferimiz için zararlı fosil yakıtların kullanılması ve sera gazlarının atmosfere bırakılması ile yağış rejimlerinde düzensizlikler meydana gelmektedir.

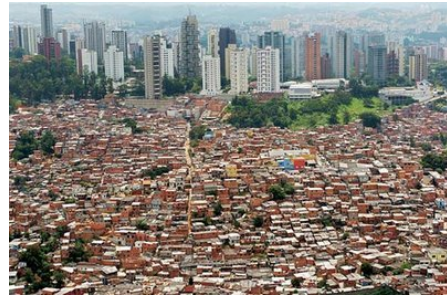
- Dere havza alanlarında yapılaşmalar,
- Derelerin ıslah edilmemesi ya da doğru ıslah projelerinin hazırlanmaması,
- Dere yataklarının kentleşme için deplase edilmesi,

gibi bir çok yanlış faaliyetin ard arda gerçekleşmesi ve bu yanlışlarda ısrar edilmesi global olarak değişen iklim şartları ile birleştiğinde, kentlerimiz için tehdit unsuru haline gelmektedir.

- 1) Metropoller başta olmak üzere şehirlerimizdeki su havzalarının ve dere yataklarının yakınındaki yapılaşmaların artarak devam etmesi neticesinde derelerin su rejiminde önemli artışlar olmaktadır.
- 2) Zemin akış katsayılarının artmasından dolayı yağış suları toprak tarafından emilmek yerine kaplamalı alanlar üzerinde akışa geçerek daha uzak mesafelere taşınmakta bir araya gelen yağış suları ulaştıkları bölgede afete dönüşebilmektedir.
- 3) Havza içindeki dereler; çevresindeki zeminin kaplamalı alan haline dönüşmesinden, yapılaşma ile derenin beslendiği su yollarının güzergahlarının değişmesi / düzensizleşmesinden dolayı kendi havzalarının yağış sularını taşıyamamaktadır.
- 4) Çevresinde kentleşmenin olduğu dereler; kentin değiştirdiği havza planına göre kesitleri hesaplanmalı ve bu yeni kesitlere göre mutlaka ıslah edilmelidir. Derenin yakınında hem sel hem de deprem riski açısından yapılaşmaya kesinlikle izin verilmemelidir.
- 5) Kentselleşme sırasında insan faaliyetleri ile yeni yerleşim alanları açılırken derenin deplase edilmesi ya da derelerin üzerinin uygun olmayan kutu kesit uygulamaları ile kapatılması sonucunda yağış sularının, yeni dere yatağı yerine öngörülmemiş bölgelerde toplanması veya dere yatağından taşması gibi durumlar ile karşılaşmaktadır.

İstanbul, Ankara gibi mega kentlerimiz başta olmak üzere pek çok kentimizde; Nazım İmar Planları, Deprem İmar Planları, Ulaşım Master Planları çalışmaları 5-10 yıllık aralıklar ile yapılırken Altyapı Master Planı için çalışma bulunmamaktadır.

İmar Planları ile sürekli değişen şehir dokuları için geneli kapsayacak Altyapı Master Planı çalışması yerine Altyapı sorunları bölgesel ve gününbirlik çözümler ile geçiştirilmektedir.

Resim 3 ve 4: Kontrolsüz kentleşme, dere ve havza alanlarında yapılaşmalar

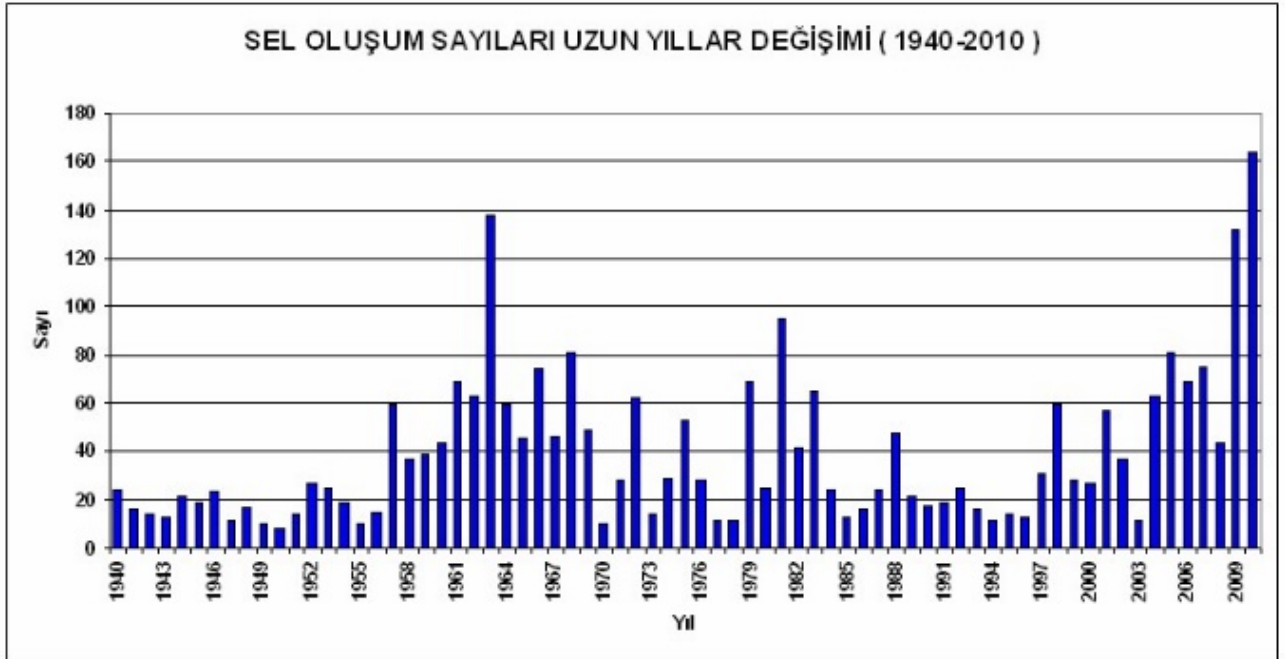
Küresel Ölçekte Neler Olmaktadır?

Birçok aşırı hava ve iklim olaylarında 1950'den beri değişiklikler olduğu gözlenmiştir.

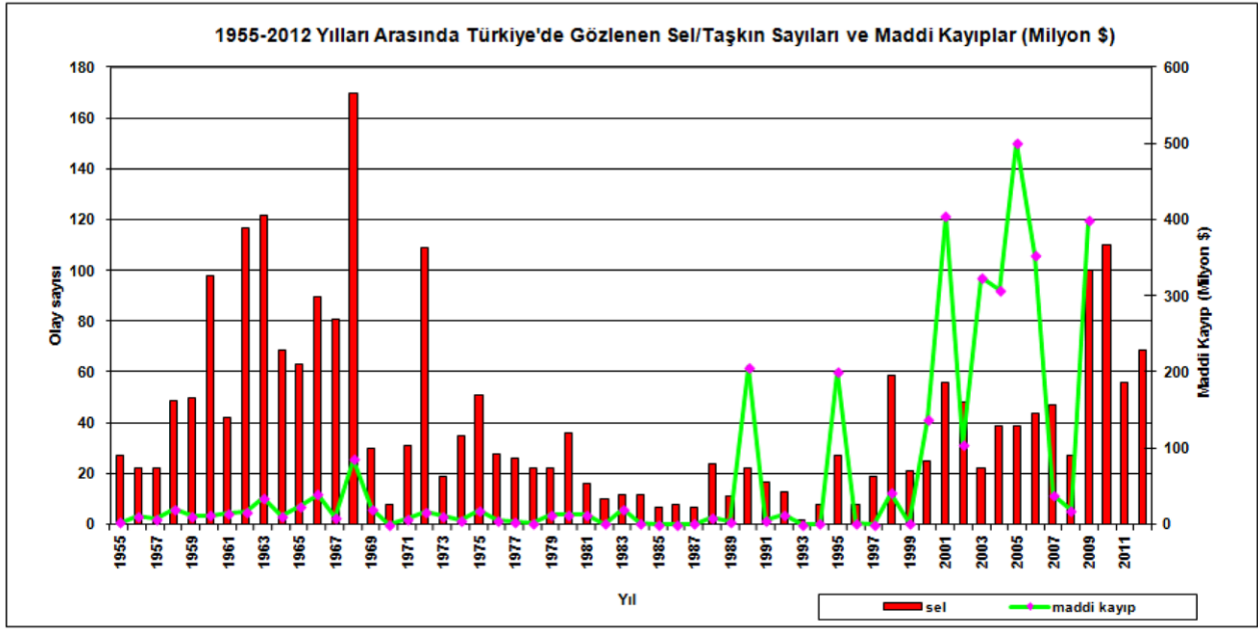
- Soğuk gün ve gecelerin sayıları azalmış, sıcak gün ve gecelerin sayısı artmıştır
- Kuzey Yarım Küre'de 1983 – 2012 döneminin son 1400 yılın en sıcak 30 yıllık dönemi olduğunu belirtilmiştir.
- Bu dönemde, atmosfer ve okyanuslar ısınmış, kar ve buz miktarları azalmış, ortalama deniz seviyesi yükselmiş ve sera gazlarının atmosferdeki birikimleri artmıştır.¹

Türkiye Ölçeğinde Neler Olmaktadır?

- Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün istatistiklerine göre; Sel oluşum sayısı 2005, 2006 yıllarında yılda 60-70 arasındayken 2008'de 130, 2009 'da 160'ın üzerine çıkmıştır.
- Bu yıllardaki maddi kayıp ise yıllık 400 milyon Amerikan Dolarının üzerine çıkmaktadır.

Şekil 1 Ülkemizde 1940-2010 Yılları Arasındaki Sel Oluşum Oranları

Şekil 2 Ülkemizde 1955-2012 Yılları Arasındaki Sel Oluşumları ve Maddi Kayıplar (milyon\$)

Tablo 1'de Ülkemizde Meteorolojik Karakterli Doğal Afetlerin Meydana Gelme Yüzdeleri:

Doğa Olayları	Yıllar		
	2015	2016	2017
Fırtına Hortum	%31	%45	%36
Şiddetli Yağış ve Sel	%31	%20	%31
Dolu	%15	%15	%16

2015, 2016 ve 2017 yıllarında; Türkiye'deki afetlerin ortalama %80'inden fazlası fırtına, şiddetli yağış/sel ve dolu afeti olarak gerçekleşti.

Resim 5: Dere ve havza alanlarında kentleşme

Tablo 2 - Türkiye'de 2015, 2016 ve 2017 Yıllarında Meydana Gelen Meteorolojik Afet Sayıları

YIL	2015	2016	2017
Afet Sayısı	731	654	598

Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre; bahsi geçen bu üç yıl, 1940'lardan beri ülke tarihinde en çok meteorolojik afetin görüldüğü yıllar olarak ön plana çıktı.

DMİ, Meteorolojik Karakterli Doğal Afetler 2017 yılı Değerlendirmesine göre;

- 2017 yılı içinde en fazla kuvvetli yağış ve sel felaketi İstanbul ve Antalya'da meydana gelmiştir. İstanbul ve Antalya'da sel afeti sayısı 10, Aydın'da 9, İzmir ve Muğla'da kuvvetli yağış ve sel afetinin sayısı 8'dir.
- 2017 yılında kuvvetli yağış ve sel afeti ülkemizin batı kesimlerinde diğer bölgelere göre daha fazla yaşanmıştır.
- 2017 yılında ülkemizde meydana gelen aşırı yağışlar sonucunda tüm bölgelerimizde toplam 187 sel olayı yaşanırken bunun 49 tanesi Marmara bölgesinde olmuştur.

Tablo 3 - Ülkemizdeki Fırtına/Hortum Sayısı verilmiştir

YIL	2015	2016	2017
Afet Sayısı	226	292	215

Uzun yıllar fırtına afeti sayılarına bakıldığında, son 10 yıl içerisinde fırtına afet sayısının önceki yıllara göre daha fazla yaşandığı görülüyor.

Son 10 yıla bakıldığında ise; 2016 yılı en fazla sel afet yaşanan yıl olarak kayıtlara geçmiştir.

2009 yılında İstanbul'un Silivri ilçesinde yaşanan sel felaketi, yukarıda açıklanan meteorolojik ve kentsel değişimlere örnek olabilecek özellikler taşımaktadır.

Son yıllarda özellikle Silivri'nin kuzeyinde inşa edilen konutlar ve çarpık kentleşme nedeni ile havza alanlarının akış katsayıları artmış ve yüzeysel akışın daha yüksek debi ile daha uzaklara taşınmasına sebep olunmuştur. O yıllarda değişen havza yapısına göre ıslah edilmemiş olan Boğluca Deresi yatağına sığmayarak yağış suları tüm ilçeye yayılmıştır. Yaşanan felaket can ve mal kaybına neden olmuştur. Silivri ile eş zamanlı gerçekleşen İstanbul'un Çatalca ilçesinde ve İkitelli semtindeki sel felaketlerinde toplam 26 kişi hayatını kaybederken 20 milyon Amerikan Dolarının üzerinde maddi kayıp meydana gelmiştir.

Resim 6 ve 7: İstanbul Silivri İlçesi yakınında meydana gelen selden görüntüler

Afet ve Altyapı

Klimatik afetlerin içinde yer alan, sel; altyapı ile doğrudan ilişkili olan afet türüdür.

Afete dönüşen doğa olayları ile karşılaşmamızın başlıca nedenleri:

- Kentselleşme artarken çarpık kentleşmenin de artıyor olması,

Metropoller başta olmak üzere şehirlerimizdeki su havzalarının ve dere yataklarının yakınındaki yapılaşmaların artarak devam etmesi neticesinde derelerin su rejiminde önemli değişiklikler olmaktadır.

- Toprak kaplı zeminlerin hızla beton, taş ve asfalt kaplamaya dönüşmesi,

Zemin akış katsayılarının artmasından dolayı yağış suları toprak tarafından emilmek yerine kaplamalı alanlar üzerinde akışa geçerek daha uzak mesafelere taşınmakta bir araya gelen yağış suları ulaştıkları bölgede afete dönüşebilmektedir.

- Dere havza alanlarında yapılaşmalar,

Havza içindeki dereler; çevresindeki zeminin kaplamalı alan haline dönüşmesinden, yapılaşma ile derenin beslendiği su yollarının güzergahlarının değişmesi / düzensizleşmesinden dolayı kendi havzalarının yağış sularını taşıyamamaktadır.

- Dere ıslahlarının yapılmaması,

Çevresinde kentleşmenin olduğu dereler; kentin değiştirdiği havza planına göre kesitleri hesaplanmalı ve bu yeni kesitlere göre mutlaka ıslah edilmelidir. Derenin yakınında hem sel hem de deprem riski açısından yapılaşmaya kesinlikle izin verilmemelidir.

Dere yataklarının kentleşme için deplase edilmesi, kentselleşme sırasında insan faaliyetleri ile yeni yerleşim alanları açılırken derenin deplase edilmesi ya da derelerin üzerinin uygun olmayan kutu kesit uygulamaları ile kapatılması sonucunda yağış sularının, yeni dere yatağı yerine öngörülmemiş bölgelerde toplanması veya dere yatağından taşması gibi durumlar ile karşılaşmaktadır.

Afet ve Altyapı Mühendisliği

Altyapı kavramı, genel tanımı ile bir işletmenin çalışması için gerekli temel fiziksel yapıyı ele almaktadır. Altyapı; mimari, inşaat, elektrik, mekanik vb. unsurların bir arada çalışmasını sağlayan kavramdır. Afete dönüşen doğa olayları ile baş edebilmek için altyapı tasarımlarını; doğa kanunlarını gözeterek yapmak ve önleyici altyapı çözümlerini geliştirmek gerekir.

Altyapı konularının daha fazla önem kazanması, Altyapı Mühendisliği kavramının tasarımda giderek yaygınlaşması ile mümkün olacaktır.

Altyapı Mühendisliği, gelişen endüstri ve teknoloji ile birlikte etkileşim halinde bulunduğu onlarca mühendislik dalına ve mimari unsurlara hizmet eden ve tüm bu disiplinlerin koordinasyonunu sağlayan başlı başına bir mühendislik dalıdır.

Resim 8 ve 9: Menfez ve boru hattı hendek yapım çalışmaları

- Türkiye’de altyapının yeteri kadar anlaşılması ve tasarımlarda gereken önemin gösterilmemesinden dolayı binaların, tesislerin ve her türlü yapının tasarım ve uygulamalarında önemli hatalar yapılmaktadır.
- Bu yapıların işletmeye alınmasından sonra, yapılan hatalar, karşımıza mal ve can güvenliğimizi tehlikeye sokan sonuçlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Resim 10 ve 11: Dere ıslahı ve menfez yapısı

Yapılarda Altyapı Tasarımını Olumsuz Etkileyen Durumlar

Projenin hızlıca bitirilmesi amacı ile Altyapı başta olmak üzere proje safhalarını olumsuz etkileyen etmenleri bir kaç başlıkta toplayabiliriz:

- Malzeme ve nakliye gibi genellikle dövize endeksli giderlerdeki fiyat artışının proje maliyetini etkileme kaygısı,
- Yatırımcının, projeyi erken teslim alarak bir an önce projeden gelir etmeye başlaması ile projeyi gerçekleştirmek için aldığı kredileri zamanında geri ödemek istemesi,

Resim 12 ve 13: Yağmursuyu boru hattı ve elektrik hattı hendek çalışması

Tabi bu temel nedenlerin yanında;

- İşveren/yatırımcının, şahsi isteklerinin ivedilikle yerine getirildiğini görmesi,
- Bir an önce projenin tamamlanmış olduğuna şahit olması ve sonrasında duyulacak özgüven ve alınacak haz,
- İş dünyasında kazanacağı prestij,

projenin sahadaki imalat hızının artmasında önemli etkenlerdir.

- Projenin herhangi bir aşamasında, projenin yatırımcısının ve/veya sahibinin değişmesi ile birlikte projenin başında tasarlanan amacından sapılarak başka bir amaca hizmet eder hale getirilmesidir.

Örneğin; projenin başlangıç aşamasında konut olarak düşünülen kısımların tasarım devam ederken ofise dönüştürülmesi ya da ofis olarak düşünülen kısımların otele dönüştürülmesi ile birlikte altyapı ihtiyaçları yönünden önemli değişiklikler gerektirmektedir.

Resim 14 ve 15: İshale hattı ve dere ıslah projesi

Yatırımcının projenin tamamlanmasının ardından başka bir müşteriye satılacak olması yada işletmenin farklı bir firma tarafından yapılacak olması yatırımcının projeye göstermesi gereken titizlikten ödün vermesine neden olmaktadır.

Resim 16: Hızlı kentleşme

Yapı tasarımlarındaki altyapı yanlışlarının başında, üstyapı tasarımı tamamlanmadan, üstyapının ihtiyaçları ortaya çıkmadan sahada inşaatın başlaması ve altyapının inşaatının da bu süreçte tamamlanmaya çalışılmasıdır. Genel olarak; Altyapı tasarımı, üstyapının ihtiyaçlarına göre şekillenir ve üstyapı tasarımından sonra başlar ancak imalat olarak üstyapıdan önce başlamak durumundadır. Yapıların altyapısının tamamlanarak toprak üstündeki kısmın, üstyapının, bir an önce görünür olmaya başlaması için projelerde zaman zaman bazı yanlışlıklar yapılmaktadır. Afete dönüşen doğa olayları ile baş edebilmek için altyapı tasarımlarını doğa kanunlarını gözeterek yapmak ve/veya önleyici altyapı çözümlerinin geliştirmek gerekir.

Türkiye'deki altyapı tasarımına ve uygulamalarına verilen önem henüz Avrupa ve Amerika'da verilen değer kadar değildir.

Afete Dirençli Kent Nasıl Olmalıdır?

Kent dokusunu oluşturan her türlü üstyapı, altyapı ve ulaşım sistemlerinin;

- Merkezi veya yerel yönetimlerin izin verdiği konumlarda,
- İlgili yönetmelik, şartname ve standartlara uygun olarak projelendirilmesi,
- İlgili yönetmelik, şartname ve standartlara uygun olarak inşaatının yapılması,
- Bu aşamaların bir denetim sürecinden geçmesi,

afete dirençli kentlerin oluşmasında en önemli unsurlardır.

Yapılan en büyük yanlışlardan biri, üstyapı tasarımı tamamlanmadan, üstyapının ihtiyaçları ortaya çıkmadan sahada inşaatın başlaması ve altyapının inşaatının da bu süreçte tamamlanmaya çalışılmasıdır. Altyapı tasarımı, üstyapı tasarımından sonra yapılır ancak imalat olarak üstyapıdan önce başlamak zorundadır. Yapıların altyapısının tamamlanarak toprak üstündeki kısmın, üstyapının, bir an önce görünür olmaya başlaması için projelerde zaman zaman bazı yanlışlıklar yapılmaktadır. Türkiye'deki özellikli yapıların sahadaki imalatı

genellikle proje tasarımı ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilir. Hatta bazen tasarımın da önüne geçmektedir.

Sunumun başında açıklandığı gibi ilgili devlet kurumları tarafından hazırlanan yönetmelikler ve şartnameler tasarımın Türkiye şartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesinde önemli rol oynar.

Ülkemizde son yıllarda gerçekleştirilen yabancı yatırımcılı/ortaklı projelerin artması ile henüz tanımlanmamış kriterlerin TSE tarafından muadili Avrupa Normalarından alınarak Türkiye'ye adapte edilmesi ile ulusal standartlarımız nitelik ve nicelik olarak gelişme göstermiştir.

Türkiye'de Altyapı Mühendisliği Tasarımında Uyulması Gereken Kurallar:

Şartnameler, Yönetmelikler ve Standartlar ve Örneklemeler:

Türkiye'de altyapı tasarımında kullanılan şartnameler, devlet kurumlarının (DSİ, KGM, İSKİ, vb.) yayınladıkları genel şartnameler başta olmak üzere; büyük projelerin ihalesinden önce yayınladıkları projeye özel şartnamelerdir.

Örnek Şartnameler:

- Kazı İşleri Teknik Şartnamesi, (DSİ)
- Dolgu İşleri Teknik Şartnamesi, (DSİ)
- Drenler ve Drenaj İşleri Teknik Şartnamesi, (DSİ)
- Karayolları Teknik Şartnamesi (KGM)
- İçmesuyu Arıtma Tesisi Projesi Proses Şartnamesi, (İLBANK)
- İçmesuyu Mekanik Projelerinin Hazırlanmasına ait Teknik Şartname, (İLBANK)
- Su Alma Yapıları Teknik Şartnamesi, (İLBANK)

Yönetmelikler:

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere devlet kurumları tarafından hazırlanan imar ve yapıyı ilgilendiren yönetmeliklerdir.

Örnek Yönetmelikler:

- Atıksuların Kanalizasyona Deşarj Yönetmeliği, (İSKİ)
- Karayolu Yolboyu Mühendislik Yapıları için Afet Yönetmeliği (KGM)
- Altyapı Tesislerinin Koordinasyonuna İlişkin Yönetmelik (ÇŞB)

I. Standartlar:

TSE tarafından hazırlanan standartlardır. Özel durumlarda, TSE'nin görevlendirdiği durumlarda meslek odaları tarafından hazırlanan ve yine TSE tarafından yayımlanan standartlardır. İlave olarak ilgili konuların Türk Standartlarında yer almadığı yada yeterli şekilde detaylandırılmadığı durumlarda tasarımlarda uluslararası standartlara da başvurulur.

Örnek Standartlar:

- TS 418-prEN 12201-3 Plâstik boru sistemleri - İçme ve kullanma suyu için - Polietilen
- TS 9128 Borular- Sert PVC'den, drenaj için
- TS 1479 Yağmur suyu ızgara takımları

Altyapı Tasarımı Hangi Temel Adımlardan Oluşur?

- 1) İlgili Mercilerden Gerekli İzinlerin Alınması
- 2) Müşavirlik Hizmetleri
- 3) Hazırlık Çalışmaları
- 4) Detaylı İnceleme
- 5) Toprak İşleri Tasarımı
- 6) Üst yapıya hizmet edecek yol, köprü, viyadük vb. tasarımı
- 7) Üst yapıya hizmet edecek enerji dağıtımı, su, kanalizasyon, drenaj vb. hatların tasarımı

Bu raporun konusu dahilinde olan 7. madde temel olarak aşağıdaki alt başlıkları içermektedir:

- 7) Üst yapıya hizmet edecek enerji dağıtımı, su, kanalizasyon, drenaj vb. hatların tasarımı
  - a) Yeraltısuyu deşarj hatlarının tasarımı,
  - b) Yağmursuyu hatlarının (yol, yüzeysel ve çatı alanlarının drenajı için) tasarımı,
  - c) Atıksu hatlarının tasarımı,
  - d) Temizsu hatlarının tasarımı,
  - e) Arıtma Tesisi
  - f) Basınçlı hatların (temizsu ve yangın hidrant hattı) tasarımı,
  - g) Su depolama sistemlerinin tasarımı,
  - h) Terfi merkezleri tasarımı
  - i) Elektrik (OG, AG vb.) ve Data (Telekom, CCTV vb.) hatlarının altyapı tasarımı,
  - j) Yakıt hidrant hatlarının tasarımı (havalimanlarında ve petrokimya tesislerinde),
  - k) Doğalgaz hatlarının tasarımı,
  - l) Katı atık yönetimi

Yukarıda sıralanan ve altyapı tasarımı ile ilgili olan afet türü çoğunlukla seldir. Bu sebepten sele neden olan yağışların kontrol altına alınması ile ilgili olarak yağmursuyu drenaj sistemler hakkında aşağıda daha detaylı bilgi verilmektedir:

Altyapı Tasarımında Yağış Sularının Kontrol Altına Alınması

Yeraltısuyu Deşarj Hatlarının Tasarımı

Zemin etüt raporu gözönüne alınarak yeraltısuyu seviyesi hakkında bilgi edinilir. Yağışlı mevsimlerde yeraltısuyu seviyesinin yükselmesi ile üst yapının temelini su içinde kalacak olması ya da su seviyesinin temeli su içinde bırakacak kadar yükselmemesi durumunda bile kapiler kuvvetler etkisi ile temele doğru su seviyesinin azar azar yükselmesinin önüne geçmek; dolayısı ile binanın temelini su ve/veya rutubetten korumak amacı ile temelin altına veya çevresine yeraltısuyu drenaj sistemi tasarlanmalıdır. Tasarım aşağıdaki ana başlıklar ile özetlenebilir:

- Yeraltısuyu drenaj sistemi geometrisinin belirlenmesi,
- Delikli drenaj borusunun döşenmesi,
- İnce daneli granüler malzeme döşenmesi,
- Geotekstil yerleştirilmesi,
- Kaba daneli granüler malzeme döşenmesi,
- Uygun deşarj noktasına bağlantı yapılması

Yeraltısuyu drenaj hatlarının binanın temel altında kalması durumunda;

- Temizleme tapalarının teçhiz edilmesi,
- Muayene bacalarının yerleştirilmesi,
- Cazibe ile deşarj edilecek noktaların belirlenmesi,

- Yağmursuyu Drenaj Hatlarının (yol, yüzeysel ve çatı alanlarının drenajı için) Tasarımı

Yağmursuyu drenaj sistemi boyutlandırılırken ilk adım verilen periyotta yağış şiddetini tahmin etmektir. Drenaj alanının büyüklüğüne ve yağış süresine göre farklı hesap yöntemleri (Mockus Metodu, Sentetik Metot ve Rasyonel Metot vb.) kullanılarak proje sahasında yağışlardan dolayı olabilecek yüzeysel akış debisi, seçilen yöntemin akış katsayısı da hesaba katılarak, belirlenir.

Akış katsayısı; zeminin yeşil alan olması; bu yeşil alanın eğimi, işlenmiş yada işlenmemiş toprak olması, kaplamalı alan olması; bu kaplamalı alanın asfalt, beton yada kilit taş ile kaplanmış olması; bu alan içinde çatı yüzeylerinin bulunması; bu çatı yüzeylerinin yeşil, şingle, kiremit yada teras çatı gibi özelliklerde olmasına bağlı olarak farklılıklar gösterir.

Proje alanının meteorolojik verileri ise; ilgili bölgenin Meteoroloji İstasyonundan elde edilir. Yağış şiddetine esas olan değerler; meteoroloji istasyonunun belirli yıllar arası için yayımladığı ortalama standart yağış süreleri ve yağış şiddet tekerrür eğrilerini kapsayan grafiklere göre hesaplanır.

Hesaplamalarda kabul edilen yağış şiddetleri son yıllarda küresel ısınma, kentleşmenin artması, doğal su kaynaklarının tüketilmesi ve yeşil alanların azaltılması sonucunda hesaplanamayan ve öngörülmesi gittikçe zorlaşan değişken yağış rejiminin oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Örneğin; yağmursuyu hattı tasarımında alınan tekerrür sayısı artık literatürdeki son 40-50 yıllık verileri yansıtmamaktadır. Küresel ısınma ve bölgesel durum göz önüne alınarak bu değerler revize edilmelidir.

İçinde bulunduğu havzadan kendisini çevreyelen fiziksel engel ile ayrılmış alanların yağmursuyu drenaj sistemi tasarlanırken alanın zemin yapısı sistemin oluşturulmasında önemli rol oynar. Rasyonel Metot'ta kullanılan «C» akış katsayısı doğal zeminde 0,30 civarındayken kaplamalı alanlarda 0,90'a kadar çıkmaktadır. Bu da öngörülen yüzeysel yağış debisinin teorik olarak 3 katına çıktığını göstermektedir.

Tasarımdaki diğer önemli unsur, yağmursuyu miktarının hesabından sonra yağmursuyunu alıcı ortama iletecek kanal, boru vb. yapının hidrolik hesabıdır. Rasyonel metotta; Chezy (Kutter), Hazen-Williams, Manning ve Darcy-Weisbach denklemleri kullanılır:

Bu denklemler içinde en çok tercih edilen Manning denklemidir.

Manning katsayısı (n) suyun taşındığı boru veya kanalın içindeki hızı hesap ederken malzemenin akışa etkisini tanımlar. Bir kaç on yıldır kullanılan plastik esaslı malzemelerin kullanılması ile pürüzlülük son derece azaltılmış, boru veya kanalların eskiden kullanılan beton borulara göre taşıma kapasitesi arttırılmıştır.

Yağmursuyu drenaj sistemleri, kontrol amaçlı sistem üzerine yerleştirilen menholler ve sert kaplamalı alanda yüzeysel akışa geçmiş yağış sularını boru, menfez, kanal gibi kapalı sistemlerin içine almak ve bu esnada yüzeyden gelen sürüntü malzemeleri tutmak amacı ile sisteme yerleştirilen ızgaralardır. Izgara kapasiteleri, bağlandığı yağmursuyu hattının kapasitesi kadar önemli olup periyodik olarak temizlenmesi sistemin verimli bir şekilde çalışmasını temin eder.

Çatı yağmursuyu drenajında debi hesabı için aynı tekerrürde daha kısa süreli yağışlar esas alınarak çatının daha şiddetli yağışa maruz kalacağı öngörülür. Bu öngörü ile çatı alanlarından çatı oluklarının hesabı yapılır ve bu debiye uygun çatı iniş borularının sayısı ve çapı belirlenir.

Son yıllarda artan yeşil çatı seçeneği ile de suların sisteme daha düşük hızlarda verilmesi ve yağışın bir kısmının yeşil çatılarda absorbe edilmesi mümkün olmaktadır.

Bu sistem ile estetik bir görüntü sağlanırken yatay boru çaplarında ve iniş borusu sayılarında da önemli azalma olmaktadır.

Çatı yağmursuyu drenajı cazibeli (konvansiyonel) ve vakumlu (tam dolu kesitli) olmak üzere iki türlü sağlanır. Cazibeli sistemde çatı veya teras yüzeyinden oluk veya derelere aktarılan yağmursuları iniş boruları ile yağmursuyu toplama sistemine verilir.

Vakumlu sistemde ise üzerinde belli bir su yükü oluşunca açılan özel süzgeçler yardımı ile daha küçük çaplı yatay borular ve daha az süzgeç ile daha düşük maliyetli sistemler yapılabilir.

Drenaj Hendekleri ve Kanalları

Drenajlar genel olarak yapım şekillerine göre iki kısma ayrılırlar. Yukarıda özetlenen sistemler kapalı (gömülü) sistemler iken dere ıslahı tasarımı açık drenaj sistemine bir örnektir. Yağış, yeraltı veya sulama sularını araziden uzaklaştırmak maksadıyla yapılan tesislerdir. Tesisin yapım büyüklüğüne göre iki şekilde isimlendirilirler.³

- I. Drenaj hendekleri
- II. Drenaj kanalları

Dere Islahı

Derelerin yataklarının doğal yollar ya da insan faaliyetleri ile dolması sonucunda akış kesitinde küçülme meydana gelir. Dolan bu malzemeler temizlik ve bakım çalışmaları ile giderilemiyorsa kalıcı çözümlerin uygulanması gerekir. Çevresindeki yerleşim bölgelerinin genişlemesinden dolayı dereye gelen yüzeysel yağış sularının artması ve insan faaliyetleri sonucunda dere yatağının deplase edilmesinin gerektiği durumlarda da kalıcı önlemler almak gerekir. Tüm bu durumlarda derelerin ıslah edilmeleri gerekir.

Dere ıslahı, az debiye sahip dereler için basit bir şekilde; sürüntü malzemedan temizlendikten sonra havzasına uygun olarak derinleştirilerek dere tabanının doğal olarak bırakılması ve şev duvarlarının beton veya taş ile kaplanması ile yapılabilir.

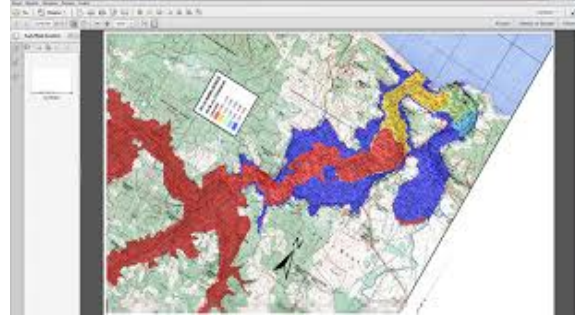
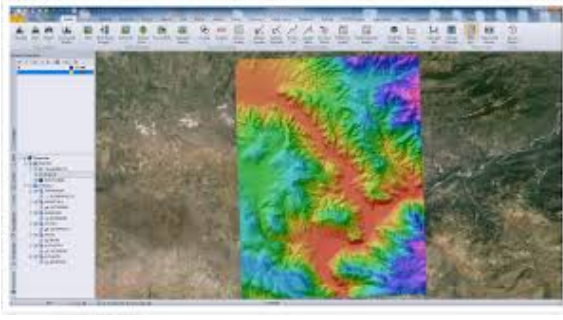
Derenin debisinin fazla olduğu durumlarda, havzası hesaplanarak ve üzerindeki, varsa, sanat yapıları hesaba katılarak, uygun hidrolik kesite göre dere kesiti revize edildikten sonra gerekiyorsa güzergahının değiştirilmesi (deplase edilmesi), üzerindeki sanat yapılarının kapasitelerinin yeni kesite uygun hale getirilmesi ve derenin tüm kesit yüzeylerinin beton veya taş ile kaplanması şeklinde yapılabilir.

Resim 18 ve 19: Islahı tamamlanmış dereler

Taşkın Riski Analizinin Yapılması

Türkiye’de taşkınlar can ve mal kaybının en fazla olduğu doğal afetlerdendir. Türkiye’de büyük taşkınlar bölgesel iklim, topografya ve yağış alanı büyüklüğü faktörlerinin birleşiminden oluşur. Kuzey, batı ve güney sahillerimizdeki denizlerden iç kısımlara doğru uzaklaştıkça atmosferdeki nem azalır. Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde olduğu gibi nemli hava akışına dik yüksek kotlu alanlarda şiddetli yağışlar ve büyük taşkınlar oluşur.

Resim 20 ve 21: Taşkın risk analizi modellemeleri

Farklı karakteristikleri temsil eden veri katmanlarının bir arada değerlendirilmesi, taşkın riski taşıyan bölgelerin belirlenmesinde önemlidir.

Büyük havzaların önemli taşkınları mevsimlik kar birikiminin yağmur ile birleşiminden oluşur.

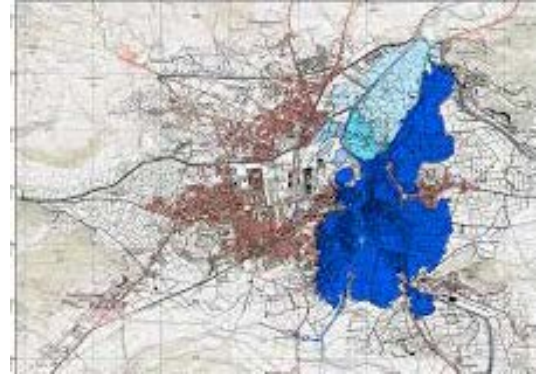
Küçük havzaların büyük taşkınları ise konvektif fırtınaların oluşturduğu şiddetli yağışlardan oluşur. Taşkın olaylarının temel etkeni her ne kadar yağış olarak bilinse de, akarsu havzalarına ait doğal özelliklerin gün geçtikçe tahrip edilmesi, yoğun arazi kullanımlarının olması ve akarsu yataklarına yapılan yanlış müdahaleler, havza ve akarsu yatakları için normal olan yağışların bile taşkınlara yol açmasına neden olmaktadır.

Ayrıca akarsular üzerinde yapılan sanat yapıları, bazen daha önce risk taşımayan özelliklerin, risk olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu da akarsu yatağı kenarındaki arazi kullanımları için yapılacak risk yönetimi çalışmalarında bazı yeni planların dikkate alınmasına neden olmaktadır.

Sistematik bir süreç olan risk yönetimi;

- Riskin tanımlanması,
- Risk analizi
- Risk miktarının belirlenmesi

adımlarından oluşur.

Resim 22 ve 23: Taşkın risk analizi modellemeleri

Olası bir taşkında can ve mal kaybını en aza indirmek ve taşkın olumsuz etkilerinin azaltılması için yapılması gereken çalışmalar taşkın alanlarındaki risk yönetimi ile gerçekleştirilebilmektedir.

Risk yönetimi çalışmalarında yapılması gerekenler:

- Tehlike ve riskler belirlenir,
- Risk senaryoları hazırlanır,
- Korunma ve zarar azaltma önlemleri seçilir,
- Sonuçlar güncel haritalar ve grafikler ile ortaya konur,
- Kullanılabilecek kaynak ve imkânlar belirlenir,
- Afetten korunma ve afet müdahalesi için en uygun seçenek ve öncelikler hakkında kararlar verildikten sonra uygulamaya geçilir.⁴

Bir bölgenin taşkın riskini hesap ederken havza planının önce 1/5000 sonra 1/25000 ölçekli haritalar ile incelenmesi ve taşkın riski olan bölgelerin arazide de gözlenmesi gerekir. Arazi içerisinde kuru yada canlı dere ve nehir yataklarının ilgili şartnamede istenen tekerrür sayısına göre derenin havza alanı ile havzadan gelen debinin tahkiki yapılır. Bu sayede derenin yeterli kesitte olup olmadıkları araştırıldıktan sonra su yolu üzerindeki köprü, menfez gibi sanat yapılarının ve yolların akış kesitini küçültmediğinden emin olmak için de tahkik yapılmalıdır.

Risk altındaki bölgelerin alınacak önlemler ile risk durumlarını en aza indirilir. Alınacak önlemlerden bazıları:

- Derelerin kesitlerini büyütürerek dere ıslahı yapılması,
- Su yolu üzerindeki sanat yapılarının daha fazla debiyi geçirebilecek kesite göre yeniden tasarlanması,
- Küçük risklerin olduğu yerlerde istinat duvarı tasarlanması,

gibi önlemlerin alınması sayılabilir.

Kentlerin Altyapı Sorumluluğu

Kentlerin Altyapı sorumluluğu belediyelerdedir.

Belediye sorumlulukları, altyapıların;

- Tesis edilmesi,
- İşletmeye alınması ve işletilmesi,
- Bakım ve onarımlarının yapılmasını,

kapsamaktadır.

Belediye bu sorumluluklarını yerine getirirken; yağış verileri ile birlikte dere, deniz gibi alıcı ortam güncel bilgilerinin, artık dijital platformlara taşınmış olmasından dolayı; Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) gibi sürekli güncel kalabilen veriler ile çalışması, problemin nedenine hızlı bir şekilde ulaşması yanında sorunları da hızlı bir şekilde gidermesini sağlayacaktır.

Altyapı Tasarımında Güncel Teknolojilerin Kullanımı

Uygun IT (Bilgi Teknolojileri) altyapısının, finansman ve teknik olarak, oluşturulması sayesinde fiziksel altyapı konusunda ileri teknolojiden faydalanılabilmektedir.

Fiziksel altyapı unsurlarından boru ve kanal, içindeki sıvı akışlarının sensörler aracılığı ile izlenmesi ve akış bilgilerinin IoT (Nesnelerin İnterneti) üzerinden analitik sistemlere aktarılması sonrasında bu bilgilerin iklim ve bölgesel yağış vb. veriler ile birlikte değerlendirilerek ileriye yönelik altyapı tasarımlarına yön verilebilmektedir.

Benzer uygulamalar daha yüksek proje ve inşaat maliyeti gerektiren yanıcı ve patlayıcı madde iletim boru hatları için hali hazırda kullanılmaktadır.

Türkiye'deki Altyapı Tasarımları, Uygulamaları ve Yönetmelik Konularındaki Eksiklikler

Altyapı tasarımlarında deprem unsurunun göz önüne alındığı ve 2007 yılında yayımlanan "Altyapılar için Afet Yönetmeliği" ile tasarımlarda deprem riski hesaba katılması sağlanmaktadır.

Gelişen bilime ve değişen standartlara istinaden şu an hazırlık aşamasında olan ve Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen; bazı üniversitelerden (BÜ, İTÜ, ODTÜ, TED) akademisyenlerce ve bazı kamu kurumlarının (BOTAŞ, TCDD) destek ve koordinasyonları ile "Altyapılar için Deprem Yönetmeliği" çalışması yakın zamanda yönetmelikteki güncellemeler ile hayata geçirilecektir.

"Altyapılar için Afet Yönetmeliği" nin yerine geçecek bu çalışma "Altyapılar için Deprem Yönetmeliği" adı altında yayımlanacak ve aşağıdaki altyapı unsurları hakkında şartnameler içerecektir:

- Tüneller ve Yeraltı Yapıları (istasyon, depo vb.),

- ❑ Köprüler,
- ❑ Boru hatları,
- ❑ Limanlar (mevcutların revizyonları dahil),
- ❑ Enerji Nakil hatları (trafo, şalt sahası, yüksek gerilim hatları, elektrik panoları).

Bu yönetmelik ile daha güvenli ve sürdürülebilir altyapı projelerinin tamamlanması öngörülmektedir.

Kaynakça

- 1- IPCC, 2013: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change
- 2- AFAD – Doğal Afetler – 2019
- 3- DSİ Drenler ve Drenaj İşeri Teknik Şartnamesi - DSİ Proje ve İnşaat Dairesi 2006 Şartnamesi
- 4- Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Taşkın Risk Alanlarının Belirlenmesi: Artvin İli Örneği - Kahraman OĞUZ, Esin OĞUZ, Mustafa COŞKUN - 4. Ulusal Taşkın Sempozyumu, 21-24 Kasım 2016, Rize
- 5- Evolution of American Engineering Education

2015 Conference for Industry and Education Collaboration, Copyright ©2015, American Society

for Engineering Education - Professor Marjaneh Issapour (Farmingdale State College) &

Dr. Keith Sheppard (Stony Brook University) - Session ETD-315

- 6- Mühendislik Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar

Muhsin Tunay GENÇOĞLU , Eda GENÇOĞLU

Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü 23279 ELAZIĞ

- 7- Menfezlerin Projelendirilmesinde Kullanılan Taşkın Hesap Metotlarının Değerlendirilmesi – Mualla Öztürk, Nihat Kaya, yşe Hülya Aşkan - SAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 7. Cilt 2.sayı (Temmuz 2003)
- 8- İlbank - İçmesuyu Mekanik Projelerinin Hazırlanmasına Ait Teknik Şartname -2013

Av. FİLİZ SARAÇ- Değerli katılımcımız Nevzat Beye de teşekkür ediyorum. Birkaç tane soru alalım. Soru sormak isteyen var mıydı konuyla ilgili? Bu seminerde herkes çok iyi öğrenmiş durumda, kesinlikle soru yok. Buyurun Hocam.

Av. HAYRETTİN TEKİN- Sevgili Başkana bir soru sormak isterim. Daha doğrusu bir pencere açmak istiyorum. Şimdi dış çekmek için dış doktoru olmak gerekiyor ve ilgili bir meslek grubu olması gerekiyor. Keza ilaç satarken veya avukatlık hizmeti yaparken veya bir şirketin muhasebesini tutarken dahi bir meslek grubu olması gerekiyor. O meslek grubunun tekil, binlerce, yüzlerce insanın yaşadığı binaları yapan müteahhitlik kavramını bence İnşaat Mühendisleri ve Mimar Mühendisler Odalarının bir değerlendirmesi gerekmez mi? Bunu neden tekelinizde tutmayı düşünmüyorsunuz? Daha önce işte belli sermayesi olan kişilerin inşaat yapmasına neden odalar tepki göstermiyor ve sonrasında da sorunun ikinci kısmında da şunu söyleyeyim: Kamuda görevli meslektaşlarınızın görevini kötüye kullanırken veya kamu gücünü kötüye kullanırken yaptıkları hatalardan ve verdikleri zararlardan dolayı meslek odaları bunlara bir yaptırım uyguluyor mu veya burada bir disipline gitmek gerekir mi? Bir pencere açmak istedim.

NUSRET SUNA- Teşekkür ederim sorularınız için. Şimdi şöyle, maalesef ülkemizde Müteahhitlik Yasası çıkmadı, çıkmıyor. Hatırladığım kadarıyla yaklaşık bundan 15-20 gün önce müteahhitlikle ilgili bir düzenleme daha yeni yapılıyor. 15 gün önce bir düzenleme daha, şimdi benim meslek yaşı 44, meslek yaşı dediğimiz anda mezun olduğumuzdan bu yana hemen hemen hep bu konuların içindeyiz sevgili meslektaşlarım, Hayrettin Bey. Şimdi o zamanlardan bu yana hep söylüyorduk, müteahhitliğin tanımı yapılması lazım. Türkiye’de müteahhitlik tanımı daha yok. Bunu saygıyla analım, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de meslektaşımızdı, ona da söylendiği zaman “*yaparız, ederiz*”, ama Meclise geldiği zaman maalesef şu güne kadar müteahhitliğin tanımı yapılmadı. Yapılmaz da, niye yapılmaz? Mecliste şu an kaç milletvekili var artık bilmiyorum, eskiden 450’ydi. O zamanlar şeydi, şimdi 600 civarında, şöyle bir bakın meslek dağılımına, büyük bir bölümü müteahhittir. Siz eğer müteahhit tanımını yapar, kurula oturtursanız Meclistekilerin hiçbirisi iş yapamaz. Bundan dolayı çıkmaz. Madem konu açıldı, şöyle bir bilgilendirme yapayım: Çok doğru bir şey hatırlattınız. Almanya’da kayıtlı müteahhit sayısı 3 000 küsur, Euro bölgesi Avrupa’da 38 000 civarında, Türkiye’de 328 000 müteahhit var, gerisini siz düşünün.

Şimdi şöyle deniliyor açıkçası: Cebine 5 000 lira koyan, niye 5 000 lira demişler? Ticaret Odasına gidip kaydınızı yaptırdığınız anda müteahhitsiniz, bitti. Gidin, eşiniz, dostunuz varsa bütün işlerin ihalesine girip işi yapabilirsiniz. Maalesef ülkemizde bu durum, ama şu son 15 gün önce çıkan yönetmeliği birazcık daha okumamız lazım. Ben de üzerine pek şey yapamadım. İyiye doğru bir gelişmedir diye umuyorum, en azından galiba bir sınıflandırma, kademelendirme yapıldı diyelim ki sulandırmadan altını doldurarak onu destekleyelim. Yani olumlu olan şeyi destekleriz. O ülkemizin en büyük ihtiyacı. Meslektaşlarımızın yaptırımlar evet, bizim de, sizlerin de meslek odasında olduğu gibi kurullarımız var. Onur kurulumuz vardır, üst birliğin de bir onur kurulu vardır. Şimdi serbest çalışan arkadaşlarımıza cezalar veriyoruz. Tabii belki bunları takip edemiyorsunuz, ama oda merkezimizde 15 günde bir yapılan yönetim kurulu toplantısına bakanlığımızdan, ilgili olan Bakanlığımız -Çevre ve Şehircilik Bakanlığı- son bu yapı denetim sisteminden dolayı çıkan olumsuzluklardan dolayı her 15’te bir 40’a yakın dosya önümüze gelir. Şöyle der: “*Bunlara biz ceza verdik, siz de kendi içinizdeki iç hukuk kurallarını işletin, gerekeni yapın*” Onları serbest çalışanlara veriyoruz, ama kamu çalışanlarına biraz evvel Sayın Başkan da söyledi, kamu çalışanlarına galiba soruşturma açmak zor.

Av. FİLİZ SARAÇ- 4483 sayılı Kanun var.

NUSRET SUNA- Zor, ama Şu var: Zamanında biraz evvel adını anmış olduğum Sayın Sileyman Demirel'e de zamanında meslekten men cezası vermiŐtik. Sonradan affoldu, son 2013 senesinde istifa edip ayrılan Erdoğan Bayraktar da onur kuruluna verildi, meslekten sileyli men cezası talep edildi, ama ben saygıyla karŐıladım, çok iyi bir savunma yaptı. Yani meslek odasını muhatap kabul edip bir savunma yaptı. Gereken Őeyleri yapıyoruz, ama yeterli midir? Hukukun, biz yani Şunu da Şey yapıyoruz: Hukuk gerçekten çok zor, ama bizim iç hukuk kuralları iŐletilme iŐlemi çok uzun sileyiyor. Oyle biley değil, yani bugun baŐlandıĐı zaman sonuca ulaşması 1.5-2 sene bir araŐtırmak gerekiyor. Durum bu.

Av. FİLİZ SARAÇ- Teşekkür ediyoruz Başkanım. Bu arada gelecek hafta bu salonda yine seminerin devamı niteliğinde bir çalışma olacak. Her iki seminere katılana da sertifikalar verilecek. Afet dediğimiz Şey pek çok disiplini ilgilendiren, pek çok meslek grubunu ilgilendiren, hep birlikte çalışmalarını gerektiren bir konu. Bugun bu farkındalığı hukukçular adına yarattıkları için ben de bir meslektaŐınız olarak Alev Tuna başta olmak üzere İstanbul Barosu evre Kent Hukuku Komisyonuna ayrıca teşekkür ediyorum. Başka sorumuz yoksa son bir soru alıyorum, sonra da sertifikaların verilmesine geçiyorum, buyurun.

Av. SAFİYE YÜKSEL- Sorum Nusret Beye ve devamında Nilay Hanıma olacak. Yapı denetim sistemi mevcut halini doğru buluyor musunuz? Mileyteahhitten parasını alan yapı denetim Şirketi sağlıklı bir denetim yapabilir mi? 99 depreminden sonra bir yenilik olarak yapı sistemi getirildi. Yapı denetim Şirketleri var. Yapı denetim Őirketlerinin kurulmuş olması idarenin sorumluluğunu nasıl etkiler? Ben 99 depremi sonraki sileyte ilk açılan davalar içerisinde yer aldım ve orada mileybir sebep ve zamanaŐımı tartıŐmaları halloldu diye artık dileyunüyorum. Orada belediye ve o zamanki Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, sonra evre Şehircilik onlarla ilgili değerlendirmeler yapılırken belediyelerin de tabii ki başka gileyveleri de hatırlatılarak bir de iskân vermeye ilgili olarak da hizmet kusuru iŐledikleri noktasında saptamalar yapılmıŐtı. Şimdi bu yapı denetim Őirketlerinin mevcut olması belediyelerin sorumluluğunu nasıl etkiler?

Av. FİLİZ SARAÇ- İsterseniz iki konuŐmacımızdan bu konuda gileyŐ almak isterim. Birisi Nilay Hanıma yileyntildi, daha sonra da Başkan İnşaat Mileyhendisleri Odası.

Doç. Dr. NİLAY ARAT- O konuda ben biraz daha tutucu bir gileyŐe sahibim bir hukukçu olarak, yapı denetim ve kuruluşları veya buna benzer kamu gileycüy kullanımının özel kişilere devredildiği her alana Şahsi gileyŐ olarak ben karşı duruyorum. Bunun Anayasaya aykırı olduğunu dileyunüyorum çünkü en temelinde, çok daha soyut bir yaklaşım belki, ama Anayasada egemenlik yetkisinin devredilemeyeceğine ilişkin hileyküm olduğu sileyce yapı denetim kuruluşlarının özel hukuk kişileri olarak yapı denetimin özel kuruluŐlara verilmiş olması Anayasaya ve hukuka aykırıdır. Bu benim Şahsi gileyŐüm, ama Anayasa Mahkemesi bu konuda farklı yileynde kararlar veriyor ve olayı daha ziyade idarenin sorumluluğuna yol açan faaliyetleri ayırarak değil, yani kamu hizmeti ve kolluk faaliyeti olarak ayırmıyor, ama birtakım yetkilerin Anayasanın 128. maddesi çerçevesinde kamu personeli olmayan kişiler tarafından kullanılıp kullanılmayacağı yileynde kararları var. Bu denkler üzerine bir tartışma yileyutüyor ve istikrarlı bir karar yileyĐini yok. Kimi kararlarında işte yapı denetim kuruluşları bunun bir oyleği, buna ilişkin çok eski bir kararı var. Bir benzer karar daha vardı, içeriğini tam hatırlayamıyorum. Aynı yıllarda yine biley böyle kamu gileycüy deyimine ilişkin iki farklı olayı değerlendirdi. İkisinde mesela, birbirine zıt gileyŐte kararlar vermişliği var veya yakın zamanda 2014 senesinde sanırım benzer bir Şekilde mesela, fahri trafik mileyfettiŐliĐi konusunda verdiği bir karar var. Orada da fahri trafik mileyfettiŐlerinin özel kişiler olarak kamu gileycüy kullanımının mileykün olabileceğini, çünkü aslında yetkinin kural olarak işte o özel kiŐilerce değil de, o özel kişilerin verileri iŐıĐında devlet tarafından kullanıldığına ilişkin bir gileyŐü var Anayasa Mahkemesinin ağırlıklı olarak, aksi yileynde gileyŐü olduğu kararlar da var.

Dilerseniz daha sonra irtibat kurup kararların künyelerini size iletebilirim. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi bu konuda çok net bir görüşe sahip değil, ama mesela o kararında güzel bir karşı oy yazısı vardı. Çok benim şahsi görüşümü yansıtan bir şekilde şunu söylüyordu: *“Eğer özel kişilere devrettiğimiz bu kolluk yetkileri, bunlar kolluk yetkileri ve kolluk faaliyetinin aslında içinde yaptırım yetkisini barındırdığı, kamu gücü kullanımını barındırdığı ve temel hak ve hürriyetleri sınırlandırma rejiminin aslında konu yapıldığı tasarruflar olduğu için özel kişilere devredilmemesi gerekir”* diyor Anayasa Mahkemesi. *“Kural bu evet, ama burada aslında böyle bir delil gerçekleşmemektedir. Çünkü işte ortadaki veriyi özel kişilerden alıp aslında kullanılan yetkiyi devlette bırakıyoruz”* gibi bir değerlendirmesi var. Doğru bulmuyorum. Çünkü idarenin ele gelen mesela, trafik müfettişliği örneğinde bu çok açık, trafik komisyonuna, il veya ilçe trafik komisyonuna fahri trafik müfettişinden gelen belgenin otantik olup olmadığını, yani gerçeği yansıtmadığını ve bu kapsamda bir değerlendirme yapabiliyorsa, yaparak bir karar veriyorsa, o zaman evet, belli kararların alınması noktasında özel kişilerden tırnak içerisinde tamamlayıcı yardım şeklinde birtakım tasarrufların, yani özel kişilerin bu yardım kapsamında değerlendirilmesi mümkün olabilir, ama yetkinin eğer sizin işte yapı denetim kurulu olabilir veya yine fahri trafik müfettişi olabilir. Oradan gelen belgeyi hiçbir şekilde değerlendirmeden idare kararına esas alıyorsa, orada o takdir marjının kendi elinde çıkarıp özel kişilere bırakmış bir tasarrufla karşı karşıya kalıyorsa, o zaman böyle bir yetkinin kullanılamaması gerekir diye düşünüyorum. Nitekim karşı oy yazısında da iki ayrı karşı oy yazısı vardı. İkisi de bu çerçevede bir açıklama yapıyordu. Kesinlikle katılıyorum. Yapı denetim kuruluşlarının özel kişiler elinde olmasına dediğim gibi ben kamu gücü kullanımı içerdiği için, temel hak ve hürriyetleri yakından ilgilendirdiği için karşı bir görüş sergiliyorum, ama Anayasa Mahkemesi dediğim gibi ekseriyetle kamu hizmeti çerçevesinde değerlendiriyor bunu, o üst başlıkta kolluk faaliyetini ayrı bir hukuksal rejim olarak ayırmıyor ve bunu sadece Anayasada 128. maddesinin memuriyet kamu personeli midir, değil midir, bu kapsamda faaliyette bulunabilir mi, bulunamaz mı gibi bir tartışma içerisinde değerlendiriyor maalesef.

NUSRET SUNA- Teşekkür ederim. Tabii ben de şimdi Nilay Hanımdan çok değişik şeyler öğrendim. Sonraki zaman diliminde sizlerle irtibata geçip birtakım bilgilerimizi güncellememiz gerekir diye düşünüyorum.

Şimdi Sayın Safiye Hanımın söylemiş olduğu evet, şu anki yapı denetim sistemimiz işliyor mu dediniz, hayır. Yapı denetim 99 depreminden sonra 2001 senesinde 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle hayata geçti. O günkü durumda şimdi gelişmiş ülkelere baktığımızda her gelişmiş ülkede bir yapı denetim sistemi vardır, ama sistem farklıdır. O zamanlar 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle çıkarılan sistemi çok çok benimsedik. İyi bir başlangıçtı, ama o günkü mevcut iktidar dışarıdan gelen baskılara dayanamayarak akabinde de bir 601 sayılı Mühendislik Hakkında Kanunla birlikte bu 595 desteklenmişti, her ikisi birden iptal edildi Sayın Erbakan'ın zamanında, Erbakan'a müteahhitler giderek bunun değiştirilmesini istediler. Olmazsa olmaz yapı denetim sisteminde sigorta ayağı şarttır. 2001 senesindeki sistemde sigorta ayağı vardı. Hatırlarsanız belki o an müvekkillerinizle de irtibat halindeydiniz, belki haberiniz vardı, sigorta primleri alınırdı. Sigortasız hiçbir şey olmaz, bu da tabii ki bir maliyet artırıcı unsurdur, ama sağlıklı kentler oluşturmak, sağlıklı evlerde yaşamak istiyorsak bunlara katlanması gerekir. Bu iptal edildi. 4708 sayılı Yasa hayata geçti. 4708 sayılı Yasada bugüne kadar sayısını unuttuğumuz değişikliğe uğradı. 4708'in içinde de sigorta ayağı yok. Sigorta ayağı olmadığı zaman müteselsiliyet veyahut da oradaki kişileri de sigorta edecek, onları güvence altına alacak bir sistem olmazsa yapı denetim işlemez. Şimdi bizde yapı denetim sistemi kör topal gidiyor. Destekliyoruz, iyileşmesi için elimizden gelen çabayı da sarf ediyoruz. En son sizin söylediğiniz gibi yapı denetim firması parayı denetlediği kişiden alıyor dediniz. 1 Ocak 2019'dan itibaren bu değişti şimdi, ama belki konuyu fazla

açmayayım, yüzeysel geçeyim. Çünkü oldukça derin şeyler, onun da çok zararları vardı. Bizler meslek odası olarak buna itiraz ettik. Her ne kadar itiraz edersek edelim orada çalışanlar sistemin bu şekilde olmasını istediler. Parayı havuzdan almak istediler. Şimdi burada en büyük sıkıntı ahlâki ve etik kurallara uymamaktır. Bir sistem var, siz paranızı anlaştığınız şartlar üstüne alırsanız, işinizi doğru yaparsanız sıkıntı yok, ama belirlenen bir cetvel var. O cetveli artık 1/10'ine varacak derecede paralarla anlaşma yapılıyor ve bir haksız rekabet ve o paralarla da doğru bir denetim olmayacağı için geçen sene sistem tıkanı. Peki, biz de Bakanlığa dedik ki: *“Evet, bu yasanın havuzu kurun, ama altını destekleyin. Altını desteklerseniz bu işler”* Nedir? Şimdi biz burada üç kişiyiz, üçümüzün de yapı denetim şirketi var. Benim bir kişi, yanımda da onun bir minimum kadrosu var, üç kişilik bir şirketimiz var, idare ediyoruz. Havuzdan bana muazzam büyük bir yapı çıktı denetleme için, peki, benim kadrom yeterli mi? Karşı taraftaki kişiye seçme hakkını bırakmıyoruz, ama sayın arkadaşımın mükemmel bir yapı denetim şirketi var, devasa bir şirketi var, kadrosu mükemmel, ona da 300 m2'lik bir bina çıktı. Şimdi bunlar giderilirse sistem oturur. Yani destekliyoruz, sizin söylediğiniz endişe kalktı gözünüle bakıyoruz. 1 Ocak 2019'dan itibaren havuzdan, yani işverenle iş yapan karşılıklı olmadan bir araya getiriyorlar, sistem yürüyecek. Dileriz ki paralarını alırlar, sonra kapalı kapılar ardından aldıkları paraları geri vermezler diyoruz.

Belediyenin sorumluluğu da bence var. Her ne kadar yapı denetim şirketleri varsa da onlardan sorumlu olan önce belediye, sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. Eskiden hatırlarsanız yapı denetim yokken 2001'den önce teknik uygulama sorumlusu dediğimiz, TUS dediğimiz, yani eski adıyla fenni sorumlular vardır. Her yapının Türkiye sınırları içinde yapılan, belediye hudutları içinde yapılan her yapının bir sorumlusu vardır. Eskiden 2001 senesine kadar şahıslardı, ama 2001'den sonra Sayın Hocamın da dediği gibi şirketler oldu veya şirketlerin içindeki sorumlu kişiler oldu. Böyle bir şey var, ama sorumluluk hem belediyenin, hem de gene Çevre Şehirciliğin diyorum.

Doç. Dr. NİLAY ARAT- Çok minik bir şey, bir benzerlik kuracağım orada, bu özel güvenlik şirketlerine ilişkin uygulama da bu benzer bir örnek. İşte kolluk faaliyetinin özel kişilere devredilip devredilmediği tartışması orada da var. Orada da devletin kendi içerisinde kamu personeli, yani belli birimlerle, ilgili birimlerden kurduğu bir birim özel şirketlere özel güvenlik hizmeti verebilmek için ruhsat veriyor ve o ruhsat çerçevesinde işte özel güvenlik hizmetleri şirketler tarafından veriliyor. Dolayısıyla mesela, burada o ruhsatı idare o kişilere her ne kadar yine bir kolluğun devri gibi algılansa da burada daha başka bir tartışma var, ama orada yine idarenin sorumluluğu kalkmıyor tabii ki çünkü orada o şirketin ehil olup olmadığı veya sonraki denetimlerinin yapılıp yapılmadığı noktasında her zaman devletin sorumluluğu var. Aynı şekilde yapı denetim kuruluşları bakımından da onların devlet tarafından yetkilendirilmesi gerçeğiyle karşı karşıyayız. Dolayısıyla devletin sorumluluğu birlikte olarak, yani o özel kişilerin sorumluluğu artı devletin sorumluluğu olarak her zaman var. Çünkü o yetkiyi zaten devlet orada veriyor. Bunlardan da bağımsız çok minik bir ek yapacağım. Benim sunumumdan sonra Filiz Hanım AİHM içtihatlarına referans vermişti. Sabahki oturumda değerli meslektaşım Gemalmaz'ın o konulara girdiğini düşünerek hiç uluslar üstü hukuka ben temas etmedim. Evet, Öner Yıldız Budeyeva, ... (144.40) birtakım öne çıkan kararlar var, fakat belki şunu bir not olarak söylemekte fayda var: Devletin imkânlarıyla sınırlı bir sorumluluk esası da var, bunu da biliyoruz. Teknik ve mali güç tartışması burada devreye giriyor ve devlet bunu bir savunma olarak ortaya koyabiliyor sorumluluk esasına ilişkin konularda, fakat Danıştayın ve Anayasa Mahkemesinin bu savunmayı kabul etmediği önemli bir kalem var ki o da çevre hakkı kapsamında sağlık hakkı. Orada çevre hakkını, sağlık hakkını yaşam hakkıyla birlikte ele aldığı için burada devletin mali gücüyle orantılı bir sorumluluğum var iddiasını, savunmasını daha doğrusu kabul etmiyor. Gönül isterdi ki aynı şekilde işte imara ilişkin veya afetlere ilişkin kararlarda da aynı şekilde insan odaklı bir

yaklaşım, yaşam haklı odaklı bir yaklaşım olsun. Belki önümüzdeki 50 sene, 100 sene, ama henüz böyle bir yaklaşım yok. Bunun belki altı çizilse iyi olur. Bu arada ben bütün katıldığım konferanslarda teşekkür kısmını sona bırakırım. Çünkü faydalandığımı da ortaya koymak isterim. Çok teşekkür ediyoruz, yani kendi adıma İstanbul Barosu Yönetim Kurulu ve İstanbul Barosu Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonuna, çok faydalı oldu. Çünkü sadece hukukçular değil, bu işin sektörden gelenler, meslek birlikleri, meslek odaları hep beraber bir araya gelip aslında birtakım sorunlardan birbirimizi haberdar ediyoruz. Bu çok kıymetli, bizim aklımızda olmayan birtakım hukuki sorunları uygulayıcılardan öğreniyoruz ve destekleniyor bu ve gelen sorularla aynı şekilde, belki bu konuda şöyle bir önerim de olabilir: Belki arzumu iletmiş olurum İstanbul Barosuna da, sağlık hakkıyla ilgili çok fazla konferans yapılıyor. Bunların tekrarı olması bakımından değil, ama sağlıkçılarla hukukçuları her iki tarafın da egolarından sıyrılmış bir şekilde bir araya getirmek iyi bir fikir olabilir. Çünkü ben kendi ailemden dolayı biraz sağlık meselelerinin içindeyim de ve şunu görüyorum ki kendi aramızdaki sohbetlerimizde tıpçıların, uygulayıcıların birçok sorun var bizim aklımıza dahi gelmeyen, bizler belli sorunların etrafında dönüp dolaşıyoruz, ama gerçekten belli somut olayların üzerinden gidilebilse çok daha faydalı olabilecek. Sorunları, meseleleri pas geçmiş oluyoruz. O yüzden belki böyle bir hani bu faydalı seminerin bir başka versiyonu olarak sağlıkçılarla bir araya gelebildiğimiz ve sorunlardan birbirimizi haberdar edip en azından çözüm için bir öneride bulunabildiğim bir ortam da yaratılırsa çok memnun olurum. Ben kendi adıma böyle bir arzumu da dile getirmiş olayım. Çok teşekkür ederim.

Av. FİLİZ SARAÇ- Teşekkür ediyoruz Sayın Hocamıza, sağlıklı çevrede yaşam hakkından tıpçıların sağlık konusuna da geçmiş olduk. Dün "*Kadının Sağlık Hakkı*" diye bizim Sağlık Hukuku Merkezi İstanbul Baromuzun ayrı "*Kadının Sağlık Hakkı*" adıyla dün de ben ona dinleyici olarak katıldım. Çok güzel ve kadın haklarına bambaşka çok geniş boyutlar kazandıran bir konu işlendi ve önemli bir kısmı katılımcıların tıp mensubu hocalarımızdı. Onu da Sağlık Hukuku Merkezi nezdinde herhalde iletmiş oluyoruz İstanbul Barosu yönetimimize yapılmak üzere, şimdi sertifikalarını vermek üzere İstanbul Barosu Yönetim Kurulu üyemiz Burcu Aslan'ı davet etmek istiyorum, Alev Hanımı da bu arada sahneye alıyoruz. Tüm katılımcılara geldikleri için ayrı ayrı teşekkür ediyoruz, sağ olun.

Av. ALEV SEHER TUNA- Seminer sonunda hocalarımızın ve katılımcıların değerli katkıları ile vardığımız SONUÇ;

Maalesef Türkiye, bir doğal afetler ülkesi olmasına rağmen, kalkınma planlarında, doğal afetlerle- sürdürülebilir kalkınma arasında ilişki ve dengeler kurulamamıştır. Ülkemizdeki afet yönetimi, afet sonrasında odaklanan ancak afet öncesi önlemleri almayı, öncelikli amaç olarak görmeyen bir anlayışa sahiptir.

Etkin bir afet yönetim sisteminin geliştirilebilmesi için öncelikle bir "Ulusal Afet Yönetimi Stratejik Planı"nın hazırlanmasına ihtiyaç vardır.

İklim değişikliğine uyum ile afet risklerini azaltma çalışmalarının birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Zira, İklim değişikliğine uyum çalışmaları aynı zamanda afet risklerini azaltmaya, afet risklerini azaltma çalışmaları da aynı zamanda iklim değişikliğine uyuma katkıda bulunabilmektedir.

Yasa ve yönetmelikler çıkarmak, yeni kurumsal yapılar oluşturmak, afet zararlarının azaltılabilmesi için, tek başlarına yeterli olmamaktadır. Bu kurum ve kuruluşların, kendilerine yasalarla verilmiş olan görevleri yapabilmeleri için gereken parasal kaynaklarla da desteklenmesi gerekmektedir.

İmar planları, belediyelerin kendi anlayış ve deneyimlerine göre ve genellikle de doğal afet tehlike ve riskleri hiç dikkate alınmadan yapılmaktadır. Şehir planlamaları, sanayi ve yerleşim bölgelerinin seçimi vb. problemlerin disiplinler arası çalışmaları gerektirdiği bilincine varılmalı ve gerekli meteorolojik etütler zorunlu tutulmalıdır.

Günümüzde, hangi doğal afet türünün nerede meydana gelebileceği, tehlikeli ve güvenli yerlerin nereler olduğu belirlenebilmektedir. Erken uyarı sistemleri hayata geçirilmelidir.

Meydana gelebilecek afetlerden toplumun en az zararla kurtulabilmesi için gerekli teknik, yönetsel ve yasal önlemlerin afetten önce alınması gereklidir.

Yasal alt yapı sade ve bütünleşmiş olmalı, yerel yönetimler ve sivil toplum afet yönetiminde etkin olan taraflar haline gelmelidir. Hedef, afete dirençli ve bilinçli toplum oluşturmak olmalıdır.

Afetlerde uygulanacak mevzuatın gözden geçirilmesi, mevcut afet senaryolarının sürekli olarak güncelleştirilmesi, gerekli hallerde ilgili kurumların yasal düzenlemeler yapması sağlanmalıdır. Yasal düzenlemeler yapılırken; yetki ve sorumluluk alanlarının açıkça belirtilmesi, koordinasyonsuzluğa yol açacak yetki karmaşalarına fırsat verilmemesi gerekli ve önemlidir.

Türkiye'de başlatılmış en büyük imar hareketi" olarak nitelendirilen 6306 sayılı Afet Riskli Alanlar... yasanın bireylerin mülkiyet hakkı, konut hakkı, yerleşim hakkı gibi temel hak ve hürriyetlerini ihlal eden aynı zamanda, hukuk bilimi açısından, teknik hukuk bakımından da yetersiz olduğu görülmektedir.

Tüm afetlere karşı güvenli bir çevre ve güvenli bir yapı olmalıdır. Devletin gecekonduyu ve gecekondulaşmayı teşvik ettiğini ve meşru gördüğü bir sistem kurulduğunu görüyoruz ve 1948 yılında ilk gecekondü affı ortaya çıkıyor. Bundan sonra 13 imar affı daha çıkıyor ki, 2981 sayılı 1985'te yürürlüğe giren imar affına kadar toplam 14 imar affıyla karşılaşıyoruz. Bundan sonra da tabii imar affı niteliğinde sayılabilecek düzenlemeler var.

Nedir bunlar? 2005 ve 2007 yıllarında arka arkaya iki kez kabul edilen ki, özellikle kaçak yapılaşmadan ve afet riski altında kalmış riskli konutlardan bahseden kaçak yapılara elektrik, su ve diğer altyapı hizmetlerinin götürülmesine dair yani altyapı hizmetlerine ilişkin çıkartılmış olan kanunlar var ki, bu da yine son 10 yıl içerisindeki çelişkileri de çok anlamlı bir şekilde bu tabloyu da önümüze koyuyor. Dönüşüm olmalıdır. Tarihe ve çevreye saygılı, sürdürülebilir bir yaklaşım olmalıdır, son İmar affı ile devlet can ve mal güvenliği konusunda tüm sorumluluğu vatandaşa yüklemiştir.

1982 Anayasası'nın 17. 23. 56 ve 57. maddeleri ile ; bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama ve barınma hakları koruma altına alınmıştır. Anayasamızın 17. maddesinde "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" hükmüne yer verilmiştir.

56. maddenin 3. fıkrası aynen öyle diyor. "Devlet beden ve ruh sağlığını sağlamakla yükümlüdür" diyor.

Anayasamızın 23. Maddesine göre ;

Madde 23- (1) Herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.
(2) **Yerleşme hürriyeti**, suç işlenmesini önlemek, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek, kamu mallarını korumak;

seyahat hürriyeti ise suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle, genel sağlığı korumak yahut suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla sınırlandırılabilir.